ATEITIS

Nr. 3-4 1933

MĖNESINIS MOKSLEIVIŲ ŽURNALAS

TURINYS

		Pusl.
1.	Velykų varpai	129
2.	*Myk. Linkevičius,* Krūtinė pavasariu klieda (eilėr.)	132
3.	*K. Zupka,* Naktų preliudija (eilėr.)	132
4.	*D. Varstis,* „Aušros" dailioji literatūra	133
5.	*M. Jurkynas,* Petras - Antanas Karuža	150
6.	*Kaz. Barauskas,* IV tragedijos aktas	156
7.	*Dr. A. Salys,* Rašybos reforma	161
8.	*A. Masionis,* Fridrikas Ozanamas	164
9.	*Johan Bojer,* Su tėvo lavonu	176
10.	*K. Bauba,* L. K. Mokslininkų ir Mokslo Mėgėjų suvažiavimas	180
11.	*L. Žitkevičius,* A. a. Damazui Kazėnui (eilėr.)	183
12.	Moksleiviai atsako (į 1. „At." Nr. klaus.)	184
13.	Pagal *Beichtą J. M.,* Akys	187
14.	Mūsų mirusieji	189
15.	5-kių minučių konkursas	191
16.	Apžvalga	192
17.	Knygos	viršely.

„ATEITIES" { Redakcija ir administracija: Kaunas, Laisvės Alėja 3, Telef. 26-76.

„Ateities" kaina: Lietuvoje metams 15 lt., pusm. 8 lt. Moksleiviams: metams 6 lt. pusm. 3 lt. Užsieny: metams 20 lt. pusm. 10 lt.; moksleiviams perpus pigiau. Atskiras num. 1,75

„SAKALO" b-vės jau išleistas seniai laukiamas

J. Barono

rusų-lietuvių

Žodynas

II-as naujai parašytas leidimas.

Visi tekstai kirčiuoti. Išleistas labai gerame popieriuje, didelio formato, 636 pusl.

Aptaisytų egz. kaina Lt. 24.—

Žodynai be aptaisų knygynuose visai nebus pardavinėjami. Neaptaisytų ir nebrošiūruotų egz. galima gauti tik «Sakalo» b-vėje. Jų kaina — Lt. 20.—Aptaisyti žodynai gaunami visuose knygynuose ir «SAKALO» b-vėje, **Kaune, Putvinskio g-vė 14.**

Akc. „Žaibo" B-vės sp. Kaune.

ATEITIS

Mėnesinis moksleivių žurnalas

3-4 Nr. 1933 m. Kovo-balandžio mėn. XXIII

Velykų varpai

Mes ėjome Velykų procesijoje. Baltos, raudonos ir žydraspalvės vėliavos, lengvai plevėsuodamos, sveikino tekančią saulę. Ir saulė žaidė jų skaistvario viršūnėse. Aukštai iškelti kryžiai apteko gyvąja saulės šviesa, ir kvapių smilkalų debesyje žėrėjo monstrancija. Procesija griaudėjo galinga Velykų giesme apie kėlusį Kristų ir kritusią mirtį. Trumpais protarpiais, kai šimtai krūtinių atsikvėpdavo, girdėjos sidabrinis vėversėlio vyturiavimas. O toli per laukus ir padanges iš reto, iškilmingai aidėjo Velykų varpai.

Mes ėjome procesijoje, kartu su giesme kilome į aukštį, su varpų aidėjimo bangomis plaukėme erdvės platybėmis ir mums rodės, kad mes trijumfuojame kartu su trijumfuojančia Bažnyčia, mums rodės, kad toji procesija tai didysis simbolis atgimstančios pavasario gyvybės, ir šit mes patys to simbolio reiškėjai.

O mes tada užmiršome didelį dalyką. Mes pakartojome klaidą, nuolat daromą padorių Bažnyčios piliečių, kurie tačiau nesugeba organiškai su ja susieti ir tapti gyvais jos kūno nariais. Mes sukeitėme simbolių prasmę. Juk iš tikrųjų ne Kristaus Prisikėlimo iškilmės turėjo simbolizuoti atgimstančią pavasario gyvybę, bet toji atgimstančioji gyvybė kartu su mūsų procesija turėjo būti simbolis anos didžiosios Gyvybės, kurią skelbė Velykų varpai.

Mūsų akys, nukrypusios į Prisikėlimo paslaptį, nieku būdu negali pasitenkinti pasidžiaugusios grynai bijologine, taip trumpai trunkančia, gyvastim, nes tada Velykų džiaugsmas tebūtų saldi užsimiršimo valandėlė. O kaip tik tada, kada Bažnyčia skelbia trijumfuojančią gyvybę ir nugalėtą mirtį, mes turėtume atidaryti akis ir atvirai paklausti, kas pagaliau yra gyvybė ir kas mirtis.

Pavartykime šį „Ateities“ numerį. Mums teko įdėti į jį ištisą eilę pranešimų apie mūsų jaunųjų ir jauniausių draugų mirtį. Ir gal reikėjo pridengti šį numerį juodu gedulo šydu, o gal reikėjo atidėti nekrologus, kad jie „negadintų“ velykinės nuotaikos? Mes to nepadarėme, nes mums šiandien aišku, kad įvairiausiais pavidalais besireiškianti gamtoje gyvybė tėra sim-

bolis anos tikrosios neišsenkančios Gyvybės, kurios neabejotinas laidas yra Kristaus atsikėlimas iš numirusių. Ir tie mūsų draugai nėra nutraukę su mumis visų ryšių: Šventųjų Bendravime mes jungiamės su jais tuo pačiu Velykų džiaugsmu, tik, suprantama, anoje antgamtinėje tvarkoje, negalima to vaizduotis žemiškai. Ta pačia Velykų proga turime atvirai sau pasakyti, kad šiaip ar taip Gyvybė, nors visiems prieinama, tačiau ne visų siekiama. Atsitolinimą nuo tosios Gyvybės Bažnyčia jau seniai yra tiksliai formulavusi, *nuodėmę* pavadindama *mirtimi*. Todėl, aišku, gyvybinis Velykų džiaugsmas tėra galimas sutvarkius savo sielą, padarius ją sugebančią priimti Gyvybę. Velykų mišiose Bažnyčia tai aiškiai pasako, skaitydama trumputę epistolą iš pirmojo šv. Povilo laiško Korintiečiams:

„Broliai: Išvalykite senąjį raugą, kad būtumėte naujas įmaišymas, taip kaip jūs ir esate nerauginti. Juk mūsų velykinis avinėlis, Kristus, jau paaukotas. Taigi, švęskime šventes ne senu raugu, ne piktenybės ir nedorybės raugu, bet nerauginta tikrybės ir tiesos duona."

Tai mūsų asmens paruošimas turiningai skambančioms Velykų šventėms. Tačiau mes nesame izoliuoti atsiskyrėliai, gyvename visuomenėje, tautoje ir žmonijoje. Mums turi būti ne vistiek kur krypsta tų kolektyvų idealai. Šiandien, kada šovinizmu apsvaigusios tautos, degdamos neapykanta, tariasi tuo keliu apsaugosiančios savo gyvybę, o iš kitos pusės kelia galvą raudonasis vandalistiškasis barbarizmas, kada pasaulinė atmosfera daros kasdien tvankesnė, garsiau negu bet kada turi suskambėti Velykų varpai.

Turime atsiminti, kad ir fizinė tautų gyvybė yra daug ilgiau trunkanti ir daugiau nematerijališka negu paskirų žmonių, todėl jai apsaugoti grynai materijališkos priemonės labai netikros ir labai rizikingos. Tai puikiai rodo ilgų amžių patyrimas, kuris iš kiekvieno istorijos puslapio garsiai kalba, kuo baigiasi fizine jėga ir prievarta paremta galybė. O tačiau minių akys to nenori matyti, nors geriausios sielos ir stipriausi protai šaukte šaukia savo tautas susiprasti ir nelėkti stačia galva į prapultį. Bet Vokietijoj šiandien Förster iui nėra vietos — ji klauso Hitlerio balso. Panašiai ir daugely kitų tautų. O vis dėlto būtų vienašališka iš to didelio triukšmo spręsti, kad tautose jau visai nėra sveikų elementų, kurie net ir įvykus naujai pasaulinei katastrofai ir jai praėjus, išsaugos sveiką tiesos grūdą ir sudarys šviesesnės tautų ateities branduolį. Jų yra, ir tai ne paskiri, užsilikę egzemplioriai, bet gerai organizuotos ir vieningos eilės. Ir šiandien jie kalba, bet ar norite kad išgirstų juos tie, kurie, užsikimšę ausis, negirdi net Velykų varpų skambėjimo. Mums tačiau skirta ne tik išgirsti jų žodžius, bet prijungti prie jų ir savo balsą. Tik subrandinkime savo jėgas ir leiskime taip susikristalizuoti savo dvasiai, kad Velykų varpų aidas be disonanso atlieptų mūsų sieloje ir Velykos būtų mums ne atgyjančių vabalų, bet prisikėlusio Kristaus šventė.

Fr. Klimsch Halleluja!

Myk. Linkevičius

Krūtinė pavasariu klieda

Už lango — naktis ir šiaurio staugimas,
mirties pažvelgimais
užpūstantis palaimos pėdas,
o mano skurdžiam kambarėly gyvenimas žybsi
mažytės lemputės balksva liepsnele,
o mano krūtinė pavasariu klieda.

Ir ką pasakysiu
sugrįžtančiai saulei,
ir kaip aš pasveikinsiu
bundančios žemės pirmąjį šypsnį,
jei šiąnakt, už lango mirčiai besiaučiant,
taip skamba manyje dausų vyturėlis,
jei mano krūtinėje žydi ir kvepia
ir meilė ir vyšnios.

Kazys Zupka

Naktų preliudija

...Nuėjo saulė kopų smiltynais.
Klausyk, nebars, nebars jau mūsų nieks!
Laukų kraštai paliejo tylumos skambėjimus,
Laukų daina jau greit ir mus pasieks.

Kiekvieną taurę pilną akys palietė.
Kiekvieną lašą degantį įvirpino simfonija.
Kiekvieną dūšią jauną — tik nuo vakar —
Svaigus alpinantis kvepėjimas sumonijo.

Per visą naktį. Po gaidžių. Lig saulės.
Vis ta pati taurė, tas pats gėrimas.
Tik tolumos simfonijų seniai nėra jau,
Seniai, kaip šiandie rudenio naktų kirtimuos.

Bet niekis! Nieks nebars, jų niekas jau nebars.
Tegu ir saulė užmiškiu jau bėga.
Jie svaigtų čia žemai — tik čia — ir visą trumpą amžių,
Jei niekas — taip žiaurus, — taip žiaurios jėgos...

Išbėrė vėl, kaip vakarą žvaigždės į dangų,
Kaip krintančius ir niekad nenukrintančius sietynus.
O jie išsinešė visas taures sugertas,
Visų nakties kvepėjimų ligi paties dangaus pritvino.

D. Varstis

„Aušros“ dailioji literatūra

I. „Aušros“ istorinis fonas. II. 1. Aušrininko tipas. 2. Literatūrinis paveldėjimas. 3. Auš-kų dail. literatūros pobūdis. 4. Jos paskyrimas. 5. „A.“ dail. literatūros padala: a) patrijotiniai pilietiniai kūrinėliai: 1) patrijotinės publicistinės eilės, 2) sentimentalinio patrijotizmo kūrinėliai, 3) emociniai vaizdiniai kūrinėliai; b) visuomeninio pobūžio kūrinėliai; c) egotistiniai ecc. kūrinėliai. 6. „Aušros“ dailiosios literatūros forma. III. „Aušros“ dailiosios literatūros palikimas ir padariniai.

Norint suvokti „Aušros“ prasmę ir kūrybinius žygius, reik mesti žvilgsnį į istorinį foną, kuriame ji, ta „A.“, iškilo.

Antroji praeitojo amžiaus pusė Rusų Imperijoj praėjo taip, kad, berods, galima būtų ją apibūdinti kaip didžiųjų reformų, socijalinio bei kultūrinio persitvarkymo ir lūkesčių metą. Rusų šviesesniesiems protams jau nuo 1855 m. bus buvę aišku, kad tiek politinė, tiek socijalinė šalies santvarka turi greit imti kisti, nes buvo susidarius lyg kokia praraja tarp tikrosios ir veikiančiosios dalykų būklės: senosios socijalinės bei politinės formos toli nebeatitiko savojo turinio. Užtat visoj imperijoj, tik ne caro dvare, ir siūbavo tie visoki „judėjimai“ — narodnikų, zapadnikų ir kitų kitokių, — kurie siekė naujųjų valdymosi kultūrinės kūrybos formų. Jų judėjimų natūralinis palydovas — baudžiavos panaikinimas buvo didžiulė reforma, atidariusi naujus, primityvius, betgi galingus išteklius kultūringam darbui — daugiau negu šimtą milijonų valstiečių. Kondensuota valstiečio ekspansija ima veržtis į kultūrinį aukštį, ima formuotis naujas inteligentų kadras, o su juo — nauji galvojimo būdai, naujos idėjos.

Jei prie to dar pridėsi minties importą iš Vakarų, tad bus daugiau mažiau paaiškėjus antrosios praeitojo amžiaus pusės nuotaika, tie „judėjimai“, ginčai, valdymosi formos pamatų klibinimas, inkorporuotų tautų bruzdėjimas etc.

O kaipgi atrodė toj perspektyvoj mūsų šalelė? — Maždaug šitaip. Vilniaus universiteto sukeltoji kultūrinio gyvenimo banga atūžė ir nuslūgo. Iš mokyklų, kurios būtų davusios lietuvių inteligentų, buvo, gali sakyti, tik kunigų seminarijos, o ir jose nevisose lietuviškasis elementas buvo stiprus. Bajorija — daugumoje — galutinai nuaugusi nuo lietuvių tautos tiek savo kultūrinės būklės paviršium, tiek vidumi buvo ją peraugusi ir pritapusi prie kitų aukštesnės kultūros tautų. Iš jų tautai nei naudos, nei bet kurių vilčių veik nebuvo. Kultūrinio tautinio darbo centras — vyskupas Valančius su savo kadru. Taip tat, peržvelgę laikotarpį tuoj panaikinus baudžiavą, randam gryną valstiečių tautą dar nesusiorijentavusią naujoj socijalinėj būklėj; veik be

inteligentų ir be spaudos, be žmoniškų mokyklų, labai maža raštingą, vadovaujamą labai mažo susibaudėlių dvasininkų skaičiaus, o ir tas vadovavimas pačiam tautos pašakny labai menkai tebuvo jaučiamas. Tuo tat metu bendrųjų Rusijos judėjimų įtakoje mūsų kraštas gauna keletą mokyklų, jau kiek panašių į mokyklas, kur valstiečio vaikas gali „į žmones išeiti". — Ir išeina gi ištisa inteligentų generacija. Pirmauja Suvalkų žemė su Marijampolės gimnazija ir Veiverių mokytojų seminarija. Gausi buvo ta inteligentų generacija: daug jų nutirpo, daug nubyrėjo nežinia kur, o vis dėlto dar pusėtinai liko valstietiško kraujo inteligentų pasauliečių, išėjusių net aukštąjį mokslą ir likusių lietuviais. Tatai — ypatingas reiškinys, *pirmas visoj mūsų kultūros istorijoj.* Pirma, kol tauta, vadovaujama viršutinio luomo gyveno primityvią būklę, — nė kartą nebuvo tokių sąlygų, *kad susidarytų vieningas, tautiškos kultūros darbininkų kadras.* Kad ir buvo kultūrinės kūrybos darbininkų, tai vis, berods, buvo lyg ir sporadiški, pavieniui išsijoti, atsitiktiniai reiškiniai, kurie 1. dažnai nieko bendra neturėjo su mūsiškai suprasta tautos idėja, ir 2. kurie neturėjo nei *savos perspektyvos,* nei *vadovaujamosios minties.* Vienintelis panašesnis reiškinys — Vilniaus universiteto sambūris, bet ten 1. per maža pritapo mūsų krašto *lietuviškųjų* pajėgų ir 2. tos pačios nežinojo, tiesą sakant, ko norinčios bei siekiančios: trūko idėjinio tvirtumo ir aiškumo. Pakanka prisiminti vien tai, kad ten juk nesusikalbėdavo tiksliai, kas ta Lietuva ir tie lietuviai: esą tatai buvusios Didžiosios Lietuvos kunigaikštystės žemių gyventojai (lietuviai, lenkai, gudai, žydai, totoriai...), ir daugiau nieko. Šiaip ar taip, aiškiai į tą klausimą neatsakyta.

Taip tatai, su baudžiavos panaikinimu prasideda *nauja mūsų tautos kultūrinio gyvenimo era* visoj mūsų istorijoj.

Susidaręs naujas, lietuviškas, kilęs iš valstiečių inteligentų kadras ima ieškoti tautiškosios idėjos ir tautos būvio prasmės. Tai — visai natūralu. Juk praeitajame amžiuje vyko toks smarkus tautų sąmonėjimo procesas. Atsiminkim tik, kas darėsi prancūzuos, italuos, vokiečiuos, — tautose, kurios jau nuo amžių buvo tautos, bet ne vien žmonių konglomeratai. Atsiminkim, kad ir vokiečių sąjūdį, „Befreiungskriege" metu, ilgainiui pasibaigusį vokiškųjų žemių sujungimu į vieną Reichą, paremtą ant tautos sąmoningumo pagrindo. Atminkim pagaliau slavianofilų judėjimą, slavių tautelių bruzdėlį Balkanuose, lenkų kultūrinį pakilimą etc. etc. Juk visa tatai negalėjo būti nežinoma mūsų aukštesniems inteligentams, kurie iš kaimo gavo lietuvišką natūrą ir kurių aukštosios mokyklos nebesugebėjo paversti į tautinės sąmonės košmarą, kaip Vilniaus universitete, nes jų nebeveikė bajorų tautinio paralyžiaus hipnozas.

Taigi, mūsų vadinamojo aušrininko tipą davė lietuviška liaudis, auklėjo naujų idėjų prisisunkusi mokykla ir formavo ben-

N. 1.

AUSZRA,

Laikrasztis, iszleidziamas

per

Dra. Bassanawicziu.

„Auszra“ iszeina Ragainej 20. kozno menesio formate knygutes arkuszines in 8, turinczios 16 laksztu.
Preke: ant metu arba 12 N. 2 Mk = 1 rub.,
ant ½ metu arba 6 N. 1 Mk. = 50 kap.
ant ¼ metu arba 3 N. 50 Pf. = 25 kap.

Apgarsinimai. spaustuwej „Auszros“ priimami. kasztuoja uz kozna pusian dalita eilute po 20 Pf. = 10 kap.

Apsistelinoti galima „Auszra“ prie wisu wok. ciec. pustu nuo 10. majaus szio m.

Ragaincj, Kowinis 1883.

Del redakcijos atsiliepia J. Mikszas Ragainej.
Spaustuwe Albano & Kibelkos.

droji tų laikų atmosfera, gaubusi Rusiją ir gretimuosius kraštus. Tos atmosferos vyresniosios žymės — tautų laisvė, sava kultūra, demokratybė. Tai buvo nauja mūsų generacija, daugiau mažiau *vieninga tautiškuoju nusimanymu ir siekimais.*

Šiaip suvokus mūsąjį aušrininko tipą, aiškėja ir pati „Aušra". Tai buvo, manding, kaip ir koks tos generacijos bendrinis simbolis, nelyginant vėliava, kuri būrė, konsolidavo savo gadynės bendraminčius ir jiems atstovavo. Netenka, taigi, į „Aušrą", į tą bendrinį reiškinį, žiūrėti, kaip į *vieno ar kito žmogaus* specijalų nuopelną. Tai buvo *būtinas ir natūralus to meto padarinys.* Netenka nė stebėtis, kad jis buvo: reiktų stebėtis, jei jo nebūtų buvę. Manding, „A." nebūtinai turėjo būti ir laikraštis: jos prasmė maždaug būtų ta pati, jei ji būtų, sakysim, buvusi kad ir kokia draugija, ar kas tik norit. O kad ji buvo laikraštis, tai gal nusvėrė ta aplinkybė, kad anose sąlygose *kitokį* reprezentacinį ir konsolidacinį židinį turėti vargu ar būtų buvę galima.

Dabar pažiūrėkim: 1.— ką gera aušrininkai buvo iš dailiosios literatūros paveldėję, 2.— kokios buvo dvasinės sąlygos jiems patiems lit. kūryboj dalyvauti ir 3.— ką jie po savęs paliko. —

Apskritai, reik atsiminti, kad, kaip visi mūsų kultūros darbininkai, taip pat ir net ypač literatūros kūrėjai visam priešaušry yra daugiau atsitiktiniai ir pavieniai, turėję tarpusavy visiškai silpną ryšį, arba ir visai jo neturėję. Taip galėjo būti dėl to, kad *nebuvo nei kultūrinio bendravimo, nei įstaigų,* kurios literatūros kūrėjus būtų jungusios ar būrusios. Užtat, galima sakyti, nebuvo nė vieningos literatūrinės kultūros. Literatūros formas ir siužetus lemdavo visai pašalinės aplinkybės. Nebuvo, pagaliau, nė *lietuviškos* skaitančios visuomenės, kuri literatūrą priimtų, remtų ar suartintų ir jos būtinai reikalautų. Todėl, plačiai išplėtę dailiosios literatūros sąvoką ir aprėpę visa, ką aušrininkai paveldėjo, susidarome literatūros turtelį, pradėtą Duonelaičio, o užbaigtą Valančiaus su Baranausku. — Tame turtelyje yra keletas tikrojo kūrybiškumo švystelėjimų, — Duonelaitis, Strazdelis, kai kas iš Baranausko, — bet ir tatai yra atsiradę, šiaip ar taip kalbėtumėm, netyčiomis, nesąmoningai, ne literatūrinės kultūros keliu. Šiaip jau likusioji to turtelio dalis geriausiu atveju galima vos pavadinti literatūra, su labai dideliais rezervais — kūryba. Visame tame turtelyje daugiau lyg vyrauja motyvai yra, berods, patrijotiniai, visuomeniškai moraliniai ir liaudiškai gamtiniai. Patrijotinio ūpo randame Žemaičių bajoruose, iš dalies Baranauske ir perdėm — Daukante. Šį ūpą charakterizuoja neaiški tėvynės nuotaika, „platoniškas" (kasdienine prasme) patrijotizmas, nesąmoningas linkimas į etninius pradus. Perdėm vyrauja didaktinis pradas. Visuomeniškai morališkosios tendencijos literatūra reikia laikyti, gal būt, Duonelaitis, iš dalies Poška su Strazdeliu, Valančius, Tatarė, Dovydaitis, Akelaitis.

Kultūrinė šios literatūros dalis — įdomi ir turininga, bet kūrybinė, be Duonelaičio, gana silpna. Pats darbo ėmimasis — ne literatūriškas, o ir medžiagos traktavimo būdai — gana naivūs, primityviški. Liaudiškai gamtinei „srovelei" priklauso Baranauskas, Strazdelis, Aleknavičius — jie domėjosi liaudies psichika, norėjo prabilti liaudies kalba, pasižiūrėti jos akimis. Vienintelė, gal būt, užklydusi iš platesniojo pasaulio literatūros prošvaistė — gamtos motyvų bandymas — truputis romantikų įtakos. Ta „srovelė", gal būt, kūrybiškiausia ir savarankiškiausia, šalia Duonelaičio, visam priešaušrinės literatūros turtelyje.

Tokį tat palikimą paveldėjusi garbingoji aušrininkų karta gal visai nesąmoningai jautėsi esanti skirta pradėti naujai mūsų kultūros epochai. Jokio kontakto su bendruoju, pasauliniu literatūros judėjimu, nė vieno Europos autoriaus, jokios literatūrinės tradicijos; visiškai panašu kaip Rusuos prieš Lomonosovą ir Lenkuos prieš Krasickį.

Turint prieš akis tokias aplinkybes turėtų būti suprantama, kodėl ir „A." kultūriniame sambruzdyje neišsidiferencijavo iš bendro visuomeninio darbo ir saviškai nesusibūrė literatai—į kokią nors draugiją, grupę ar srovę. Tam dar nebuvo pakankamo nusimanymo. Aušrininkų sąmonėje visokeriopas plunksnos darbas tebebuvo dar chaotiškoj masėj, neišsidiferencijavęs. Ir „A." dailiosios literatūros kūrėju buvo, kas pakliuvo ir kaip pakliuvo. Visi jie, aušrininkai, savo sumanumą koncentravo į vieną vieningą idėją, juos apėmusią, subūrusią ir juos dirbti pašaukusią. O ta idėja — pasakyti sau, aplinkumai, patiems visokeriopiems lietuviams, kurie dar to nesižino, pasauliui, ir dar kam tiktai norit, jog lietuviai yra pasauly, jog jie — ne tas pats, kas buvusieji Did. L. kunigaikštystės gyventojai ir jog jie, tie lietuviai, turi savų specifiškų interesų ir jų siekia. Kelias tam pasisakymui — išriboti iš tautinio chaoso lietuvių tautą, proklamuoti lietuvį, suteikti jam moralinės svaros ir parodyti, jog jis *turi moralinę teisę* siekti to, ko jis siekia. Bet kaip tatai padaryti? Kas tam patikės? Kame surasti lietuviui įvertinti kriterijus, kuriuos pripažintų ir tie, kuriems lietuviai be to neegzistuotų? Lietuviškumo sąvoka — *neiškelta*, pati *etninė tauta*, su *savo kalba, sava kultūra* ir *civilizacijos laimėjimais* — taip maža kam pasauly žinoma, o ir pats lietuviškumas, jei kieno ir žinomas, tai, viena, ne visai toks, kokio iš tikrųjų jo esama, o antra — ir tas pats visai nevertinamas. Vienintelis, sakyčiau, kozyrius, kuriuo čia galėjai operuoti — organiškosios tautos ypatybės, išlikusios sveikiausiam elemente — liaudyje: kalba, tautosaka, dar kuriene-kurie etnologiniai duomens, bet ir tai nesurankiota, moksliškai nesutvarkyta. Į šituos dalykus atsigręžti ir jais pasikliauti aušrininkams, be abejo, bus padariusi įtakos ta kultūrinė srovė, kurią davė romantizmas. Iš čia ir kilo ideologiniai aušrininkų pagrindai. O jie buvo štai koki: 1. — „Kalba — stipriausia tautos

jungtis ir jai ūgdyti priemonė". Apskritai imant, kalba gal ir nėr to dydžio vertybė, kokia laikė ją aušrininkai. Žinom gi tautų, kurios puikiai kuriasi savą kultūrą ir keliomis kalbomis kalbėdamos, ir iš viso vieną kalbą kita pakeisdamos. Bet to laiko mūsų vadams kalbos vertybė kitaip atrodė: jie ją tiesiog skrupulingai tausojo garbino; iš tikro, nebekalbą lietuviškai — koki gi bebuvo lietuviai?.. 2. — „Tauta — ne tik gyvenančios, bet ir gyvenusios kartos". Jei pamestas ryšys, tauta nebus integrali: ji nustos tos dvasios, kuri formuoja visas kitas jos ypatybes; ji nustos tų savitumo šaltinių, kurie daro ją tuo, kuo ji yra. Šį ideologinį principą vėliau ryškiai nusakė Kudirka: „iš praeities tavo sūnūs te stiprybę semia". 3. — „Pilnutinis tautos gyvenimas apima visus luomus, visas jos dalis". Tatai buvo didi, drąsi ir aniems laikams moderni mintis. Ją mesti buvo galima drįsti nebent todėl, kad tuo metu tiek pačioj Rusų Imperijoj, tiek kaimynuose buvo jau beįsigalinti demokratiškoji atmosfera, kaip padarinys praeitojo amžiaus kai kurių filosofinių srovių, iš pagrindų pakeitusių pirmiau vyravusią Europos nuomonę apie žmogų, jo vertę bei paskyrimą. Be to, „visų luomų apimtimi" dar savotiškai angažuota ir bajorija, turint vilčių, kad iš jos dar bent kas pritaps prie naujosios srovės. Ir pritapo: Žemkalnis, Fr. Gužutis. Dovoina - Silvestravičius, kas... betgi — lašas jūroje.

Dabar atsiminkim koks buvo aušrininko tipas, kas ta pati „Aušra", pridėkim jos ideologinius pagrindus bei laiko dvasią ir paklauskim save: ar galėjo anose sąlygose suklestėti dailioji literatūra, kurios tikslas būtų — tik grožis, o šaknys — tik kūrybinis nusiteikimas? Į ką panašūs buvo tie visi veiksniai, veikę aušrininko dvasią ir žadinę jo emocijas? Ar iš viso tokiu metu — formavimosi, agitacijos, konspiracinio veikimo ir skubiu tempu pagrindinių principų formulavimo metu — bent kada pražysta minties kūrybos žiedai? — Greičiau ne. Kūrybai palankesnės sąlygos susidaro nebent tada, kai toks „pijonieriškasis", pasakyčiau, metas jau būna praėjęs, kai nuotaika atslūgsta, gaunasi praeities perspektyva ir galima kritiškai įvertinti jos reiškinius. Anos sąlygos buvo tiesiog marinančios kūrybinį nusiteikimą. Užtat ir pačių *literatūrinės kūrybos reiškinių ten gana negausu*. Meninės literatūros problemų nė girdėt nesigirdi, literatūrinių uždavinių — gana skysta, o siekti tobulų formų — nebuvo laiko. Ir užtat, kada šnekam apie „A." dailiąją literatūrą, turėkim galvoj, kad čia tos sąvokos vartojamos reliatyviai, itin išplėtus jų apimtį.

Literatūrinė kūryba aušrininkams, šiaip ar taip, greičiausiai bus buvusi priemonė paveikti skaitytojo psichiką — *patraukti, kad lietuvis sąmonėtų*, o nelietuvis imtų lietuvį gerbti; tokio tikslo, kad skaitytojas piešiamu vaizdu ar reiškiama emocija žavėtųsi, atrodo, nebūta.

Aušrininkų literatūriniai darbai, kurie pretenduoja būti kū-

rybiniais, veik visi apspręsti, kaip jau minėjom, tam tikrų aprijorinių intencijų. Ogi jei tik kūryboj vyrauja kokia užbrėžta intencija, — aišku ,kad ten nebėr ko nė beieškoti ir tos laisvės, kur turi būti kūriniui gemant, ir to intymaus kūrybinės medžiagos išgyvenimo, kuris apima visą kūrėjo sąmonę ir pasikartoja kūrinio skaitytojo sąmonėje, žadindama pasigėrėjimą. Vis dėlto intencija dar nėr toks elementas, kurs savimi *visai* sunaikintų kūrybiškumą. Antai, talentingesniųjų aušrininkų kai kurie kūrinėliai tikrai vietomis blyksteli tikrais „deimančiukais", kaip Vaižgantas pasakytų. Taip atsitinka — galima manyti — tada, kai susižavėjimo objektas daugiau apima autoriaus psichiką kūrimo metu, kai autorius, lyg ekstazės pagautas, liaujasi pyškinęs savo *nuomones* apie susižavėjimo objektą, *o tiesiog jo įspūdį išgyvena, sučiumpa ir užfiksuoja.* Tada turim tikrai kūrybiškų veikalėlių, kuriuos skaitydami ne tik suvokiam autoriaus rūpesčius ar darbo intencijas, bet gaunam jais ir pasigėrėti. O daug autorių ima savo kūrybinę medžiagą protu apskaičiuodami ir vertindami, visai savo traktuojamaisiais dalykais nesižavėdami, o tik bando nusakyti esą susižavėję, — ir mūsų, žinoma, neįtikina.

Tokios tat maždaug bendros „A." dailiosios literatūros žymės. Pravartu dar pažymėti, kad didelę tos literatūros dalį sudaro *eiliuotiniai veikalėliai — poezija,* kaip yra įprasta vadinti; *prozos* bandymų — labai maža, *dramos* — veik visiškai nėr. Kaip tatai aiškintis? — Anais laikais maža buvo mūsų literatūros turto, o ir tas pats baisiai nepopuliarus; literatūros kritikos — jokios; vadinasi, literatūrinis gyvenimas — visiškai apmiręs. O literatūros sritis *turėjo būti* „A." panaudota. Tai buvo lyg ir kokia specijali divizija „A." fronte, kovojančiame su tautine bei kultūrine rutina. Ta „divizija" turėjo atakuoti skaitytojo jausmą ir vaizduotę, kartu neapleisdama nė protinės, suvokiamosios srities. Tad ir telkėsi „rašyti poeziją", ir rašė, kas tik norėjo ir kaip tik įmanė. O įmanyti buvo lengviausia — tradicinėmis, šablonėmis, iš mokyklos suolo pažįstamomis formomis; iš jų pažįstamiausia, gal būt, eilinio piliečio (ne literato) sąmonėj dailioji literatūra eilėraštinė. Gal dėl to jos ir bus stvėręsi „A." literatai.

Analizuoti konkrečią tos literatūros medžiagą — dalykas nedėkingas; mat, ji, visumoj paimta, mūsų kultūrinės istorijos perspektyvoj padėta, sudaro lyg ir tam tikrą pilnatį, kurią saisto vienas reikalas, viena misija, vieninga maždaug laiko dvasia; daryti gi tos pilnaties smulkesnę analizę — labai neparanku, nes bet kuri dalis, atitraukta nuo pilnaties, daug nustotų savitumo.

Vis dėlto mūsų apžvalgos reikalui, manau, pravers kelerio po tos pilnaties, pasakyčiau, ūpo įžvelgimas. Taip tatai, turėdami prieš akis visą „Aušroj" išspausdintą literatūros turtelį,

galėtumėm jame įžvelgti 1. *patrijotinių pilietinių*, 2. *visuomeninių ir* 3. *egotistinių, emocinių, vaizdinių* kūrinėlių.

Pirma peržvelgsim kalbamojo turtelio didžiąją dalį — eilėraščius.

1. — Patrijotiniai pilietiniai kūrinėliai. Patrijotinis bei pilietinis lietuvių įsąmoninimas buvo svarbiausias aušrininkų reikalas. Šitas vietas labiausiai jiems sopėjo, dėl jų jie daugiausia sielojosi, dėl jų nemaža ir pridainavo. Nevisi ir šio tipo kūrinėliai yra vienodi. Juos dar galima išsiskirstyti taip:

a) *prozainės — publicistinės eilės.* Yra tatai visa grupė eilėraščių, kurie sudaryti ne kūrybiniais išskaičiavimais, bet kitokiais, — gal būt, publicistiniais, kaip dabar dažnas pasakytų. Čia nejaučiam nei paties autoriaus susižavėjimo, nei to intymaus santykio su kūrybine medžiaga išgyvenimo momente, taigi nėra kas tuos dalykėlius darytų kūrybiškus.

Autorių norėta skambiai, dailiai prabilti rūpimais pilietiniais klausimais, kad tuo būdu skaitytoją nuteiktų — lyg papirktų, sakyčiau, — kuriai rūpimai tezei priimti.

Iš tokių tipingas kad ir „Abejojantiems“ [1]).

Daug metu dingo bedugnėj laiko
Ir užmirszimo jurėj nuskendo,
Kaip kalba skamba Lietuvos vaiko
Ir kaip ją prieszai naikinti bando.

Jau pats pavadinimas išduoda autoriaus intencijas. Mat, susibaudėlių maža — taigi tokių, kurie *neabejoja* lietuvių kalbos senumu ir vertingumu; yra kita dalis žmonių, kurie, kad ir neišsižadėję lietuvių kalbos, tačiau jai abejingi. Šitie, taigi „abejojantieji“, nesuponuoja lietuviškume jokių aukštesnių vertybių, dėl kurių reikėtų tą lietuviškumą aukštinti ar juoba patiems jam atsiduoti. Aukojimasis, savęs atidavimas kuriai idėjai eina paskui meilę; meilės gi pagrindas — nekritiškas, tiesioginis aukštesniojo gėrio suponavimas savajam meilės objekte. Kaip tad padaryti, kad anie „abejojantieji“ prie tos lietuviškumo meilės prieitų? — A posteriori galim numatyti autorių buvus sumaniusį lyg ir pastūmėti skaitytojo sąmonę, kad ji nelyginant pasvirtų pageidaujamąja kryptimi. Bet tatai jau ne dailiosios literatūros, o pedagogijos, žurnalistikos, publicistikos uždavinys. Taip mes šiandie gudraujam; bet tada, kai pastarosios minties darbo sritys nebuvo organizuotos, o daryti kas nors reikėjo, ir dargi norint išlošti laiko, — reikėjo skaitytojo „abejojančiąją“ sąmonę paveikti greitosiomis. Ir veikė, ir bombardavo tą sąmonę, kad tik ji iš abejingumo išeitų ir, gal būt, priimtų autoriui rūpimą nusistatymą. Vadinas, autorius neišgyvena tų suponuotinųjų

[1]) Auszra, 1885 m. 7—8 Nr.

J. Zikaras. Dr. J. Basanavičius „Trimito“ klišė

---

vertybių, kurios priverstų skaitytoją pamėgti lietuviškumą, destis — lietuviškąją kalbą, o tiesiog jas konstatuoja, apie jas deklamuoja [1]):

Bet-gi Lietuva buna ligsziolei
Lietuvis savo kalbą uźlaikė,
Nors prieszai mumis vaikys, kaip vaikė,
Bet deimants szitas spindės patolei,

Ik žemė risis aplinkui saulės,
Ik augs ant josios augalai, vaisei...
Kol neźus szilma ant mus' pasaulės,
Kol vamzdis sudo neuźusz baisei!

[1]) ten pat.

O kad duotų daugiau svaros savo proklamuojamajai tezei, kad lengviau laimėtų jai skaitytojo nuomonės palinkimą, autorius pavartoja retorišką hiperbolę[1]):

Ką drįsau tarti?!... Neliaus skambėti,
Svėtui pas'baigus, kalba Lietuvos;
Tenai — danguose tėvu mus' kruvos —
Labai jie mėgsta savaip kalbėti!

Eilėraštis baigiamas tuo, kad autorius pažada lietuviškai kalbantiesiems dangaus karalystę ir meilų ten susitikimą su savo senoliais.

Kitas panašus dalykėlis — *A. V. L. (Jono Andriaus Višteliausko)* „Lietuviszka kalba“ [2]). Tik čia kiek kitoks proklamavimo pobūdis. Jei ten buvo tiesiog proklamuojama suponuotinoji vertybė, tai čia nueita kiek giliau: čia stengiamasi išanalizuoti tos vertybės turinys ir skelbiamąją tezę pagrįsti. Be to, čia yra ir dar viena įdomi pastanga — parodyti autoriaus intymų santykį su kūrybinėje medžiagoje traktuojamąja vertybe — lietuviškąja kalba. Deja, ta pastanga prašovusi pro šalį: visai kas kita būtų, jei *pajustumėm* (ne sužinotumėm) autoriaus santykį *su pačia kūrybine medžiaga.* Tas mus kitaip pradžiugintų. O dabar tame eilėrašty yra taip: autorius, išreiškęs savo meilę lietuviškajai kalbai, prabyla šitokiais „argumentais“:

Pats Wieszpatis kwapu sawo
Ir atweręs źodzius tawo,
Isz balso wisprigimimo
Prie pasauliu sutwerimo.

Tai labai charakteringa tiek „A.“ poezijai, tiek apskritai aušrininkų mintijimo bei įtikinėjimo metodui. Atsiminkim, kokią vietą turėjo aušrininkų ideologijoj gimtosios kalbos aukštinimas, tyrimas etc. Jos vertę jie tokiu plačiu glėbiu matuodavo, kad net žemės neužtekdavo, — ir viršprigimtinės būtybės turėdavo būti ne kurios kitos, o *„lietuviszkos“* kalbos gerbėjos. Tai — jų vadinamas „philologinis“ metodas. Ir poezija, ypačiai kalbamojo tipo — patrijotinė pilietinė, — kad galutinai „pribaigtų“ skaitytojo nuomonę, pavartodavo patį galingąjį savo arsenalo išteklių — „filologiją“ [3]) ir „istoriją“. Tiek viena, tiek antra iš jų, mūsų akimis žiūrimos, liko jau į nieką nepanašios: atrodo ne tai diletantizmas, ne tai sąmoningas kai kurių mokslo dalykų kraipymas. Sunku gi įtikėti, jog, sakysim, 1883—85 m.,

[1]) t. p.
[2]) „A.“, 1883 m. 1 Nr.
[3]) Tiesą sakant, pati filologija nėra tas pat, kas kalbos gudrybių mokslas; tatai būtų *lingvistika.*

kada jau taip buvo pražydėjusi lyginamoji kalbotyra, sudaryta net lyginamoji indoeuropiečių kalbų gramatika etc. etc., — po Boppo, Schleicherio, Schmidto ir kitų lingvistų milžiniškų darbų, jau įsigalėjus jų teorijoms, — kad tada dar aukštojo mokslo žmonės bebūtų galėję tikėti, jog, sakysim, rojuj Adomas su Jieva lietuviškai būtų šnekėjęsi. O tačiau taip buvo: net stambiausi „A." mokslininkai kombinavo naiviausias teorijas, veik nieku jų nepagrįsdami, prieštaraujančias elementariniams lyginamosios kalbotyros principams. Berods, čia galėjo taip atsitikti. Aukštosios erudicijos žmonės galėjo žinoti to meto vyraujančias lingvistines teorijas, bet galėjo jomis per daug nepasitikėti. Juoba, kad ir patys jie, tie „A." vadai, nebuvo joki to dalyko mokovai. O žinoma gi, kad naujos teorijos veik visada sutinka skeptikų, „netikinčių Tamošių". Antra vertus, pati lietuvių kalba buvo tiek dar mažai ištirta, o ir pagunda, „liaupsinant" lietuviškumą, ją iškelti į padanges buvo tokia didelė, kad „A." vadai galėjo leisti savo laikrašty tokią „filologiją". Pagaliau daugumas rašytojų nebuvo tokio jau „aukšto cenzo": tas pats Višteliauskas buvo baigęs kokias 5 klases; kiti — irgi netoliese. Ką gi, pakako jiems susipažinti su Vilniaus universiteto „filologų" à la Bohušas darbais, su Narbuto istorija, o ko trūko — jų pačių fantazija papildė. Teisingiausias toks kūrinys — cituotasai eilėraštis. Daugiau jame šit kas sakoma [1]):

Tu danguje karaliauji,
Liaupsint Pramźiu nepaliauji,
Skambėdama tarp szwentuju
Jau nuog amźiu amźinuju.

Musu pratku gimdytojei,
Rytu źemes gyventojei,
Tavo źodźeis kalbedawo,
Pirmneng czionai atkeliawo.

Reik atsiminti, kad „A." rašytojai, daugiausia Basanavičiaus sugestijonuoti, buvo nuomonės, jog lietuviai gyvenę kažkur Rytuose (Mezopotamijoj, Indijoj, ar Maž. Azijoj), ir jų tauta buvus mažų mažiausia indoeuropiečių protautė, o kalba — indoeuropiečių prokalbė, kaip šiandien kad pasakytumėm. Ot, šitų pažiūrų lyg ir kvintesenciją ir randam paskaitytame eilėrašty. Panašių minčių randame daugelyje ir kitų eilėraščių ir veik visuose „moksliniuose" bei publicistiniuose „A." straipsniuose.

Mostą į lietuvių kalbos senumą randam čia pat [2]):

---

[1]) ten pat.
[2]) t. p.

Tu tukstancziu metu czesą
Praleidai, kaip dienos szwiesą
Ir laimeje ir warguose,
Ir wis tuos' pacziuose rubuose.

Liudija mums tawo dainos,
Giesmes, raudos, mytai seni —
Kad be jokios tu atmainos
Amźiu amźius jau gyweni.

Norėdamas pagrįsti, kodėl, būtent, net senosios tautų tautos lietuviškai kalbėjusios, autorius šitaip byloja[1]):

...Nes ir łaimej, ir bedoje
Irgi diewop szaukt małdoje,
Wisad, wisur tu szaunesne
Ir źodźiuose gausingesne.

Tu esi tarp daugioszimtu
Kalbu swiete da garbintu
Ir seniausia ir graźiausia,
Turtingiausia ir szwelniausia.

Ó kad lietuvių kalba — tikrai graži ir turtinga, įrodoma šitais eilėraščiais[2]):

Nei wienoje (kalboje. V. D.) neiszwistam
Zodziu teip szirdingai meiliu,
Neigi isztarmej teip dailiu:
Tews, tewelis, tewuźelis,
Motinele, brołuźelis,
Sunitelis, dukruźele,
Bermituźis, merguźele.

Visa šita patetiška proklamacija baigiama tuo, kad autorius pakartotinai skelbia lietuvių kalbą labai myliš ir reiškia jai užuojautos dėl to, kad maža lietuvių kalbos vaikų belikę ištikimų, kad daug jų net jai priešais tapę, o ji už juos besimeldžianti Dievop.

Šitaip tat aušrininkai bylojo gimtosios kalbos reikalais. Pabrėžtinai įsidėmėtina, kurios reikšmės jie tai gimtajai kalbai skyrė.

Panašaus ūpo bei išraiškos yra ir daugiau eilėraščių, kuriuose bylojama jau dėl kitų savosios programos punktų.

---

[1]) t. p.
[2]) t. p.

Štai kad ir *Eglė (L. Malinauskaitė-Šliupienė)* kaip poetizuoja Basanavičiaus mintį, įrašytą 1 „A.“ n-rio įžanginiame[1]):

Broliams Lietuwiams.

Reik mums paźinti senowês źmones,
Kurie teip smarkiôs buwo małonês,
Reik perskaityti, ką jie mums tare,
Ir ką daugybę gero padare —

arba kaip ji skatina lietuvius į kultūrinį darbą[2]):

Mes pasilikę nuo wisû wieni,
Argi bebusim tamsybej seni?..
Man betgi regis, kad dvase pakils,
O brolei mano prades dirbineti,
Aplink szwiesybę moksło netingeti —

ir t.t.

Panašiai byloja *Danutė* (pavardės nežinau) naujų 1886 m. proga[3]):

„... szaukia Auszra isz padangiu:
„Vyruczei — artojei, akis prasitrinkit,
Snudumą nuo sawęs nukrēskite vangų
Ir vagą dirvonuos tēvynēs praskinkit...“

Bet tie „vyručiai artojai“ dar tokie inertingi, tokie nesąmoningi, kad[4]):

Auszra dowanai tik dēl ju spinduliuoja:
Nežino kur eit jie, nežino kur stoti,
Sapnuodami waikszczioj, lazdos graibalioja...

Tai vis toki dalykėliai, iš kurių atėmę eiliuotąją formą gautumėm vidutiniško stiprumo (aniems laikams) retorišką pobūdžio straipsneliuką, ir tiek. Jų uždavinys — aiškus. Tačiau juos pavadinti kūryba, būtų kiek neatsargu. Viena galima tvirtinti: jie neabejotinai liudija, jog jų autoriai buvo tiek persiėmę ta „A.“ ideologija ir mintijimo metodais, kad tiesiog kvėpavo šitais dalykais. Tai gana įdomu kai kuriais istoriniais atžvilgiais: ši medžiaga padeda charakterizuoti aušrininko tipą ir jo psichiką.

---

[1]) „A.“, 1883 m. 3 Nr.
[2]) t. p.
[3]) „A., 1886 m. 1 Nr.
[4]) t. p.

Šiaip ar taip, ano — publicistinio — tipo eilėraščiai, nors ir pretenduodami kiek į poeziją, vartojami įtikinamąja priemone daugiau veikti skaitytojo intelektą. Yra kiek ir kitokių taip pat patrijotinių pilietinių eilėraščių, kurie turėtų jau kiek kitais būdais įsigauti į skaitytojo sąmonę; juos norėčiau pavadinti

b) *sentimentalinio patrijotizmo* eilėmis. Tatai įsidėmėtina „A.“ poezijos skiltis. Joje pasireiškusi nuotaika ir kūrybinės priemonės vėliau buvo labai išplitusios ir turėjo vėlesniems laikams (žinoma, literatūros srity) gana didelės įtakos. Sentimentaline tą skiltį vadinu todėl, kad ji labai primena aną Anglijos literatūrą, nuo kurios ir pats sentimentalizmo vardas pasauly atsirado. Vaizduojamoji medžiaga, dažniausiai lordų daromos vargšams skriaudos — perdėm buvo perpildyta visokeriopais jausmų jausmais, dažniausiai perdėtais: liūdesys — amžinas verkšlenimas, kančia — stenėjimas. Iš čia — (lot. sensus — jausmas) ir pats sentimentalizmo vardas. Paminėtuosius ypatumus randame ir tam tikroj mūsiškės „A.“ poezijoj. Čia irgi daugelis „A.“ autorių kartoja ne tik tuos pačius motyvus, bet tą pačią medžiagą, net tas pačias frazes. Jaučiama taip pat ir stenamosios, verkšlenamosios nuotaikos, esama, mat, kažkokio despotiško gaivalo kurs slėgia, kamuoja vargdienį — prasčioką lietuvį; aiškumo, kovos nuotaikos, žinoma, nėr, nes pati „A.“ buvo nusistačiusi nekelti antagonizmo, o antra — per maža buvo laiko traktuojamuosius dalykus giliau vertinti ir ryškiai iškelti. Svarbiausia — šios poezijos išraiška labai panaši į Anglų: jausmo gausumas koncentruotas ne į *išgyvenimo gilumą,* bet į *vaizduojamąją medžiagą.* Tatai bus atsitikę dėl keleto priežasčių, kurių pirmutinė gal ir bus, kaip ir Anglų literatūroj, laiko dvasia. Taip smarkiai sąmoninant, agituojant, kaip „A.“ metu, autoriams, tarsi, nebepakako tų išgyvenimų, kuriuos skaitytojas, skaitydadamas kūrybiškai parašytą veikalėlį savaime išgyventų; autorius tokiu atveju stengiasi dar lyg sustiprinti, lyg sutirštinti perteikiamojo jausmo tonus — ir ima „tirštinti“ pačią vaizduojamąją medžiagą, pirmiausia, žinoma, įšokdamas į patosą. Kita priežastis — literatūrinės kultūros ir stipresnių talentų stoką. Juk ir Maironis gyveno, bent brendo panašioj laiko dvasioj, kokioj buvo kuriama ir „A.“ poezija, ir jo daugelis eilėraščių sentimentališkai patetiški, tačiau jo išgyvenimai — tiek stiprūs ir realūs, kad patys jo kūrinėliai nuo aušrininkų kūrinėlių toli, kaip žarijos nuo anglių.

Taigi, kai mename kalbamuosius aušrininkų veikalėlius sentimentaliniais, nelaikome jų nenuoširdžiais, neigi dirbtinai jausmingais, o tik pažymim tą aplinkybę, kad 1) jų jausmingumo centras gravituoja į kūrinio medžiagą, o ne į autoriaus išgyvenimą, 2) tas jausmingumas yra išpūstas, 3) juose kartojasi ta pati medžiaga ir 4) jie turi ypatingą misiją — sugniužinti skaitytojo širdį ir priversti jį pajusti tą pačią susižavėjimo ar susigraudi-

nimo priežastį, kurią autorius dainuoja. Nuoširdumas čia ne nuduodamas, o greičiau tik perdaug demonstratyvinis, kaip šiandien galėtų pasirodyti, be to, kiek atskiestas patosu, salstelėjęs.

Tipingas pavyzdėlis — *M. Sl. iš Tr. (M. Slančiausko)* „Mano tėvynė Lietuva“ [1]):

Werkiu per szalį źiurėdams,
Graudźias aszarėles liedams,
Ką daryt nemokėdams...
Asz norėcz' tawe taisiti,
Sukreiptas sienas ramstiti,
Neźinau, kaip pradėti?

Šiaip ar taip — autoriaus išgyvenimas, manyčiau, tikras ir tikėtinas. Išsakęs savo gėlą dėl subjurusio Lietuvos rūmo, išskaičiavęs dar kitas kurias bėdas ir nesusivokdamas, kame galėtų rasti paramos ir paguodos dėl sau rūpimų skaudulių, baigia tokiu maldavimu[2]):

Padarikit mums tą loską,
Kad but Lietuwa papuoszta,
Tikru mokslu apszwiesta,
Pereję mokslu auksztibes,
Kaip marių vandens gilibes,
Ponai didźios vertibes.

O štai kitas — *Veversis (Dovoina-Silvestravičius)* kaip byloja apie Lietuvos dalią[3]):

Norints tawo dalis szendien yr werksminga,
Laime praeitinês kaźin kur nudingo,
Ir źalios ruteles dilgelems apejo, —
Tikiu, jog dar gałas tawo neatejo.

Toliau autorius išsako savo meilę gimtajai kalbai ir baigia taip[4]):

O kaip butu sunku man kuom kitu buti,
Meilę apturejus per kraują ir krutį!..
Nors swetur noretu in karalius skirti,
Welycz' tarp sawųjų warguose numirti...

---

[1]) „A.“, 1883 m., 227 psl.
[2]) t. p.
[3]) „A.“, 1883 m. 3 Nr.
[4]) t. p.

Jei šiuos kūrinėlius palygintume su anais, minėtais 1. — a), tai, tur būt, sutiktume, kad šie už anuos nė kiek nemažiau patrijotiški, bet tik tėvynės meilės perteikimas čia žymiai kitoks; jei ten būta tik eiliuotinės publicistikos, tai apie šiuos to jau nebegalėtumėm pasakyti. Iš šių mes suvokiam, kad autorius tikrai kažką jaučia, kažkuo žavisi, ko jaudinasi, — vienu žodžiu, gyvena. Jeigu čia būtų mažiau proklamuojama intencijos, o daugiau duodama laisvės emocijoms tarpti, — turėtume, manyčiau, iš tų kūrinėlių visai malonios lyrikos gabaliukų, nors ir silpnutėj formoj.

Kaip proklamacija neskaniai veikia kūrinėlio nuotaiką, tebūnie pavyzdžiu kad ir šis *A. B.* (tur būt, *Ant. Baranausko)* eilėraštis[1]):

Apraudžiu graudžiai savo Lietuvą,
Kuri kai mėnu keikiama buvo...
Ar kur linguoju, ar ką dainuoju,
Vis ją regėti laiką lukuoju;

Arba šit[2]):

Miliu Lietuvą karszcziu karszcziausiai:
Už tadgi noriu daugiu daugiausiai
Su aną sirgti, amželį bengti,
Nors aszarose skausmą uždengti!..

Dėl aiškumo po šių kelių pavyzdėlių prašom prisimint Maironio „Ten, kur Nemunas banguoja“ arba „Miškas ūžia, verkia gaudžia“. Juk ir ten Maironyje ta pati maždaug medžiaga, taip pat paprasčiausiomis — primityviomis, pasakyčiau, — priemonėmis išreikšta, bet koks skirtumas!.. O iš kur jis? — Mano galva, iš to, kad Maironiui mažiau rūpėjo skaitytoją jaudinti ir nuteikti, o daugiau, gal būt, save, savo vidų išsakyti, ir tiek; o aušrininkams bus rūpėję ir dar kai kas; be to, nereik užmiršti ir žymaus Maironio talento.

Kitur vėlgi sutinkam tokių reiškinių, kurie parodo, sakyčiau, tarp autoriaus ir jo kūrybinės medžiagos kaip ir nesusipratimą kokį: jausmo būta plataus ir gilaus, o kai pamėginta pasakyti — nieko neišeita. Pavyzdėlis — *Aglės (L. Malinauskaitės-Šliupienės)* „Mūsų šalelė“[3]):

---

[1]) „A.“, 1883 m. 7 Nr.
[2]) t. p.
[3]) „A.“, 1883 m. 8—10 Nr.

Mūsų brangiam Draugui ir Bendradarbiui

Petrui Karužai

mirus, jo žmonai ir artimiesiems reiškiame gilią, krikščioniską užuojautą

M. At-kų C. Valdyba
ir
«Ateities» Redakcija.

Prigimtinę žamę miliu,
Ir jos žmones misliu giliu
Ir tuos miszkus, aglinėlius,
Smulkius musu žolinėlius.

Sutiksim, tur būt, kad autorė jautė šį tą, bet jo jausmo turinio nepajėgė apglobti, suvaldyti; ir todėl laukiamo įspūdžio nedaro. Arba štai, vėl, platus mostas[1]):

Ogi naktis kad ataina,
Debesėliai graitai aina,
Taip jų daugel sumaiszitu,
Ir sudabru iszraszitu...

Čiuptas vaizdas, kuris turėtų iššaukti atitinkamo nakties peizažo pajutimą; tik — čiupimo stadijoj ir sustota: vaizdas užbrėžtas, bet nenupieštas, ir pergyvenimo neiššaukia.

Sentimentališkasai patrijotiškųjų siužetų traktavimas, aušrininkų pradėtas, ilgainiui gana plačiai įsigalėjo. Tai buvo, galima sakyti, poetinis arkliukas, ant kurio pirmąjį Parnaso žygį atlikinėdavo neva visa mūsų poetuomenė nuo „A.“ net iki nesenų dar metų — kokių 1920—24. Negalima manyti, kad tai būtų tiesioginis aušrininkų literatūrinės įtakos padaras — ne; jis pats gi aušrininkuose atsirado, kaip matėm, dėl laiko dvasios daugiausia. Ta laiko dvasia laikėsi gi ir toliau, o jau šalia to prisidėjo ir aušrininkų literatūrinis palikimas.

(Tęsinys kitame nr.).

---

[1]) t. p.

Matas Jurkynas

Petras-Antanas Karuža

1906. IV. 27.—1933. III. 15.

Bijografija. P. A. Karuža gimė Anglijoj (Škotijoj), Kilbarnie v., Glengarnocko miestely*). Jo tėvai, Andrius ir Katrė Matulaitytė, Anglijoj gyveno jau nuo 1903 m. Abu, tikri lietuviai, atvyko į Angliją ieškodami pelno. Tėvas dirbo anglių kasyklose ir geležies fabrikuose (Lingarne). Skaityti tėvai tegalėjo tik iš maldaknygių, o rašyti visai nemokėjo. Anglijoj be Petro gimė jiems dar du sūnūs: Kazys ir Vincas; pastarasis tuoj mirė. Paties Petro archyvuos radau jo parašytą autobijografiją, kurioje jis pasipasakoja daug įdomių faktų. Kai 1912 m. jis su tėvais grįžo į Lietuvą, savo tuometinius pergyvenimus šiaip aprašo: „Keista man pasirodė Lietuvos šalis. Daug kas pagavo mano dvasią — sužavėjo. Lietuvos gamta man pasirodė daug gražesnė už Anglijos: kaip patrakęs šokinėdavau po šieno kupetas, mindžiodavau kojomis viščiukus (mat, man pasirodė žvirbliais), už ką gaudavau mušti ir bėgiodavau upių krantais. Smagu ir linksma buvo gyventi...“ Užėjus Didž. karui, tėvą paėmė į kariuomenę, o jie iš Alvito, kur buvo apsigyvenę, persikėlė į Vilkaviškio valsčių, Vokiškėlių km., kur ir dabar Petro tėvai turi nedidelį ūkį. Leiskim kalbėti pačiam Petrui: „Pirmąjį savo mokslą įgijau namie, čia būdamas pats vienas išmokau gerai skaityti.“ (Ir, kiek žinau, dar iš „bolševikiškų“ laikraščių. M. J.). 1920 m. Petras baigė pradžios mokyklą Vilkaviškio mieste. Paskui mokėsi kurį laiką pakaitomis Vilkaviškio vidurinėj mokykloj, 1922 m. šią uždarius, įstojo į „Žiburio“ gimn. III-ją klasę. 1928 m. šią gimnaziją ir baigė. Mokėsi Petras labai gerai. Beveik visuomet buvo pirmuoju. Ypač mėgo literatūrą, kalbas ir visuomeninius mokslus. Jau gimnazijoj būdamas, dirbo platų visuomeninį darbą, steigė organizacijas (Pavasarininkų).

1928. IX. 6. stojo į Lietovos U-to Teologijos-Filosofijos fak. Filosofijos skyrių, kur studijavo lituanistiką (lietuvių kalbą ir literatūrą), socijologiją ir Humanitariniam fak. prancūzų literatūrą. 1931. X. 14. perėjo į Humantarinių mokslų fakultetą, kur klausė lituanistiką, prancūzų literatūrą ir pedagogiką. Šiemet jau visą kursą buvo išklausęs ir išlaikęs nemaža egzaminų.

Šalia mokslo jau nuo gimnazijos laikų pelnydavos ir duoną. Nuo 1928 m. dirbo „Ryto“ redakcijoj: buvo literatūrinės dalies (atkarpos) redaktorius. Rašė šiaip į daugelį žurnalų ir

---

*) Savo autobijografijoj, parašytoj jam baigus 3 klases, jis rašosi gimęs 1908 m. V. 15 d. Lanarkšire apskr., Bellschilo miestely, netoli Glasgovos. Gimimo vieta tuo tarpu aiškiai man dar neteko nustatyti. Tačiau data tikroji bus 1906. IV. 27. ir vieta — jo dokumentuos pažymėta; ir tėvas man pasakojo, kad esanti ta, kurią parašiau. *M. J.*

laikraščių iš politikos, mokslo, literatūros sričių. Buvo gabus žurnalistas.

1931 m. liepos 11 d. Petras vedė tos pačios gimnazijos laikų draugę (buvusią viena klase žemiau) Liudą Dapkūnaitę, pradėdamas laimingą šeimos gyvenimą. Ir tik trejatą savaičių prieš Petro mirtį jiems gimė dukrelė, kuriai nebuvo lemta pažinti savo tėvo.

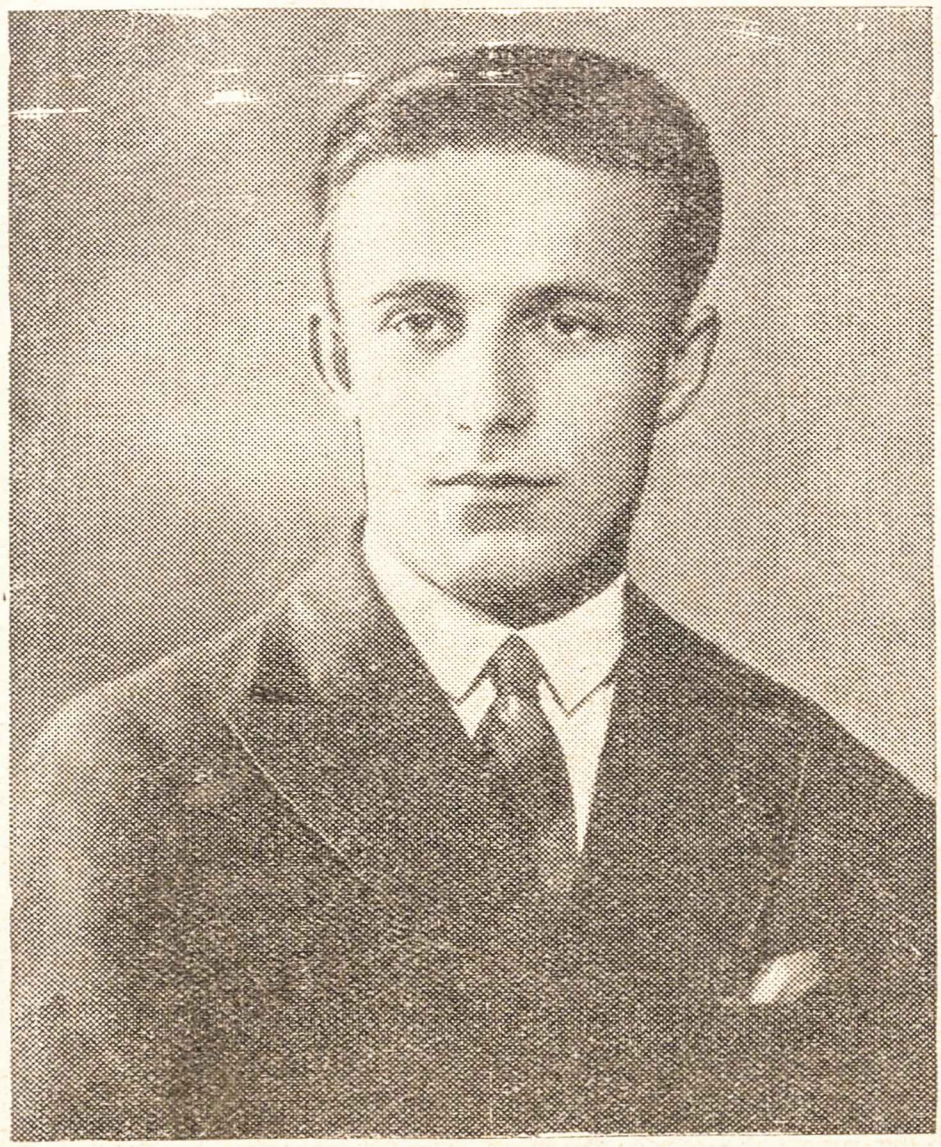

A. a. Poetas Petras Karuža

Petro asmuo. Būdamas labai artimas visą laiką nabašninko draugas ir vienerius metus gyvenęs drauge, negaliu Tamstoms neparašyti apie savo bičiulį keletos intymiškesnių dalykų, kurie padės geriau suprasti jo asmenybę. Petras mylėjo pasaulį, mylėjo gyvenimą. Buvo nepaprastai nuoširdus ir atviras draugas. Turėdamas jautrią poeto sielą ir gilią intuiciją, jis dėl mažiausio menkniekio skųsdavos, sielvartaudavo. Siauri

orizontai jo nepatenkindavo. Jo užsimojimai siekdavo tolimas padanges. Jis visumet būdavo pilnas kilnių idėjų, originalių minčių, sumanymų. Buvo didelis individualistas, kupinas inicijatyvos. Kalbos su juo pabaigti niekados negalėjai. O tos kalbos būdavo apie įvairiausius lietuvių kultūros negalavimus, meną, poeziją, literatūrą, politiką — visa, kas žmogiška, kas vertinga. Jis visada numatydavo reikalingas reformas, ateities perspektyvas. Be to, tikėdavo savo laiminga ateitimi. O po įvairiausių kalbų, tarsi, jo dūšia palengvėdavo, tarsi, nuvirsdavo nuo jos sunkus akmuo. „Žinai, Matai, — sakydavo jis man ne kartą, — ką aš pakalbu, rodos, kad tai jau ir turiu, rodos, kad visa tai jau mano". Jis norėjo pažinti platųjį pasaulį, kad jį pažinęs, dar karščiau pamiltų „nukryžiuotąją Lietuvą" (kaip jis sakydavo). Ir 1930 m. mudu tikriausiai jau būtume išvažiavę į Braziliją, jei jam ne karštai mylimoji Liūda, o man karinė prievolė.

Petras buvo giliai tikįs. Savo kūryboj jis apdainavo Nukryžiuotąjį, kas mūsų poezijoj retenybė. O štai tamstoms jo paties įrašas Naujajam Testamente, kurį jis padovanojo savo sužadėtinei jos vardo dieną (1929. IV. 15): „Liūda! Nėra geresnės knygos pasaulyje kaip mūsų Viešpaties žmonėms paliktas Naujasis Testamentas. Mano nuoširdžiausia dovana Vardo dienoje. Skaityk ją visur ir visuomet, — ir būsi laiminga!..."

Mokslą velionis labai mėgo. Savo autobijografijoj jis rašo: „Mokslas, tai mano darbas, aš be jo kaip be nieko nerimstu ir trokštu jo įgyti daugiau... Aš labai mėgstu knygas ir todėl jų nemaža perskaitau. Skaitau beletristiką, politiką ir šiaip visokias. Jos mano turtas... per vieną mėnesį, kaip patirta perskaitau apie 45 knygas (?*Red*). Iš jų imu daug naudingų žinių... be jų nei vaandelės negaliu pabūti." (Cituota iš įvairių vietų: kalba ir rašyba palikta nekeista. M. J.).

Tad visiškai nenuostabu, kad Petras buvo plačiai apsiskaitęs visose srityse. Būdamas pirmose klasėse, jis jau disputuodavo su vyresniais gimnazistais pasaulėžiūros, mokslo ir literatūros klausimais. O kalbėti jam sekdavos. Bene tai bus geriausias iš visų tuometinių ir vėlesnių Vilkaviškio gimn. „oratorių". Ir pastaraisiais metais ne kartą mums — Petrui, A. Vaičiulaičiui ir man — tekdavo, vietoj nusistatyto vieno karto, pereiti Laisvės alėja 5—6 kart ir vis dar nepabaigti įvairiausių kalbų.

Organizacinis veikimas. Velionis nepaprastai domėdavosi gimnazijos organizacijų veikimu, ir patsai aktingai dalyvaudavo. Daug veikė ir stovėjo ilgą laiką priekyje jaunesniųjų ateitininkų kuopoj: buvo jos pirmininkas, visokių meno ir literatūros būrelių organizatorius ir didžiausias veikėjas. Perėjęs į aukštesnes klases, beveik visą laiką buvo at-kų kuopos valdyboj ir vienerius metus kuopos pirmininkas. Įsteigė meno ir literatūros sekciją ir jai ilgą laiką vadovavo. Labai plačiai dirbo „Pavasa-

rio“ organizacijose. Pats įsteigęs apie 30 naujų kuopų. Ir tuo pat metu buvo geras mokinys, sugebėjęs stovėti klasės prieky. Atvažiavęs studijuoti, pirmaisiais (1928—29) m. m. buvo Moksleivių At-kų Centro valdybos narys. Dalyvavo stud. „Šatrijos“ meno draugijoj ir kurį laiką buvo jos pirmininkas.

Literatūrinis darbas. Petras jau gimė žurnalistu. Ir skaityti išmoko iš laikraščių. Būdamas II — III klasėj, jau rašydavo vaizdus, feljetonus, aprašymus, eilėraščius, pasirašinėdamas P. Kapsainio pseudonimu. Priešais mano akis guli ant stalo jo archyve rastas gražiai įrištas 300 pusl. pilnas prirašytas sąsiuvinis, pavadintas: „P. Kapsainio raštai, I tomas, 1923 m.“ Vartau ir gėriuosi. Parašyta kaip subrendusio rašytojo. Viso 35 rašinėliai ir eilių rinkinys „Aukštyn prie saulės“ su 42 eilėraščiais (60 pusl.). Tiesa, čia daug banalumo, intymiškumo, bet reikia atsiminti, kad tai rašyta 2 — 3 — 4 klasės mokinio. Savo autobijografijoj šiaip apie savo rašinius pasisako. „Visa yra parašyta blogai (kadangi pradėta II—III klasėj), nes trūkumas patyrimų ir vaizdų duoda nuobodžias formas... aš rašau be taisyklių (nes iš kur jas galiu žinoti...). Aš esu tokio būdo, kad jei šiandien ką parašau, tai kitą dieną jau visas raštas pasirodo taisytinas ir niekam tikęs... Ateityje manau šiuos rašinėlius perdirbti ir padaryti geresniais... Taigi lauksime ateities vaisių“. Jis laukė savo ateities vaisių. Daug jų jau sulaukė. Bet, deja, daug nusinešė su savimi į požemio rūmus.

Petras leisdavo jaunuolių laikraštėlį ir jį beveik vienas prirašydavo. Jau 1924 m. rašė korespondencijas ir šiaip šį tą į „Šaltinį“. Nuo 1925 m. iki mirties buvo „Ryto“ bendradarbis (nuo 1928 m. redakcijos narys). „Ryte“ galima rasti visa Vilkaviškio istorija ir svarbesnieji įvykiai. Tai Petro nuopelnas. Paskutiniais gimn. metais rašė eilėraščius „Pavasary“, „Ateity“ ir kitur. Studentaudamas bendradarbiavo beveik visuose katalikiškuose laikraščiuose. „Ryte“ redagavo atkarpą, o prieš mirtį „Naujojoj Romuvoj“ vedė skyrių „Faktai ir idėjos“, prieš tai redagavęs kino meno skyrių.

Paskutinėmis dienomis turėjo būti paduotas į spaudą Petro eilėraščių rinkinys „Giesmės apie daiktus ir žmones“. Tamstoms, neklysiu, teko skaityti nemaža jo eilėraščių. Šiandien nemanau vertinti jo kūrybos, nors daugelį eilėraščių, tikrai meniškai vertingų, pats moku atmintinai. Šiuo klausimu reikia atskiros studijos. Ir tai tamstos savo laiku sulauksite, nes bus surinkti visi eilėraščiai, rašiniai ir šiaip straipsniai ir išleisti atskiru leidiniu. Petras buvo tikrai nuoširdus ir gilus poetas. O apie poeziją štai kaip jis rašo:

«Poezijos menas niekuomet negali tarnauti agitacijai ar mokyti bekonų auginimo. Kas nori poeziją išnaudoti kokiam nors agitaciniam tikslui, tas bjauriai ją eksploatuoja, — tuomet poezija virsta proklamacine makulatūra. Ir atvirkščiai — poezija negali būti pati sau tikslas, nes ne nosis tabokinei, o ta-

bokinė nosiai. Poezija pirmiausia turi tarnauti grožiui. Būdama meniška ir žmogiška ji žadina kilnesnius individo jausmus, vilioja ir svaigina. Jinai nuteikia žmogų tikrajai savo vertei pajusti. Nes poezija tai pats žmogus ir viskas aplink jį. Jokiam romane ir jokioj dramoj taip nepajausi savęs, kaip muzikališkai vibruojančios lyrikos tonuose. Ir nors labiausiai lyriški būtų beletristikos kūriniai (tai paskutiniu laiku ypač pastebima), jie niekuomet neatstos grynosios lyrikos, kuri paliečia pačius giliausius žmogaus sielos pasaulius.» —

(„Naujoji Romuva“, nr. 6, 1931 m. vasario 8 d., 146 p.).

Petras dainavo apie viską: apie žmones, daiktus ir jų santykius. Bet, tur būt, daugiausia jis dainavo apie mirtį, kurią vadina „sese vainikuota“. Tai buvo tikras savo mirties pranašas.

Jis kartais lyg nusivylęs, mistiškas, pesimistas:

Ateinam iš nežinios kaip šešėliai
Ir vėl neriam į nežinią.
Kas žino — gyventi mes prisikėlėm
Ar vieškelius juodais kryžiais pagražinti.
(Motto).

Jis, tarsi, nujautė savo liūdną dalią, savo greitą mirtį:

O žmonės, žmonės kaip balti numirėliai —
Sukyla iš visų kraštų, susirenka visi, sueina
Ir gailiai žviegia žalio žalvario varpai,
Ir veria kūną minorinė daina.

Ir eina gyvenimas klaikus tarp dūšių mirusių,
Kaip amžinybė didelis ir ilgas,
Kol juodas angelas užkliūdamas sparnu
Paženklina tave kaip dalgis smilgą.
(Memento mori).

Tačiau mirtis jam nebaisi. Jis, kaip tikras krikščionis, sutinka su savo mirtinguoju likimu, tikėdamasis per mirtį išvysti amžinai laimingąjį gyvenimą:

Atskriski, sese vainikuota
Dangaus žieduos išvysti. —
Čia švęsim pirmą džiaugsmo puotą
Čia švęsime jaunystę.
(Žiedams krintant).

Paskutinės Petro valandos. Jo mirtis buvo staigi ir visiškai netikėta. O paskutinės valandos labai įspūdingos. Jas šiaip aprašo jo bičiulis ir kolega A. Vaičiulaitis.

„Šeštadienį Petras dar man rodė spaudai savo paruoštus eilėraščius, tarėsi, kaip čia išleidus, kokį formatą, kokį popierių ir šriftą parinkus. Jis buvo sveikas, smagus, turėjo vilčių, planų, domėjosi kas naujo, skundėsi visokiomis šių dienų negerovėmis.

Sekmadienis... Trečiadienis. Anksti skambina iš ligoninės. Gydytojas Kudirka, nabašninko bičiulis, kurį laiką drauge su Petru gyvenęs, sako, kad užeičiau į Miesto ligoninę. Kas yra?—

Karuža labai serga! Kažkaip keista. Bet iš amžinybės reikia visko laukti, ji mėgsta žaisti ir mūsų kelius visai kitaip pasukti. Išėjau. Oras netikęs. Ūkanos. Gatvės dumblinos.

Štai ligoninė. Mane nuveda į didelę palatą, pilną ligonių. Ligoniai gana ramūs, tik vienas, vidury palatos paguldytas, dūsauja: „O Jėzau, Jėzau...“. Tai Petras. Jis taip išblyškęs, taip suvargintas! Iš veido matyti, kokia kančia slėgia jo krūtinę. Žiūriu nustebęs, o jis sunkiai kvėpuodamas pasako: „Matai, Antanai...“. Aš kažką sakau, labai nevykusiai. Tuo tarpu ateina du gydytojai. Su Kudirka — jų čia trys. Plaučių uždegimas. Abi pusės apimtos. Tur būt, yra plevritas. Du gydytojai tikrina kvėpavimą. Pakelia jį, sunkiai dūsaujantį. Nežinau, ką ten gydytojai tarp savęs kalbėjo. Bet ligoniui turėjo darytis vis skaudžiau, nes pamatęs sesutę jis kvapą gaudydamas sako: „Gelbėkit, sesele...“. Ji šluosto jam prakaitą, perplėšia marškinius, kad lengviau būtų nuimti, ir apvelka naujais. Jį vargina kosulys. Jis vis dūsauja: „O Jėzau, Jėzau...“ Ir taria: „Gerai, kad kunigas buvo“.

Aš kalbu kažką paguodžiančio. Bet atrodo, kad Petrui tai neturi reikšmės. Jis man dar liepia pasakyti Juozui Keliuočiui, kad ateitų į ligoninę pas jį. Paskui lyg testamentas: „Paduok Brazdžioniui mano eilėraščius. Tegu išspausdina. Jis tegu parenka šriftą, formatą“. Po valandėlės, aprimus kosuliui ir skausmams, jis dar prašo duoti telegramą tėvams. Taip jis man pasakė tą dešimtį žodžių — visą mudviejų kalbą ligoninėj. Paskui dar paprašė užeiti į namus. „Sudie“, sušnabždėjo jis. Aš dar jį padrąsinau, nes ir pats netikėjau, kad taip atsitiks. Pas duris atsigręžiau. Į mane žiūrėjo akys, kurios šioj žemėj jau neturi jokių vilčių.

Nuėjęs tiesiog ir paklausiau Kudirkos: „Kaip, ar išgis?“ Man atsakė, kad sunku tikėti. Bet paaiškės vakare. Gal kartais...

Kai išėjau iš ligoninės, buvo devinta valanda. Kol atlikau Petro sakytus reikalus, vėl praslinko valanda su viršum.

Universitetas. Vienuolika. Pertrauka. Girdžiu šnekant: „Į ateitininkų namus iš ligoninės skambino, kad Karuža mirė“.

(„Rytas“, 1933. III. 16).

Kovo 17 d. Petrą palydėjo į Kauno kapines jo giminės, artimieji, kolegos at-kai ir draugai... Prie jo karsto jausmingas ir gražias atsisveikinimo kalbas pasakė stud. Bazilevičius, p. Liudas Gira, stud. Kazlauskas, p. E. Turauskas, stud. Bern. Brazdžionis, p. J. Keliuotis, stud. A. Paplauskas ir prof. Pr. Dovydaitis. Jo kapą papuošė gausūs vainikai ir gėlės. Ir ilsis Petras amžinojoj poilsio vietoj, gyvųjų tarpę palikęs savo mylimą nuliūdusią žmoną su mažute našlaite, tėvelius ir brolį.

Mums liūdesys taip pat didelis. Juk, palaidodami be laiko mirusį ir daug žadėjusį poetą, mes palaidojom ne vien jo ir savo praeities ir dabarties, bet ir savo ateities dalį.

Kaz. Barauskas

IV tragedijos aktas

Žmoguje yra tragiškas dvilypumas, kuris tebeplaišina tiek paskirų žmonių, tiek ištisų visuomenių gyvenimą. Ir šiandien tas pats „senas raugas“ kovoja su „naujuoju fermentu“, tas pats „senas žmogus, senas Adomas“ rungiasi su „nauju žmogum, su nauju, atpirktuoju Adomu“.

Tik meskime žvilgsnį į gyvenimą, ir pamatysime, kad žmogus sukelia prieš save neapykantą, įnirimą ne karais, nelaimėmis, bet pralietu Kristaus Nazariečio krauju.

Viską minia pamiršta, viską atleidžia: tironams ji atleidžia jų žiaurumus, diktatoriams jų neteisybes, apgavikams jų suktybes, pasaulio viešpačiams milijonus be reikalo pražudytų karo metu gyvybių... Tik vienam Jėzui ji negali atleisti, kam Jis ją išvadavo iš pragaro nagų, kam ją, taip pamėgusią šiltą kūniškumo liūną, taip susigyvenusią su šlykščiausiu purvynu, įgalino iškilti į padanges, kam lepė aukotis, savęs išsižadėti, ne tik artimą, bet ir priešą mylėti. Tik vienam meilės ir kančios karaliui negali atleisti, kam žmogui žibančia pašvaiste Jis nušvietė naujus kelius į tobulybę, į pasiaukojimą, į krikščioniškąją — brolišką meilę; kam davė priemonių įsigyti tvirtai užgrūdytą būdą, kuris yra priešas visų bailių svyravimų ir naivių kompromisų, sugebąs palikti savo antspaudą žmonėse bei daiktuose... Ir minia už tai niršta, ji sukelia revoliucijas ir su įsiutusiu žiaurumu naikina visa, kas tik primena Dieviškąjį Išganytoją: maldos namus, prieglaudas, dvasiškius ir šiaip krikščionis.

Kristus, prikaltas prie kryžiaus — ne tik istorijos tiesa, bet ir gyvenimo tiesos simbolis, nes Aukščiausioji Išmintis daugybei žmonių yra svetima: jie visur ir visados yra pasirengę prikalti ją prie kryžiaus ir išjuokti.

Išjuokdami ir kaldami Amžiną Tiesą prie kryžiaus, patys save išniekina ir retežiais prisirakina prie katastrofingo gyvenimo.

Įsitikrinti, kad tai, ką sakau, yra tiesa, atskleiskime istorijos puslapius ir išvysime skurdžią gyvenimo tragediją. Liuteris XVI amžiuje šaukė: „šalin katalikybė“. Tai buvo pirmas minėtos tragedijos aktas, kuris išjudino Europos pamatus vagyste, atskalūnyste, vokiečių kaimiečių karu ir trijų dešimčių metų skerdynėmis. XVIII amž. Volteris pridėjo: „Šalin krikščionybė“. Tai buvo antrasis tragedijos aktas, kuris pasibaigė prancūzų revoliucija su tokiomis baisenybėmis, kokių lig šiol matė tik Rusija, pakliuvus į bolševikų rankas. XIX amžius šaukė: „Šalin Dievas, šalin religija“. Tai buvo trečias tragedijos aktas, kurs pasibaigė visų kultūringųjų tautų skerdynėmis — Didžiuoju karu. O XX amžius jau užkimusioms gerklėms šaukia: „Šalin šeima, nuosavybė, visuomenė ir autoritetas. Visa to ne-

reikia, nes žmogus yra gyvulys". Ir ką atneš tas paskutinysis tragedijos aktas dvidešimtam amžiui, dar visai neaišku. Negeistinų yra simptomų XX amžiuje. Visi gerai žinome, kas prekiauja sugedusiais ir blogais maisto produktais, tas baudžiamas ir turi nukentėti. O šiandien skelbią sugedusią gyvenimo išmintį gali būti ir profesoriais. Kas kitam į gėrimą nuodų pripila, tas apšaukiamas galvažudžiu ir nubaudžiamas. O XX amžiuje tie, kurie nuodija šimtus tūkstančių sielų, gali laimėti Nobelio premiją už literatūrą ar filosofiją... Nes filosofija yra mokslas, o literatūra — menas. Ir toks mokslas ir toks menas gali būti laisvi, nors tūkstančius yra sugadinę ir nužudę. Tai viena XX amžiaus medalio pusė. Neužmirškime pažvelgti ir į antrąją. Ir ką čia pamatysime? Pasiilgimą idealo, Dievo, dvasiškumo. Įsiklausykime gerai į moderniojo žmogaus dvasios vaitojimus, ir suprasime, kad jojo objektas kaip tik yra tasai paliktas *Tikrasis Dievas,* kad jojo šaltinis kaip tik ir yra toji nieku nepasotinamoji *nemirtinga siela.*

Vadinas, antroji medalio pusė rodo, kad XX amžiaus modernieji nesąmoningai linksta į Dievą. G. Papini, buvęs ateistas, tarsi, moderniųjų sielų vardu paskelbia nuoširdų ir gilų įsitikimą: „Visi yra Tavęs reikalingi, net ir tie, kurie to nežino, ir tie, kurie to nežino, daug daugiau už tuos, kurie žino. Išalkusis įsivaizduoja, kad ieško duonos, o Tavęs alksta; ištroškęs mano, kad nori vandens, o jis Tavęs trokšta; liguistas svajoja apie sveikatos atgavimą, tuo tarpu jo liga yra Tavęs stoka. Kas ieško pasauly grožio, tas nematomai pačiam sau ieško Tavęs, kuris esi tobulas ir užbaigtas grožis; kas savo mintyse ieško tiesos, tas ir nenorėdamas Tavęs trokšta, kuris esi vienintelė ieškojimo verta tiesa; kas rūpinasi taika, tas ieško Tavęs, vienintėlės taikos, kurioje gali pailsėti neramiausios širdys. Jie šaukiasi Tavęs, nežinodami, kad Tavęs šaukias; ir jų šauksmas yra neapsakomai skausmingesnis už mūsų"[1]). Ir tą didelį skausmą ir sykiu tuštumą žmogus jautė, nes buvo pabėgęs nuo savęs, nuo savo pergyvenimų, nuo savo pažiūrų ir nuomonių.

Todėl jis mito svetimu maistu, kurio teikdavo knygos ir laikraščiai. Tuo tarpu jo paties pastebėjimai buvo neorganizuoti, pakrikę, be jokios tvarkos ir įtakos vidaus gyvenimui. Moderniojo žmogaus dvasia pergyvenimais ir įspūdžiais yra turtinga. Tik jie tūno pirmykščiame chaose. Dvasia tiek pavergta gyvenimo aplinkos, kad neturi nei laiko nei noro sutvarkyti savo vidaus gyvenimą. Bet ateina valanda, kada siela su didžiausiu triukšmu žengia į save, suorganizuoja savo patyrimus ir tuo būdu pradeda pažinti savo pasaulį.

Kada žmogus mažiau ar daugiau pažįsta savo vidaus pasaulio gyvenimą, tada tūla prasme būna parengta puiki dirva krikš-

---

[1]) G. Papini „Kristaus Istorija" II d. 221 psl., Kaunas, 1930 m.

čionybės sėklai, „nes atitolusios sielos grįžimas į krikščionybę tiek tėra galimas, kiek mums pavyks nuvesti nusimokiusį ir nusimokinusių frazių sudrumstą žmogų atgal į gyvenimą ir į save patį. Šv. Augustinas savo išpažinimuose pažymi tikrąjį savo atsivertimo į krikščionybę lemiamąjį tašką šiais žodžiais: „Tuomet pirmą kartą atgręžiau savo žvilgsnį į savo paties sielą". Bet kaip šv. Augustinas buvo pastūmėtas į savo paties sielą? Jis kūnu ir siela pajuto, kad pagonių filosofija jo nesotina, neduoda jam jėgos, tėvynės, nieko neišsprendžia. Jis patyrė, ką tai reiškia būti žmogumi, turėti sąžinę, aistrų, ilgesio, meilės, neramumo ir pykčio, ir neturėti jokios gyvos tiesos visam kam teisti, tvarkyti ir raminti"[1]) XX amžiaus tragedijos dabartiniame veiksme siela eis tuo pačiu keliu. Ji turi pirmiau išeiti visą modernųjį tuštumą, tuomet tik ji tepajus, kas yra žmogus, kas yra gyvenimas, ir kas daros su siela, jei nebešviečia jai amžinoji šviesa.

Atskleiskime XX amžiaus tragedijos dabartinio akto puslapius, išvysime Giovanni Papini, žymų italų rašytoją, kurs daug dvasioj kentėjo, nes ateizmas negalėjo jo patenkinti. Šitką jis pasakoja apie savo atsivertimą 1932 metų žurnale „Nuova Antologia":

Karo metu, (žinoma, didž. karo metu), ypač jo pabaigoje, mane slėgė skausmų ir griuvėsių virtinė. Iš knygos į knygą aš likau lyg nešte prineštas atgal prie Evangelijos, kurią jau daug sykių buvau skaitęs, bet visuomet nepasitikinčio ir neprietelingo žmogaus nuotaika. Ir apmąstydamas Evangeliją, ypač pamokslą ant kalno, pradėjau įsitikinti, kad vienintelį išganymą žmonijai ir vienintelę tikrą apsaugą prieš karo baisybes gali duoti tik visiškas sielų atsivertimas — vadinasi, sugrįžimas iš plėšrumo į šventumą, iš priešų (kartais ir draugų) neapykantos į meilę, iš kurios ir neprieteliai neišskiriami. Krikščionybė tada man pasirodė kaip vaistas žmonijos ligoms, bet paskui, dar giliau ir ilgiau pamąstęs, įsitikinau, kad Kristus, taip žmogaus prigimčiai nepataikaujančios doros autorius, negali būti vien žmogus, bet ir Dievas. Ir tą valandą, aš manau, many prasidėjo slaptas, neklaidingas malonės veikimas. Ir taip karštai užsidegė many to dieviškojo meilės Mokytojo meilė, kad aš nusprendžiau pats kaip nors pradėti Jo žodžiams pasiekti ir tuos, kurie jų nepažįsta, nesupranta ar niekina. Ir pradėjau rašyti, vienas laukų atskirtybėje, ne atgarsio ir turtų trokšdamas, bet savo broliams padėti norėdamas, savo „Kristaus istoriją". Ir kai ji buvo pabaigta, mano dvasia pajuto reikalą priklausyti Kristaus įsteigtai draugijai. Iš daugelio bažnyčių, kurios vadinasi ištikimom Kristaus mokslo ir dvasios saugotojomis, ne be sunkių, dabar nugalėtų vidujinių sunkenybių, *pasirinkau*

---

1) Fr. W. Försteris, „Kristus ir žmogaus gyvenimas" 1931 m. 101 p.

Katalikų Bažnyčią. Pasirinkau ją ne vien dėl to, kad ji — Kristaus pasodinto medžio kamienas, bet ir dėl to, kad nežiūrint daugelio jos sūnų žmogiškų silpnybių ir klaidų, ji buvo ir tebėra ta Bažnyčia, kuri patiekia žmogui *tobuliausias sąlygas visai jo būtybei pakilti,* ir kad vien joje aš temačiau žydintį, klestintį, mano nuomone, aukščiausio laipsnio karžygį — *šventąjį.*

Arba vėl paimkime vieną didžiausią ir reikšmingiausią anglų rašytoją G. *K. Chestertoną,* kuris yra perėjęs įvairias filosofijos stadijas ir pagaliau 1922 metais rimtai įžengė į katalikų Bažnyčios narių skaičių. Ir ką jis pasakys XX amž. tragedijoje? Jis atėjo į Bažnyčią pilnos ir nuosakios harmonijos reikalau-

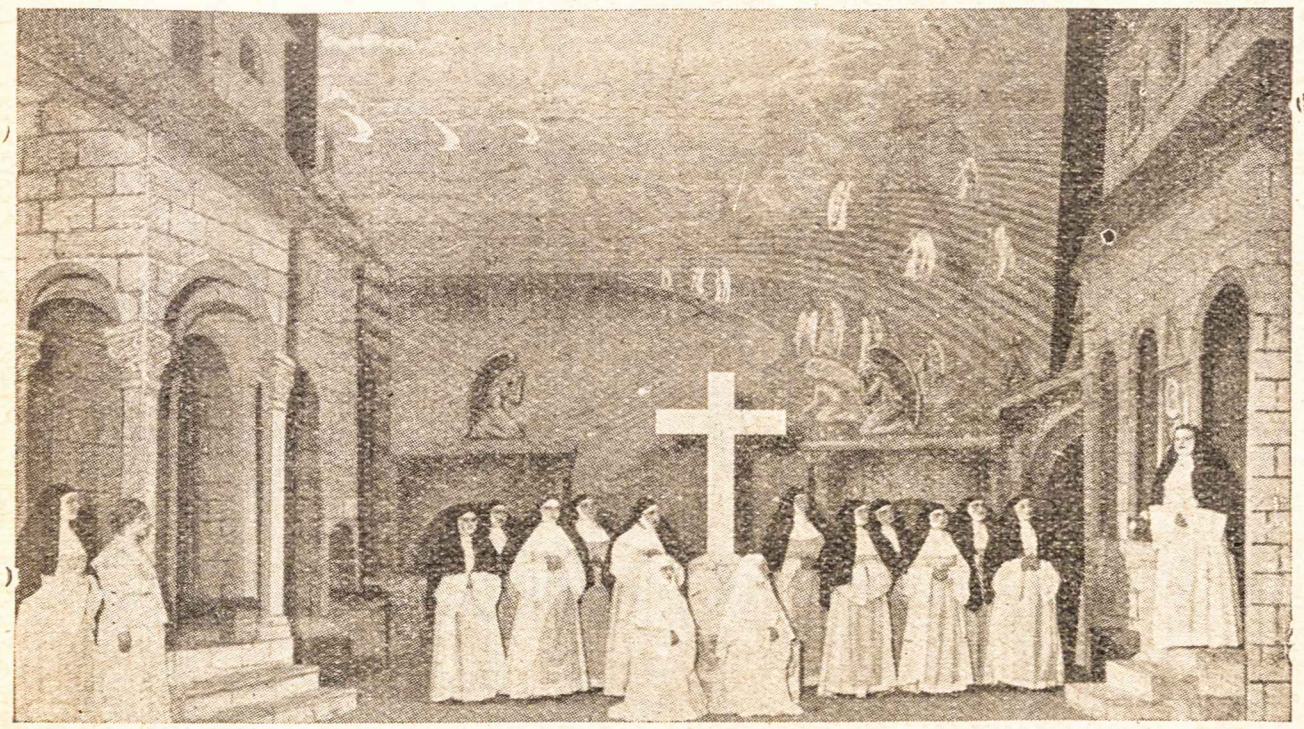

Scena iš operos „Sesuo Andželika". „N. R." klišė.

jančio proto vedamas. Įžengė į Bažnyčią ne dėl to, kad būtų moderniųjų, paradoksiškų naujybių ar stebinančių mokslo tyrimų išsigandęs, priešingai, jo budriai ir drąsiai asmenybei tokioje aplinkumoje būtų patogiau buvę švaistytis, kaip katalikybėje. Įėjo, kad iš ilgos gyvenimo patirties įsitikrino, jog vien tik *Katalikybėje* visos geriausios sielos ir kūno galios randa pilną patenkinimą, harmoniją ir tvarką.

G. K. Chesterton'as pats pasisako, kad po ilgų tyrinėjimų ir mąstymų, priėjo išvadą, kad Angliją slėgia blogumai — kapitalizmas, blogai suprastas *imperijalizmas,* industrijalizmas, blogi turtuoliai, šeimos ardymas, jog Anglija nėra katalikiška. Taigi aš turėjau atvirsti į katalikybę — Rymo katalikybę (jis, mat, buvo anglikoniško tikėjimo).

Ir G. K. Chestertonas aiškiai pabrėžia, kad katalikybė mums duoda doktriną ir į gyvenimą įneša logiką ir aiškumą.[1])

O jei mes dar vienai minutei mintimis persikelsime į XIX amžiaus pabaigos Prancūzijos Paryžių, tai mes susitiksime su *Paul Claudel,* su žymiu dabartiniu prancūzų poetu ir nepaprastu diplomatu.

Paul Claudel lanko Paryžiaus Liudviko Didž. licėjų, kur jauną poetą pagauna scientistinė Renano dvasia. Jis pasidaro ateistas. Bet jis nerimsta, nes siela ilgisi ir ieško pilnutinės būties. O jos ateizmas neduoda, nes neturi. Paul Claudel pastebi, kad šio pasaulio gyvenimas neturi pagrindo pats iš savęs, kad žmogus nėra absoliutas, bet ribota būtybė. Poetą apima audringo pesimizmo dvasia. Jis — jaunas ir kupinas gyvybės. Jis norėtų užkariauti pasaulį, laimėti dievišką nemirtingumą, bet gyvenimo faktai rodo, kad viskas baigiasi mirtimi. Tokiu būdu ateizmas, atmetęs antgamtiškumą, jį veda į šiurpulingą pesimizmą.

1886 m. pasirodo svarbiausi prancūzų poeto Rimbaudo veikalai *Illuminationes ir Une Saison en Enfer.* Neramus Paul Claudel juos perskaito visai atsitiktinai — ir tai buvo žaibas, galutinai sugriovęs jo pozytivistinės pasaulėžiūros rūmus. „Pagaliau, rašė savo draugui Jacques Reviere, išėjom iš šio biauraus Taine'o, Renano ir kitų XIX amž. Malochų pasaulio"[2]).

Tais pačiais 1886 metais per Kalėdas eina į Paryžiaus Notre Dame katedrą. Spindinčios ir paslaptingos Kalėdų apeigos padaro lemiantį įspūdį: „Čia tada atsitiko įvykis, kurs valdo visą mano gyvenimą. Staiga mano širdis paliesta — ir aš įtikėjau. Įtikėjau su tokia atsidavimo jėga, su visos mano būtybės pakilimu, su taip tvirtu įsitikinimu, su tokiu tikrumu, kad neliko vietos visokios rūšies abejojimui, kad po to visos knygos, visi galvojimai, visi triukšmingo gyvenimo įvykiai negalėjo palaužti mano tikėjimo, tiksliau sakant, jo paliesti. Staiga pajutau Amžinos ir Nekaltos Dievo jaunatvės jausmą, nesugriaunamą apreiškimą... ašaros bėgo iš akių, siela verkė, ir taip švelnus *Adeste* giedojimas dar labiau stiprino mano susigraudinimą[3]).

Dar keletą metų po to poetas blaškėsi, ieškojo, kankinos, svyravo, bandė atsispirti Apreiškimo jėgai. Bet 1890 m. galutinai grįžta į katalikų Bažnyčią[4]).

Beskaitydami čia patiektus pavyzdžius, galėjom įsitikinti, kad žmogus savo vidaus pasauliu patiria, jog prigimto gyvenimo atbaigimą, kurio taip karštai ir galingai ilgisi dvasios gelmės, gali duoti tik krikščionybė.

Jau paskiri asmens dvasios tragizmą išreiškia verksmingais

---

[1]) Skaityk plačiau Fr. Lefévre, „Une heure avec..." 3 serie, 6 ed. ir „Naujoji Romuva", 1931 m. 41 Nr. 984 pusl.

[2]) Correspondance avec Jacques Riviere...

[3]) Ma conversion...

[4]) Plačiau žiūrėk: „N. Romuva" 1931 m. Nr. 34, 814—15 pusl.

A. Salys

Rašybos reforma

Vienos rašybos mes dar neturime. Vilniškė rašyba — susidaryta Vilniuje, ėmus vokiečių okupacijos metu leisti pirmuosius mokyklų vadovėlius — yra oficialinė mūsų periodinės spaudos ir mokyklos rašyba. Tačiau, nesikęsdami jos nenuoseklumu, daug kas rašo būgine rašyba, kuri šalia *šąla, apjoja* rašo nuosekliai ir *kįla, pjauti.* Ji ir kitais mažmožiais skiriasi nuo vilniškės. Dėl rašybos žodyno trūkumo kartais ir viena rašyba rašantieji nevisai vienodai parašo.

1929 m. gale, ypačiai pagyvėjus rašybos klausimui, Švietimo Ministerijos pritariama, susidarė rašybos komisija. Joje ištisai ar tarpais dirbo šie žmonės: doc. J. Balčikonis, mokyt. N. Grigas, prof. J. Jablonskis †, mokyt. A. Jakučionis, A. Kasakaitis (Švies. Min. atstovas), mokyt. Z. Kuzmickis, mokyt. K. Meškauskis †, priv. doc. Dr. A. Salys, priv. doc. Dr. P. Skardžius ir mokyt. J. Talmantas.

Iki 1932 m. gruodžio mėn. komisija, dirbdama su pertraukomis, apsvarstė trimis skaitymais rašybos projektą. Komisijos nutarimai yra projektiniai, taigi, dar niekam neprivalomi. Galutinai rašybos dalyką oficialiai spręs Švies. Ministerija.

Čia atpasakoju svarbesniąsias projekto mintis.

Geriausia rašyba, rodos, būtų grynoji garsinė. Jos pagrindinis dėsnis labai viliojamas: rašyk, kaip girdi. Tikslių garsinių rašybų turi visos kalbos tarmėms rašyti. Bet praktikos reikalui tokia rašyba vistiek perpaini. Jau ir atmetus visas tiksliosios garsinės rašybos smulkmenas, iš tarimo dar tektų pav. rašyti: *bėga: bėkti, kimba: kipti, lėkti: lėgdinti, ištrukti: uždusti, iškelti: ižgerti, apkulti: abgulti...* Tačiau šitaip rašant labai sunku būtų nugalėti rašybos asociaciją: *bėga: bėkti* tiek mums susiję, jog atrodo tiesiog neįmanoma vienur rašyti *g*, o kitur *k*, nors iš tikrųjų taip tariama. Dėl to ir komisija, žiūrėdama visos mūsų rašto tradicijos, pasirinko kilminę rašybą. Tačiau kilminė rašyba, komisijos manymu, turi derintis su dviem fonetikos reikalavimais:

žodžiais, bet jei kartą moderniškasis pasaulis taps paklupdytas ties Dievo kojomis, tai XX amžiaus tragedijos paskutinis veiksmas pasibaigs žodžiais: „Tikiu, Viešpatie, padėk mano netikėjimui“. Ir nuo tada prasidės tikras atgimimas, dvasios renesansas. Taigi, nežiūrint daug neigiamybių XX amž., vis tik antroji XX amž. pusė duoda daug džiuginančių vilčių, kurios gali pakeisti žmogaus dvasios žemėlapį. Bet čia turim pastebėti, kad šiandien gyvas tikėjimas ir entuzijastiška širdis labai daug gali. Bet iš kitos pusės nepamirštinas posakis: „Tie, kurie delsia, paprastai būna išmetami“.

1. vienam garsui vienas rašmuo,
2. tariamas garsas rašmeniu žymėti.

Tuodu principu taikant ir prireikia žymių pakeitimų dabartinėje rašyboje.

1. Rašomojoje kalboje turime trumpų ir ilgų balsių. Vadinamieji nosiniai balsiai nosinumo dabar nebeturi, o tariami (rašomojoje kalboje!) tik ilgai. Taigi, *i* ir *u* žodžiuose *gyvas: grįžti, siūti: siųsti* tariami visai vienodai, ilgai. Dabartinis rašymas priešingas pirmajam mūsų principui, nes tas pats garsas dviem rašmenimis žymimas. Istorinio nosinumo praktinei rašybai nėra reikalo žiūrėti, ir dėl to komisijos nutarta žymėti dabartinius ilguosius ir nosinius vien ilgaisiais, būtent brūkšneliu viršum raides *ā, ē, ī, ū,* pav.: *žāsis, tēsti, gīvas, grīžti, siūti, siūsti.* Kaip matyti, čia net dviem rašmenim sumažėja: *y, į* ir *ū, ų* pakeičiami *ī, ū.* Ilgumas težymimas tik iš prigimties ilgųjų balsių, dėl kirčio atsiradę ilgumai nežymimi, pav., *kala: kalu.* Kitaip sakant vietoje nosinių ir ilgųjų rašomos brūkšnėtos paprastosios raidės.

2. Priebalsių minkštumą prieš *a, o, u* mes žymime lenkišku *i* rašmeniu, pav. *žiotis, kiurti, kiautas.* Toks rašymas taip pat nevykęs, nes *i* čia po minkštojo priebalsio visiškai netariama. Tačiau komisija, nors ir ne vienu balsu, nutarė palikti dabartinį, seniai įprastą, minkštumo žymėjimą.

Žodžius *biaurus, piauti, spiauti, ieškoti, ieva, iešmas, iena* su visa jų gimine komisija vienu balsu nutarė rašyti su *j: bjaurus, jieškoti...* Dabartinė rašyba, nusikalsdama antrajam mūsų dėsniui, čia nerašo tariamo (!) garso, o tik priebalsio minkštumą pažymi.

Ir šiaip visi priebalsiai projekte siūlomi rašyti iš kilmės, kur ta kilmė susekama, pav. rašytina: *augštas* (: auga, augumas), *baugštus* (: baugus), *baigštus* (: baiginti), *degsnis* (: dega), *dirgsnis* (: dirginti), *sprigtas* (: sprigis), *strigtas* (: strigo), *dribšas* (:dribo), *kibšas* (:kibo), *žingsnis* (:žingine), *sluogsnis* (: sluogas), *žagsėti* (: žagulys) ir t.t. Nesusekamos kilmės priebalsius turėtume rašyti iš garsų, pav.: *lizdas, lazda, vėpsoti, skaptas* (plg. *skabiu* ir *skapiu*)...

3. Vienu ir dviem žodžiais rašymui komisija priėmė vieną pagrindinį dėsnį: sykiu vienu žodžiu rašomi visi nutrumpėjusieji žodžiai, šiaip — skyrium. Dabartinė rašyba šio dėsnio nuosekliai nesilaiko. Rašoma visiškai gerai: *aną dieną: anądien, tuo sykiu: tuosyk, kas kartą: kaskart, be maža: bemaž, iš tiesų: ištiesų,* bet nenuosekliai: kažin kas, kana kas, kažkas (iš *kas žino kas*), *tur būt, gal būt.* Čia rašytina ir *kažinkas, kanakas, turbūt, galbūt,* bet *turi būti, gali būti...*

Visų šio dėsnio taikymo išgalių čia nenagrinėju.

4. Tikriniai daiktavardžiai, glaudžiai dar susiję su bendriniais rašytini iš kilmės, o labiau atsijusieji iš garsų, būtent:

Augštuolis, Degsniai, Ožkinis, Sluogsnaitis, Pusdešris..., bet *Daukantas* (iš Daugkantas), *Auškalviai* (iš Augštkalviai), *Jaupėnai* (iš Javupėnai), *Pažeriai* (iš Paežeriai), *Mikšas* (iš Migšas ar Mikšas)...

5. Svetimybių rašyboje reikia griežtai skirti bendrines ir tikrines svetimybes. Pirmosios ilgainiui su mūsų kalba arčiau susigyvena, išvirsta skoliniais. Dėl to ir jų rašymas labiau turi sutikti su lietuviškųjų žodžių rašyba.

Liaudies kalbos *salmijakas, materijolas, kamedijantas* ir t.t. rodo, kad mūsų kalbos dėsniais svetimieji garsų junginiai *ia* (du skiemeniu!) išvirsta *ija*. Tarimas be *j*, pav. *materialas, periodas* stačiai yra priešingas lietuvių kalbos ištarmei. Dėl to komisija siūlo rašyti: *asocijacija, bijografija, amonijakas, socijalizmas, materijalizmas, materijalas, perijodas, manijakas...*

Svetimiesiems tikriniams vardams nutarta palikti originalinė svetimoji rašyba. Tik rusiškieji tikriniai vardai (kitas raidynas!) perrašomi paraidžiui lietuviškais rašmenimis. Taip daroma visų Vakarų Europos kalbų. Mes buvome įpratę svetimus vardus lietuvinti iš rusų. Mums, turint lotynišką raidyną, to visiškai nereikia. Antra, sulietuvinus vardas tiek iškraipomas, jog vargu jį ir bepažinsi. Ne kiekvienas supras, kad sulietuvintas *Erio* ir prancūziškas *Heriot* yra tas pats žmogus.

Todėl komisija nutarė rašyti:

a) *Hindenburgas, Stresemannas, Krügeris, Chamberlainas, Chaplinas, Clevelandas, Duhamelis, Casanova, Gdynia, Mussolinis, Niemis, Goethė, Heinė...*

b) *Briand'as, Malebranche'as, Le Havre'as, Shakespeare'as, Piccard'as...* — su lietuviška galūne po apostrofo, jei vardas baigiasi dviem priebalsiais arba priebalsiu ir balsiu, iš kurių paskutinis netariamas.

c) *Heriot, Dumas, Hugo, Mirabeau, Calais, Cambrai, Caruso...* — be galūnės (nelinksniuojama!), jei vardas baigiasi rašomu arba tariamu *o* ir kitais tariamais, bet su pridėtinėmis priebalsėmis ar balsėmis rašomais balsiais.

Sulietuvintiems svetimiesiems vardams paliekamos lietuviškos lytys: *Berlynas, Paryžius, Rymas, Maskva, Varšuva...*

6. Komisijos svarstyta ir skyryba. Bet šių nutarimų nė aplamai negalima trumpame straipsnyje atpasakoti. Ir čia stengtasi skirtukų dėjimą suvienodinti, susistematizuoti.

Čia mano paliesti tik svarbiesnieji rašybos komisijos nutarimai. Visas rašybos projektas netrukus bus paskelbtas visuomenei susipažinti.

A. Masionis

Fridrikas Ozanamas

Ozanamas apaštalauja Sorbonoje ir draugų tarpe. Jau anksčiau buvome minėję, kad Ozanamas be galo norėjo įsteigti kokią nors studentų draugiją. Jis jautė, kad yra ir daugiau tokių studentų, kurie, kaip ir jis, kenčia didelę vienumą, matė jis ir tokių, kurie kad ir turėjo dar savo širdyje mažą tikėjimo kibirkštėlę, bet ji vos vos ruseno ir baigė gesti. Ozanamas girdėjo, kai kun. Gerbet, pradėdamas istorijos filosofijos paskaitas, sveikino tą jaunuomenę, kuri ir tikėdama trokšta mokslo, ir linkėjo, kad religijos dalykai greičiau rastų vietą ir visose mokyklose. Tačiau ta tikinti jaunuomenė buvo išbarstyta kaip aukso smiltys smėlyje. Ir šios dalį aplinkuma taip veikė, kad jie nedrįso viešai pasirodyti katalikai esą.

Todėl Ozanamui ir buvo skaudu, kad Sorbonos universiteto, tos krikščioniškos įstaigos, kurios kupolą dar puošė kryžius, suoluose sėdėjo inteligentiškasis jaunimas, studentai, ir šalo iš vidaus. Šalo jaunimas tame amžiuje, kada jiems reikėtų liepsnoti karščiausiu idealizmu, nebijoti jokių audrų, nepaisyti jokių varžtų, būti pasiryžusiems kalnus nuversti, mokėti pasiaukoti. Jam buvo dar skaudžiau, kai toj krikščioniškoj įstaigoj net profesoriai savo paskaitose užgauliodavo tikėjimo dalykus. Pavyzdžiui, prof. Letronne sakydavo, kad „Romos popiežius yra tik laikina instancija, atsiradusi Karolio Didžiojo laikais ir dabar jau baigianti savo dienas", o prof. Jouffroy neigė Apreiškimą ir mokė, kad „krikščionybė jau baigia žmonijos auklėjimą ir toliau auklėjimo dalykuose bus galima apsieiti be krikščionybės, tik reikia rengti dirvą filosofijai ir jai viską perleisti". Ozanamas negalėjo iškęsti ir prieš profesorius suprotestavo. Letronne savo žodžius atšaukė, o Jouffroy tylėjo. Ozanamas parašė jam laišką, kai nieko negelbėjo, parašė antrą. Prof. Jouffroy ėmė save teisinti, įrodinėdamas, kad tikėjimas nesutinkąs su mokslu, kad krikščionybė neigianti laisvę. Ozanamas nenusileidžia. Rašo trečią laišką, kurį pasirašo 15 Ozanamo parinktų studentų.

Šis laiškas padarė profesoriui visai kitokį įspūdį. Jis pamatė, kad turi reikalą ne su vienu Ozanamu, bet esama ir daugiau tokių, kaip šis. Jis pasiteisina nenorėjęs užgauti katalikų tikėjimo ir studentų įsitikinimų ir pažada toliau tų dalykų neliesti. Pirmas žingsnis buvo padarytas, ir jis gerai pavyko. Dabar Ozanamui rūpėjo parodyti studentams, kad galima būti kataliku ir turėti sveiką protą, kad galima kartu mylėti ir religiją ir laisvę.

Paryžiuje gyveno vienas veiklus katalikas, pasaulietis, kuris labai mylėjo studentus, juos globojo, buvo įsteigęs jiems pensijoną, skaityklą ir suteikdavo jiems įvairiausių patarimų. Jis

vadinosi Bailly. Ozanamas buvo su juo pažįstamas, nes jis bendradarbiavo Bailly įsteigtame laikraštyje „La Tribune Catholique“. Kartą Ozanamui įsišnekėjus su Bailly apie studentų gyvenimą ir auklėjimąsi, gimė mintis įsteigti studentams *Istorijos konferencijas*, kur būtų svarstomi visokiais atžvilgiais įvairūs istorijos klausimai. Tos konferencijos, kaip jie manė, turėtų būti vedamos krikščioniškoje dvasioje ir būtų, tarsi, rėmai tai studentų draugijai, kurią Ozanamas turėjo galvoje jau nuo kolegijos laikų.

Netrukus po to pasitarimo, istorijos konferencijos buvo atidarytos. Tai buvo 1832 m. gruodžio mėnesį. Bailly buvo pirmininkas, o Ozanamas jo pavaduotojas. Į tas konferencijas rinkdavosi įvairių pažiūrų studentai. Ateidavo ir katalikų ir sen—simonistų. Ir katalikai į politikos ir kitus klausimus ne visada vienodai atsakydavo. Taigi būrys būdavo gana margas. Paskaitas, referatus skaitydavo jie patys. Paskui visi diskutuodavo. 1833 m. Ozanamas skaitė apie indų mitologiją, Rytų literatūrą, apie poeziją ir jos įtaką, apie dvasininkų ir pasauliečių apaštalavimą, apie filosofiją ir krikščionybę. Dažniausiai jis lietė religijos dalykus. Ozanamas buvo iš visų ir veikliausias. Jam rūpėjo, nežiūrint pažiūrų skirtumų į valstybę ir kitus neprincipinius dalykus, sujungti katalikiškąją studentiją po katalikybės vėliava ir paskatinti bendram darbui ir bendroms studijoms.

Nepatenkindavo jų ir tos konferencijos. Artimiau susigyvenusių katalikų studentų būrelis tęsdavo savo pasikalbėjimus dar ir konferencijoms pasibaigus.

„Kartais“, pasakoja Ozanamas, „kai oras būdavo giedras ir dvelkdavo švelnus vėjelis, kai mėnulis savo spinduliais apiberdavo majestotingą Panteono kupolą, policininkas savo įtariančiomis akimis matydavo ties tuo paminklu vaikščiojant 6 — 8 jaunuolius. Ištisas valandas jie pravaikščiodavo susikibę rankomis po tą tuščią aikštę. Jų veidai būdavo malonūs, žingsniai lėti, jų kalbos entuzijastingos, pilnos pakilusių jausmų, savitarpės paguodos. Jie kalbėdavosi apie daugelį dalykų, apie dangų ir žemę, dalydavosi daugeliu aukštų, kilnių minčių, atsiminimų. Jie kalbėdavo apie Dievą, apie savo tėvus, apie namie pasilikusius draugus, apie tėvynę, apie visą žmoniją. Kvailas paryžietis, kuris, eidamas ieškoti smagumų, su jais susidurdavo, jų kalbos nesuprato. Jam ta kalba buvo mirusi, ją maža kas čia mokėjo. Bet aš ją supratau, nes ir aš prie jų priklausiau, ir, tą kalbą girdėdamas, galvojau ir kalbėjau taip, kaip jie. Aš jaučiau, kaip plėtėsi mano širdis, aš sąmoningai pergyvenau savo brendimą. Toks silpnas, toks nedrąsus tada buvau, bet iš to aš sėmiausi sau energijos ateities darbams.“

Ozanamas pažinojo ir kun. Lacordaire, kuris tada buvo garsus pamokslininkas, vėliau išrinktas Prancūzų Akademijos nariu. Šis kunigas tuo metu sakydavo pamokslus šv. Stanislovo

kolegijos koplyčioje. Jo pamokslų pasiklausyti užeidavo ir Ozanamas. Jų beklausant kilo Ozanamui mintis, kad ne čia Lacordaire'ui vieta. Tokio pamokslininko žodžius turėtų išgirsti visi žmonės, ypač studentai, iš Notre—Dame katedros sakyklos. Be to, jam atrodė, kad iš viso kai kurie pamokslininkai ne taip sako pamokslus, kaip turėtų sakyti. Tad jis parašo Paryžiaus arkivyskupui Mgr. de Quélen prašymą, kuriame prašo, kad arkivyskupas įvestų į pamokslus naujenybių. Pamokslai, jo manymu, turėtų būti gyvenimiškesni, daugiau liesti dienos klausimus, kad juose harmonizuotųs krikščionybė su atskiro žmogaus bei visuomenės siekimais, juose turėtų būti meno, mokslo ir gyvenimo filosofijos. Taip argumentavęs ir surinkęs 100 parašų įteikė tą prašymą arkivyskupui. Praslinkus kiek laiko, įteikia jie antrą tokį prašymą jau su 200 parašų. Arkivyskupas suprato jų reikalavimų svarbumą ir kitą dieną jau paskyrė jiems 7 kunigus. Ozanamas su draugais turėjo išdėstyti jiems savo pageidavimus. Buvo numatytas pamokslų ciklas, ir per visą 1834 metų gavėnią tie pamokslai buvo sakomi Notre—Dame katedroje. Tačiau tie pamokslininkai didelio pasisekimo nesusilaukė. Kas kita buvo antrais metais, kai arkivyskupas išpildė karščiausį Ozanamo norą ir į vietą anų septynių pamokslininkų paskyrė vieną Lacordaire. Į Notre—Dame katedrą susirinkdavo po 5000 klausytojų. Ties pat sakykla Ozanamas kartą pamatė ir Chateaubriand'ą. Jis džiaugėsi savo širdyje ir dėkojo Dievui, kad jo norai įvykdyti.

1832 m. Paryžiuje siautė cholera. Visas miestas buvo, tarsi, ligoninė. Kasdien mirdavo maždaug po tris šimtus žmonių. Sirgo daug ir studentų. Visi baisiai tos ligos bijojo ir buvo be galo atsargūs. Vienas Ozanamas nieko nepaisė. Jis lankė savo draugus, guodė juos, nešė jiems knygų, rašydavo jiems į namus laiškus ir kitaip patarnaudavo. Tuo metu, rašydamas savo motinai laišką, jis cituoja iš kompletos 90 (91) psalmę, iš kur matyt jo didelis pasitikėjimas Dievu: „Kad ir tūkstantis kristų šalia tavęs ir dešimt tūkstančių iš tavo dešinės: ... tačiau tau nieko neatsitiks, nes (kaip tu pasakei) Dievas yra tavo pasitikėjimas ir Aukščiausis tavo priebėga." Pasitikėjimas Dievu jo neapvylė. Jis liko sveikas ir cholera nesusirgo.

Ozanamas įsteigia šv. Vincento à Paulo konferencijas. Ozanamas savo meile ir atsidavimu draugams, savo kritišku protu moksle palenkė į save draugų širdis ir įsigijo profesorių pagarbos. Įsteigus istorijos konferencijas, jau nereikėjo ieškotis draugų ir prietelių. Dabar jis jau turėjo plačią darbo dirvą, tik reikėjo ištvermės ir noro dirbti. Ozanamui netrūko nei vieno nei antro. Tačiau jis greit pastebėjo, kad konferencijose diskusijų metu kildavo tikras karas, nes, kaip anksčiau matėme, į jas rinkdavos ir kitokių pažiūrų studentų. Čia dirbant reikėjo daug nervų ir sveikatos, o pozityvaus, kuriamojo darbo vaisių nesi-

matė. Jis vienas sau galvodavo, ar galima bus ir toliau tokiu keliu einant, padaryti ką nors gero.

Istorijos konferencijas lankydavo vienas jaunas studentas Le Taillandier, kuris laikydavosi kiek pasyviau už kitus, matyt, diskusijų, tų amžinų peštynių, jis nemėgo. Kartą jis vienam savo draugui Lallier išsitarė, kad konferencijos imančios jam nepatikti, tad ar ne geriau būtų, kad katalikai studentai šauktų grynai religinius ar karitatyvinius susirinkimus. Lallier pasakė jo

Naručio ežeras, didžiausias Lietuvoj. Iš „Kosmos“ 7—12 Nr.

mintis Ozanamui. Karitatyvinė idėja Ozanamui seniai patiko. Juk jis pats ją ne nuo šiandian vykdo. Argi maža jis parodė artimo meilės ir savęs išsižadėjimo, lankydamas cholera sergančius draugus? Be to, tą šūkį paskelbti stūmė jį dar vienas dalykas. Daugumas studentų, su kuriais jis dirbdavo ir kasdien susitikdavo Sorbonoj, buvo materijalistai, sen-simonistai, furijeristai ir kitokie istai, o tikrų katalikų buvo taip maža. Kada ta katalikų saujelė drįsdavo aniems priminti krikščionybės nuopelnus, tie tik nusijuokdavo ir atsakydavo: „Kai jūs kalbat apie praeitį — jūsų teisybė: Krikščionybė anksčiau iš tikrųjų padarė stebuklų, bet dabar ji yra mirusi. O jūs, kurie giriatės katalikai esą, ką gi jau jūs padarote? Kurgi tie jūsų darbai, kurie taip įrodytų jūsų tikėjimą, kad mes jį gerbtumėm ir galėtumėm jį priimti?“ (Auer H., Friedrich Ozanam. Ein Leben der Liebe. pusl. 46).

Ozanamui, iš prigimties jautriam, nuoširdžiam ir geros širdies jaunuoliui, tokie užmetimai būdavo be galo skaudūs. Jis

pats, taip nuoširdžiai tikėdamas į išmintingą krikščioniškąją kultūrą, į jos stebuklus ir nuopelnus, norėjo, kad ir kiti tai suprastų. Juk jo draugai tokiais užmetimais paneigdavo ir išniekindavo pačią tiesą. Tad jis pasiryžo tą tiesą ir pavyzdžiais įrodyti ir savo pasiryžimus labai gražiai realizavo.

Vieną vakarą po smarkių diskusijų su vienu netikinčiu studentu, kuris prisispyręs gyrė Byron'o skepticizmą, Ozanamas ėjo namo labai susirūpinęs. Su juo buvo Lamache ir Devaux. Netoli namų sutiko jie dar ir stud. Taillandier. Čia stabtelėjus, Ozanamas susijaudinęs ėmė drožti savo nuomonę apie konferencijas ir ateities darbus. Jis išreiškė savo pasipiktinimą, kad Katalikų Bažnyčia visokių netikėlių išjuokiama ir šmeižiama. Jo nuomone, toliau taip likti negali. Negalima, anot jo, stovėti vietoj ir savo pasyvumą duoti ginklu priešui į rankas. Tokios konferencijos, kur susirenka įvairaus plauko žmonės, nieko pozityvaus neduodančios. Reikia, kad šalia šitų konferencijų būtų įsteigta visai kitokia draugija, į kurią įeitų tik katalikai studentai. Tos draugijos tikslas—tik artimo meilė, nes jau atėjęs laikas su žodžiu jungti ir darbai. „Nekalbėkime", baigė jis, „tiek daug apie C a r i t a s, bet geriau mes ją praktikuokime ir tikrai padėkime vargšams! E i k i m e p a s v a r g š u s!"

Ozanamo draugai iš širdies jam pritarė, o pats Ozanamas dar tą patį vakarą, neturėdamas kitokio turto, paėmė iš savo kambario glėbį malkų ir nunešė vienai moteriškei, kad ji turėtų kuo pasišildyti savo kambarį. Tai buvo lyg simboliškas šv. Vincento á Paulo draugijos įkūrimas, tai buvo tarsi kibirkštis, kuri vėliau lyg didžiulis gaisras apėmė visą pasaulį. Ozanamas dar tą vakarą, kalbėdamasis su savo draugais, nurodė draugijos tikslą ir uždavinius. Reikėjo tik pasitarti su Bailly, susirasti daugiau prijaučiančių draugų ir pradėti darbą.

Bailly negalėjo nepritarti tokiam kilniam sumanymui. Jis su džiaugsmu sutiko tą pasiūlymą ir pažadėjo visaip juos remti.

Netrukus, 1833 m. gegužės mėnesį, buvo paskirtas pirmas pasitarimas—steigiamasis posėdis. Susirinko jie pas Bailly „Tribune Catholique" redakcijos kambary. Be Bailly posėdy dalyvavo dar šeši studentai: Lamache, Clavé (buvęs sen—simonistas), Le Taillandier, Devaux, Ozanamas ir Lallier. Iš jų 5 buvo antro kurso teisininkai ir vienas, Devaux, antro kurso medikas. Posėdį jie pradėjo malda ir „Kristaus sekimo" skaitymu. Paskui priėmė Ozanamo jau anksčiau pasiūlytą veikimo planą, ir draugija buvo įsteigta. Svarbiausias tos draugijos pažymys turėjo būti tas, kad jie turėjo mažiau kalbėti, kad jie patys turėjo eiti į vargšų namus ir nešti jiems bent tokią pagalbą, kokią jie sugebėtų. Kad valdžia neįtartų jų draugiją turint politinių tikslų, nutarė savo susirinkimus ir visą veikimą vadinti „Caritas konferencijomis", o vėliau jie išsirinko savo patronu šv. Vincentą á Paulo ir nuo to laiko savo konferencijas ėmė vadinti jo vardu.

Ozanamo troškimas, kurį jis nešiojosi jau pirmomis dienomis atvykęs į Paryžių, buvo išsipildęs. Jis susirado savo širdžiai artimų bendraminčių būrelį, sudarė draugiją, kuri padės ir auklėjimuisi, pasiruošimui savarankiškai gyventi ir kitiems gera daryti. Kad būtų dar aiškesni jo užsimojimai steigiant šią draugiją, pacituosime dalį vieno Ozanamo laiško, rašyto draugui Curnier.

„Mes Paryžiuje," rašo jis, „esame kaip tie paukščiai klajūnai, kurie ką tik išsiritome iš lizdo, ir mus jau tykoja netikėjimo paukštis, plėšrusis grypas, iš Dievybei priešingų idėjų pasaulio, norėdamas pasidaryti iš mūsų grobį. Mes, vargšai jaunuoliai, pasiryžę visu uolumu šviestis, esame išauklėti katalikybės dvasioje, o dabar išbarstyti po tą neišmintingą, gašlią miniją. Mes, krikščionių motinų sūnūs, atvykstame vienas paskui kitą čia, į tuos nepažįstamus mūrus, kur bedievybė pasirenka aukomis kaip tik tuos, kurių tikėjimas bent kiek pašlyja. Taigi, pirmiausia reikia surasti šiems silpniems paukščiams klajūnams saugi pastogė, reikia parūpinti šiems jauniems tiesos ieškotojams susirinkimų vieta visam tam laikui, kol jie yra toli nuo savo tėviškės. Kam visa tai? Ogi tam, kad tos krikščionės motinos nelietų dėl savo sūnų tiek ašarų, kad jos sulauktų savo sūnus grįžtančius namo tokius pat, kokius jos su motiniška meile išleido iš savo namų. Todėl buvo labai svarbu sudaryti tokią draugiją, kur jie v i e n a s k i t ą p a d r ą s i n t ų. Joje jie turėtų rasti draugiškumą, pagalbą, pavyzdį, turėtų pamatyti, tarsi, įprasto savo šeimos religinio gyvenimo paveikslą. Į ją vyresnieji turėtų priimti naujus, iš provincijos atvykusius kandidatus, turėtų priimti svetingai, draugiškai. Stipriausias tikro draugiškumo ryšys, pagrindinis jo bruožas yra a k t y v i m e i l ė, o ta meilė negali sutilpti daugelio širdyje neišsiveržusi išorėn. Ji yra ta ugnis, kuri be maisto gęsta, o meilės gyvybė minta gerais darbais, tyliai atliekamais."

Ozanamas, būdamas Paryžiuj, taip ir darydavo. Kasmet jis surinkdavo aplink save būrį kandidatų lijoniečių, juos globodavo, jiems patardavo ir traukdavo į darbą. Tų pat 1833 m. rudenį jų būrelis jau buvo padidėjęs ligi 25 narių. Iš jų 15 buvo Ozanamo surinktų lijoniečių.

Tačiau kol šių kandidatų nebuvo, reikėjo dirbti tik septyniems. Ozanamas buvo šio mažo būrelio siela, lyg šv. Petras kad buvo siela kitiems apaštalams. Jis nuolat visus ragino, judino, pats duodamas didžiausio darbštumo pavyzdį. Nors ir taip daug dirbo, bet pirmininkauti nesiėmė, tad pirmininku buvo išrinktas Bailly. Ozanamas šių pareigų nesiėmė ne dėl to, kad būtų nesugebėjęs jų atlikti, bet kad jis norėjo būti visų mažiausias, o dirbti daugiau už kitus.

Metę šūkį „Eikime pas vargšus", turėjo eiti. Bet kur eit ir nuo ko pradėt? Kur tuos vargšus surasti, ir ką jiems sakyti nuėjus? Pagalvojo ir išeitį rado. Nutarė nueiti į artimiausią kleboniją pas kun. Olivier, šv. Stepono parapijos kleboną, su juo

aptarti savo sumanymų ir paprašyti jo parapijos neturtingųjų sąrašo. Šis kunigas, kaip ir daug kitų to meto kunigų, į pasauliečių inicijatyvą žiūrėjo nepasitikėdamas. Jis nieko gero jiems nepasakė, tik patarė visų pirma tiem vargšam į rankas paduoti katekizmą.

Visų jų nuotaika kiek nukrito, bet tokie pasiryžėliai kaip Ozanamas pirmo menko nepasisekimo neišsigando. Jie dar žinojo, kad mieste yra seserų vincentiečių kongregacija, kurios viršininkė sesuo Rozalija buvo pagarsėjusi artimo meilės darbais. Eina jie dabar pas tą visa siela vargšams atsidavusią moterį ir čia gauna patarimų ir paramos. Sesuo Rozalija pati steigė beturčių vaikams mokyklas, vaikų darželius, našlaičių namus, senelių prieglaudas, globojo ligonius. Už tokius darbus ji buvo apdovanota net „Garbės legijono“ kryžiumi. Todėl sesuo Rozalija su džiaugsmu priėmė savo darbo talkininkus. Užtat kitame posėdyje jau buvo paskirta kiekvienam tos draugijos nariui globoti po vieną neturtingą šeimyną. Trūko svarbiausio dalyko — lėšų. Iš pradžių sumesdavo jie patys po kelis santimus, paskui atiduodavo savo honorarus, kuriuos jie gaudavo iš Bailly už straipsnius, įdėtus į „La Tribune Catholihque“. Vėliau sesuo Rozalija ir čia padėjo. Jie įsitikino, kad gerą darbą dirbant lėšų niekad netrūksta.

Ozanamas nė nesitikėjo, kad taip gerai viskas seksis. Dabar jau nieko netrūko, tik reikėjo daugiau darbininkų. Ir jų skaičius ėmė augti. Jie visi stropiai rinko kandidatus iš savo pažįstamų, sugaudydavo visus į Sorboną atvažiavusius naujokus, ir jų būrys augo kaip su mielėm. Jau 1834 m. iškelta klausimas, ar nereikėtų pasiskirstyti į kelis būrelius, nes visiems drauge tose patalpose jau buvo ankšta. Augo jų draugija ir darbais. Paryžiuj net valdžia atkreipė į jų veikimą dėmesį ir pasiūlė jiems globoti nepilnamečius nusikaltėlius. Jie dirbo visose srityse su didžiausiu pasisekimu. Čia nė neišvardinsi visų tų darbų, kuriuos jie dirbo. Juos galėjai atrasti vargšų palėpėse ir ligoninėse, fabrikuose ir kalėjimuose, jie dalyvaudavo ir procesijose, nešdami žvakes, kiti baldakimą. Kadangi katalikams buvo neleidžiama daryti procesijos mieste, tai per šventes jie atsidurdavo už kelių kilometrų. Vakare jie grįždavo apdulkėję, nuvargę, bet jų širdyse buvo džiaugsmas ir ramybė.

Man rodos, kad skaitytojai žino, kas yra šv. Vincento à Paulo draugija ir ko ji siekia. Nežinantieji tepasiskaito šv. Vincento à Paulo Dr-jos Kauno Karmelitų ar Žaliojo kalno skyrių veikimo apyskaitas, spausdinamas „Ryte“, ir pamatys kokius didelius darbus ta draugija nuveikia. Vis tai Ozanamo pasėtoji sėkla ir jos vaisiai. O anie jaunieji entuzijastai dirbo kur kas daugiau užsidegę, negu dabar kad dirbama. Greit jiems buvo ankšta ne tik Paryžiuj, bet ir Prancūzijoj. Baigę mokslus ir išvažiavę į provinciją, jie steigė ten naujus skyrius. Pagaliau įsikūrė ta draugija Romoje, paskui Vokietijoje ir kitur.

Kad būtų ryškesnis šios draugijos augimas, parašysiu čia keletą skaičių. 1845 metais šv Vincento à Paulo draugijoje jau buvo 9000 narių, ir per tuos metus labdaringiems darbams buvo išdaloma 562.667 frankai. 1855 metais, pusantrų metų po Ozanamo mirties, ta draugija turėjo savo skyrius visose pasaulio dalyse: Azijoj, Afrikoj, Amerikoj ir Australijoj. Visam pasauly buvo 2.952 skyriai, iš jų 1360 vienoj Prancūzijoj. Tais metais jie išdalydavo 3.123.883 frankus, o nuo 1833 ligi 1912 vargšams šelpti išleista 468.991.031 fr. Tie skaičiai aiškiai parodo, kaip milžiniškai išbujojo ta organizacija ir kokių gražių ji atnešė vaisių. Tai buvo didžiausias Ozanamo nuopelnas, dėl kurio jo vardas nuskambėjo po visą pasaulį.

Ozanamui rūpėjo ir apskritai socijaliniai reikalai. Savo prekybinės teisės paskaitose, kurias skaitė Lijono prekybos mokykloje, jis nagrinėjo darbininkų ir darbdavių santykius. 8 metais prieš Ketteleri ir beveik puse šimtmečio prieš popiežių Leoną XIII Ozanamas reikalavo ir ragino steigti darbininkų draugijas, užsistojo už darbininkų šeimas, reikalavo jas aprūpinti. Reikalavo, kad tam tikrais nepaprastais atsitikimais įsikištų ir valdžia. Pats Ozanamas lankydavo darbininkų namus, rūpinosi jų gerove, net jiems darbo ieškodavo.

„Klausimai, kurie skaldo šių dienų žmoniją," rašo jis, „nėra politinio pobūdžio klausimai. Yra tai daugiau socijaliniai klausimai, kurie atsistoja gyvenime taip ar kitaip, žiūrint kas paima persvarą — egojizmas ar pasiaukojimas, žiūrint ar visuomenės dalis virsta tik dideliu stipresniųjų grobiu, ar atskirų žmonių pasiaukojimas virsta visų gerove, ypač silpnesnių apsauga. Juk tiek daug yra žmonių, kurie per daug turi ir vis dar nori turėti, bet dar daugiau yra tokių, kurie neturi tiek, kiek jiems reikia, kurie n i e k o neturi ir — nori pasiimti, jei jiems nieks neduoda. Šių dviejų žmonijos klasių santykiai auga į kovą, ir ta kova turės būti baisi ir žiauri, nes viena šalis remiasi pinigo galybe, antrąją skatina nusivylimas. Reikia atsistoti tarp šių priešų ir kovą sutrukdyti ar sušvelninti. Mūsų jaunystė, mūsų paprastas nekomplikuotas gyvenimas palengvina mums šį tarpininko vaidmenį, kurį suvaidinti mus įpareigoja krikščioniškoji mūsų garbė. Tai būtų ir šioks toks mūsų šv. Vincento à Paulo draugijos nuopelnas". Taip rašė Ozanamas daugiau kaip prieš 80 metų, bet ir 1933 metais sunku būtų tiksliau atvaizduoti dabartinė pasaulio būsena. Mes žinome, kad vienur kitur ta Ozanamo pranašauta klasių kova jau įvyko ir turėjo baisių pasėkų. Rusija—gyviausias tų kovų pavyzdys.

Ozanamas—doctor duplex. Pašaukimo klausimas. Kad ir daug laiko Ozanamas paaukojo socijaliniam darbui, vis dėlto studijų neapleido. Vienam laiške savo motinai jis rašo, kad, išskyrus šventadienius, jis dirbąs kasdien po 6—7 valandas. Sunku ir įsivaizduoti jo darbštumą. Juk jis klausė ir teisės mokslų, ir istorijos, ir filosofijos paskaitų. Labai domėjosi ir literatū-

ros istorija. Jo brolis vienuolis rašo, kad Fridrikas juo labiau gilinosi į mokslą, juo jis darėsi pamaldesnis, juo dažniau jis lankydavo bažnyčią, priimdavo Komuniją etc.

1834 metais Ozanamas gavo teisės mokslų licencijato laipsnį, o 1836 m. jau buvo teisės mokslų daktaras. Nors teisės mokslus baigė gerai, bet ši profesija jo visai netraukė. Fridriko tėvai labai džiaugėsi, laukė sūnaus grįžtant ir jam net siurpryzą iškirto: kai jis, teisių daktaras, grįžo į Lijoną, rado puikiai jam įrengtą kambarį, o ant durų lentelę: Dr. Ozanamas, Advokatas prie Karališkojo Teismo Lijone. Ozanamas apsigyveno Lijone, bet advokatūra verstis jam buvo be galo sunku. Tik tada jis pasitenkindavo, kai tekdavo ginti kokį nors vargšą. Jis tada kalbėdavo su didžiausiu nuoširdumu ir į gynimą įdėdavo visą savo sielą. Kai vieną dieną valstybės gynėjas ėmė iš Ozanamo juoktis, kad šis per daug vargstąs dėl tokių menkų klijentų, Ozanamas paklausė, ar ginti vargšą yra tik komedija, ar tai juristo pašaukimo pareiga. Valstybės gynėjas nutilo.

Ozanamas vis negalėjo užmiršti filosofijos ir literatūros istorijos. Be galo daug įspūdžių jam paliko 1833 m. jo kelionė su tėvais į Italiją. Ten būdamas Ozanamas be galo susidomėjo dviem asmenybėm: šv. Pranciškum ir Dante. Grįžęs daug skaitė ir rinko medžiagą jau antrai dizertacijai. Tačiau turėjo ją atidėti į šalį, nes 1837 metais mirė jo tėvas. Lankydamas vieną neturtingą savo pacijentą ir lipdamas patamsėje aukštais laiptais, nukrito stačia galva žemyn ir netrukus mirė.

Ozanamas turėjo būti namų galva. Jam reikėjo išlaikyti silpną motiną ir jaunesnį brolį. Tačiau, nežiūrint visų darbų ir rūpesčių, jis baigė savo studijas apie Dantę, parašydamas antrą dizertaciją „Dieviškoji komedija ir Dantės filosofija“. 1839 metais jis apgynė ją su didžiausiu pasisekimu ir gavo literatūros daktaro laipsnį. Ginant jam dizertaciją, visi susirinkusieji pamatė ne tik Dantės genijališkumą, bet ir be galo didelius Ozanamo sugebėjimus. Jo dizertaciją išsivertė italai, anglai ir vokiečiai. Lyginamosios literatūros istorijos profesorius, pamatęs tokį Ozanamo išsilavinimą, buvo patenkintas, kad bus kas užima jo vietą. Bet Ozanamo kitą dieną jau nebebuvo Paryžiuj.

Grižęs į Lijoną, jis gavo Prekybos mokykloj prekybinės teisės katedrą. Džiaugėsi galėsiąs daugiau padėti savo pasenusiai, pusiau apakusiai motinai, bet jo džiaugsmas neilgai truko. Netrukus mirė ir motina.

Ozanamui buvo be galo skaudu. Būdamas taip prisirišęs prie savo namų židinio, prie savo mylimų tėvų, dabar likęs vienų vienas, nes vyresnis brolis buvo vienuolis, o jaunesnis studijavo Paryžiuj mediciną, jis nežinojo kas bepradėti. Šiek tiek anksčiau jis susirašinėjo su Lacordaire'u, kuris buvo įstojęs į domininkonų vienuolyną. Šis labai norėjo, kad Ozanamas taip pat įstotų į tą vienuolyną. Pats Ozanamas irgi jau buvo ne kartą apie tai svajojęs. Kiti vėl įkalbinėjo jam vesti. Matydamas,

kad katalikų veikimui labai trūksta pasauliečių, nutarė pasilikti pasauliečiu ir 1840 m. susižiedavo su Lijono Akademijos rektoriaus Soulacroix dukterimi Amalija.

Tais pačiais metais parašo jam Cousin iš Paryžiaus laišką, patardamas pasirengti iš trijų klasinių ir keturių svetimų literatūrų, kad paskui, atvažiavęs į Paryžių, galėtų laimėti pirmenybę ir užimti Fauriel'io katedrą Sorbonoj. Ozanamas paklausė ir ėmė rengtis, dirbdamas kasdien po 18 val. Jis rengėsi ne tiek norėdamas patekti į Sorboną, kiek norėdamas užimti tuo metu buvusią laisvą svetimos literatūros katedrą Lijone. Ozanamas laimėjo pirmenybę, bet nesiryžo likti Paryžiuj. Jis atsiklausė Amalijos, ar ji geriau norėtų likti prie tėvų namų ar važiuoti į Paryžių. Amalija paliko apsispręsti jam vienam. Matydamas, kad Paryžiuje, svarbesnis postas, kad ten ima plėstis bedievybė ir jis ten būdamas galės šį tą padėti, nutaria išvažiuoti į Paryžių. Su skaudama širdimi atsisveikino Fridrikas Amaliją ir išvažiavo. Jis labai dažnai jai rašė, ir tie jo laiškai, kaip ir visi kiti, yra be galo gražūs. Savo dienas Paryžiuj jis vadina ištrėmimu ir prašo Amaliją melstis, kad Dievas padėtų jam lengvai tą ištrėmimą iškentėti ir visuomet būti geru žmogumi.

1841 m. sausio mėnesį Ozanamas jau skaitė iš Fauriel'io katedros pirmą savo paskaitą apie vokiečių kultūrą. Iš pradžių jis buvo kiek nedrąsus, lyg susijaudinęs, bet vėliau jo paskaitos būdavo be galo įdomios. Auditorijose nelikdavo nė vieno tuščio suolo, jos visuomet būdavo kimšte prikimštos. Apie Ozanamo pasisekimą ėmė rašyti net užsienio spauda. 1844 metais, mirus Fauriel'iui, ministeris patvirtino Ozanamą tikru profesorium.

1841 m. vedęs Amaliją Soulacroix, Ozanamas išvažiavo su ja į Italiją. Atvykę į Romą jie vizitavo šv. Tėvą Gregorijų XVI, kuris parodė jiems vietą šalia savęs ir tarė: „Sėskitės, juk jūs esat mano vaikai! Meskim šalin visokį etiketą ir truputį pasikalbėkime". Ozanamas įteikė popiežiui savo dizertaciją apie Dantę, tad kalbėjo ir apie tai. Paskui popiežius juos palaimino, ir jie išėjo, išsinešdami labai gražų įspūdį.

Grįžęs iš Italijos Ozanamas vėl tęsė savo paskaitas, kurias skaitė nuo 1840 ligi 1852 metų. Per tą laiką jis skaitė apie vokiečių, italų (ligi Dantės), anglų (literatūros pradžią), ir barbarų laikų literatūras bei V šimtmečio civilizaciją. Šiais laikais tos medžiagos pakaktų kelioms katedroms, o tada Ozanamas apsidirbdavo vienas.

Anuo metu profesorius turėdavo būti geras kalbėtojas. Tad Ozanamas rengdavosi savo paskaitoms su benediktinišku susitelkimu. Niekuomet jis neateidavo nepasiruošęs. Užtat gal nė vienas profesorius tais laikais nesusilaukė tokio pasisekimo, kaip jis.

Paskutinės Ozanamo dienos. Ozanamas, kaip matėme, visą gyvenimą buvo tikra vargo pelė. Dirbo ir dirbo be poilsio. Būdamas iš prigimties nelabai stiprios sveikatos, padirbėjęs 10 metų universitete, nuolat besisielodamas dar savo vargšais ir

kitais dalykais, ėmė silpnėti. Gerai dar, kad jis turėjo gerą mylinčią žmoną, kuri jam buvo didelė parama ir paguoda. Jei ne ji, jis būtų seniai nustojęs sveikatos.

1852 m. jis išvažiuoja gydytis į Ispaniją, 1853 m. su žmona ir dukrele išvažiuoja į Italiją. Kalnų oras veikia jį teigiamai, bet Ozanamas nepabūna ramus. Jis lanko šv. Vincento à Paulo draugijos skyrius, sako kalbas. Jis ir ten būdamas rūpinasi vargšais. Pagaliau, būdamas Italijoj, pasijunta be galo nusilpęs. Žmonos vedamas jis nueina dar vieną dieną į bažnyčią, priima šv. Komuniją ir parašęs testamentą. kuriame neužmiršo ir savo vargšų, grįžta su žmona ir dukrele į Paryžių, kur 1853 m. rugpjūčio m. 8 d. atsiskyrė su šiuo pasauliu.

Ozanamas ir XX amžius. Praslinko 80 metų nuo Ozanamo mirties, o jo atminimas pasaulyje gyvas ir šiandien. Tą parodo šv. Vincento á Paulo dr-jos skyriai, kurie didžiausiu tinklu yra išsiraizgę po visą pasaulį. Jis gyvas ir savo raštais, kurių ligi šiol išėjo keturios laidos. Jie surinkti į vienuoliką tomų. Vėliau išleista dar septynios knygos, kurios į tą rinkinį neįėjo. Tai jo laiškai ir kiti dalykai. Gaila, kad čia nėra vietos tų jo raštų, ypač laiškų, pacituoti, Juose atsispindi visas Ozanamo sielos kilnumas, jo gyvenimo taurumas. Jis neatstojamas pavyzdys moksleiviui, studentui, mokytojui, profesoriui, visuomenininkui, vyrui, šeimos tėvui etc.

Užtat apie Ozanamą yra prirašyta daugybė storų, net po 600 pusl., knygų įvairiomis kalbomis. Jo gyvenimas buvo pavyzdingas ir šventas. Todėl Prancūzijos katalikai palaidojo jį Paryžiuje Karmelitų bažnyčios kriptoje ir pastatė gražų paminklą su tokiu užrašu:

Hic in pace Fredericus Ozanam
Conquisitor iuvenum in militiam
Christi princeps in societate
Sancti Vincenti a Paulo instituenda.

Tačiau daug įdomesnis m u m s yra antras užrašas kairėje paminklo pusėje:

Doctrina, historia, eloquentia, poesi, caritate
Studuit omnia instaurare in Christo
Totum orbem terrarum quasi indagine inclusit.

Pagaliau dešinėje pusėje:

Nomen eius requiretur a generatione in generationem
Sapientiam eius enarrabunt gentes et laudem eius
enuntiabit ecclesia (Eccli 39, 13. 14).

Išvertus lietuviškai bus taip:
Čia ilsisi ramybėje Fridrikas Ozanamas. Jis rinko Kristaus kariuomenei jaunimą ir įsteigė šv. Vincento à Paulo draugiją.— Mokslininko uolumu istorijos žinojimu, iškalba, poezija ir meilės darbais, jis stengėsi visa atnaujinti Kristuje. Jis apgaubė tarsi tinklu visą žemės rutulį. — Jo vardas yra minimas iš kartos

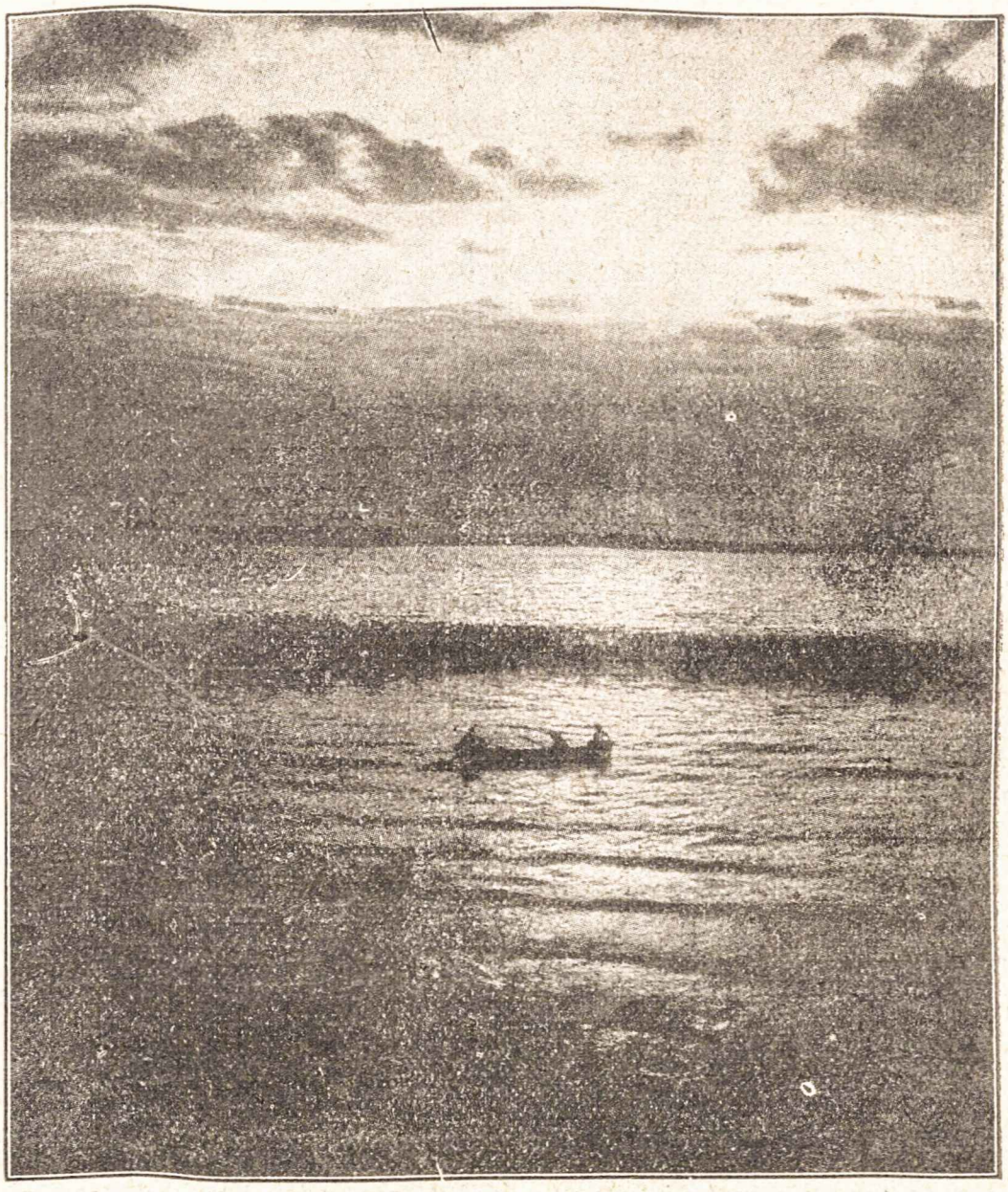

Drivėtos ežeras. Iš „Kosmos“.

į kartą. Apie jo išmintį kalba tautos, o jojo garbę skelbia Bažnyčia.

Prancūzų katalikai jau seniai rūpinasi, kad jis būtų paskelbtas palaimintuoju. Mūsų popiežius Pijus XI 1931 m. atrodė labai palankus tam dalykui. Šiais metais gegužės mėnesį sueis lygiai 100 metų nuo šv. Vincento à Paulo dr-jos įsteigimo. Paryžiuje rengiamasi labai iškilmingai Fridriką Ozanamą paminėti. Į iškilmes pakviestas ir Lietuvos šv. Vincento à Paulo Draugijos Centras. Reikia manyti, kad tų iškilmių proga Ozanamas bus paskelbtas palaimintuoju. Kaune, rodos, taip pat rengiamasi paminėti Ozanamą, provincijos skyriai gal irgi paseks Kauno pavyzdį ir, tuo būdu iškeldami Ozanamo nuopelnus ir šventą gyvenimą, mus labiau su juo suartins ir padės sekti kilnų jo pavyzdį.

G a l a s.

Johan Bojer

Su tėvo lavonu

Iš romano „Žmonės prie marių"

Ta patį rudenį pasklido žinios apie didelį silkių antplūdį Vestvagene. Ir pilnas pajūris buvo žvejų, kad tenai, nuvykus į vietą, galėjo būt pilna vien jų laivelių. Peras pasiskolino nuo Inderbergų šešiairklį, pasiėmė drauge tėvą ir su turimais žvejybos įrankiais išvažiavo su visais. Bet tenai buvo tiek daug tinklininkų ir meškeriotojų, kad pas mažumą gyventojų visi žmonės apsigyventi nesutilpo. Peras ir senis ir tuo turėjo džiaugtis, kad rado pastogę kluone. Šis buvo gana toli nuo žvejybos vietos, ir valgyt juodu turėjo virtis lauke tarp dviejų akmenų. Naktimis, kaip ir visi kiti, jie būdavo atviroje jūroje, o beveik visą dieną miegodavo kluone. Tėvas dar nepaprastai gerai galėjo irtis, ir su juo būdavo labai gera iškeliauti, jeigu tiktai jam nereikėdavo nešti jokio atsakingumo.

Vieną dieną jie taip ilgai miegojo, kad jau net pradėjo temti. Peras pabunda pirmas ir išeina laukan virti kavos. Kurdamas po katilu ugnį, jis išgirsta, kaip viduje atsikelia tėvas ir išeina ant kluono tilto. Senis, matyt, nuo ilgo šiene miego dar truputį apsvaigęs, nes jis labai netvirtai stovi. Ir staiga jis pradeda svirduliuoti ir nupuola nuo kluono tilto, kurs turi daugiau už vyrą aukščio. Peras tuojau pašoksta ir nubėga pas jį, bet tėvas gulėjo kniūbščias ir truputį judino tiktai vieną koją. Peras atsiklaupė ir pradėjo jį krutinti.

— Tėvai, kas tau yra! Tu susimušei, tėvai? — Senis neatsakė nieko. Peras jį apvertė aukštininką ir stebėjo jo veidą. Tada tėvas praveria akis, pažiūri į jį, truputį pakrato galvą ir vėl užsimerkia.

— Tėvai! — šaukė Peras. — Atsakyk man pagaliau, klausyk! Ar tu susimušei? — Bet tėvas sutrūkčiojo sąnarius ir nurimo.

Peras nenorėjo tikėti. Jis vis dar purtė savo senąjį tėvą ir rėkė kaskart vis graudžiau ir graudžiau „tėvai, tėvai!" Pagaliau jis pakilo, atsistojo ir išverstomis akimis žiūrėjo priešais save. Jis atsinešė kavos katiliuką, vandeniu apšlakstė seniui veidus, bet tėvas nejudėjo. Jis suieškojo ties riešu pulsą — jis jau nebemušė.

Kai pagaliau jis dairėsi ieškodamas pagalbos, daugumas laivelių jau buvo išplaukę į jūrą. Įlankoje plaukiojo daug šviesų — tai laivelių žibintai. O krante, anapus įlankos viešpatavo gyvenimas ir triukšmas žmonių, kurie darinėjo ir sūdė žuvis. Aplinkui maišėsi moterų juokas ir dainos — tenai buvo tikra žvejyba. Ir įlanka rymojo po nuraudusiais dangaus debesiais; jau temo, o žvaigždės mirgėjo danguje.

Čionai stovėjo vienui vienas Peras su mirusiu tėvu. Ir nebuvo jokios prasmės sušaukti žmones ir jiems nutraukti darbą, dabar nieks daugiau negalėjo pagelbėti. Taip jis pradeda nešti prie jūros kranto į laivelį visus atsivežtuosius daiktus. Sužvejotas žuvis jis buvo pardavęs, nors kaina buvo žema, bet vis dėlto savo liemenės kišenėje jis turėjo keletą kronų. Tinklai buvo sukabinti pajūry išdžiovinti. Šiandien vakare juodu vėl būtų juos susidėję į laivelį ir kaip visados išvažiavę į jūrą. Bet dabar juos sukrauna ir laivelį parengia kelionei. Pagaliau jis grįžta pas tėvą, kurs vis dar guli toje pat vietoje, aukštininkas, apsiavęs batais. Dabar Peras pakelia tėvo liemenį ir pasodina— paskui viena ranka paima per vidurį, antra už šlaunų, pakelia ir su negyvėliu eina prie laivelio. Tenai jį paguldo ant tinklų ir uždengia, jog, rodos, senis atsigulęs pamiegoti.

Paskui Peras pasistumia nuo kranto. Stiebai dar pastatyti, bet kadangi namo reiks grįžti prieš vėją, tad jis, prieš užsidėdamas juostas, juos parguldo. Ir pagaliau jis atsisėda tėvo vietoje ir pradeda irtis.

Jau visiškai tamsu, bet įlankoje ir anapus kranto pas žvejus spindi gausybė šviesų. Jam reikia irtis dvi ilgos mylios, kolei bus fjorde ir namie.

Jis pravažiuoja pro sodžiaus žiburius ir pro žiburius vienos salos namų. Ir taip arti pravažiuoja pro šalį laivelio, kurs jūroje žvejoja, kad vienas vyriškis jį pažįsta.

— Ar tu čia, Perai? Kur tu dabar važiuoji? — Bet Peras, nieko nedrįsdamas atsakyti, keliauja toliau.

Paskui jis pasuka aplinkui iškyšulį ir dabar jau fjorde. Abipus pasirodo mėlynos kalnų grandinės, ir viena viršukalnė iš geltono dangaus išpjovusi sau lanką, bet kalnai lieka užpakaly, jie nori, kad Peras liktų pats vienas. Čionai fjorde taip tuščia ir nyku. Jis spindi gelsvai kaip dangus, jame nėra jokios valtelės, jokio laivelio, jokio garlaivio, tarsi, čionai užviešpatavę mirusieji, o visi gyvieji išbėgioję. Čia tiktai jis vienas, kurs parvyksta su negyvu tėvu. Ir jis iriasi tyliau. Abipus krante pasirodo bailūs žiburiai, jie žiūri į jį ir bando klausti. Jis laikosi arčiau rytų pajūrio, bet čia traukiasi ilga grandinė dykų uolų. Jos stačiai iškilusios iš jūros ir kiokso į dangų. Čionai prieš audrą jis dažnai girdėdavo rėkiančius erelius. Jis turi pravažiuoti ir pro šią vietą. Nuo uolų krenta šešėlis, ir jame vanduo visiškai juodas. Bet jis iriasi pamažu, jis ant denio turi lavoną.

— Tėvai! Dabar mudu važiuojame paskutinį kartą drauge, paskutinį kartą! Tėvai! Koks aš tau buvau?

Bet tėvas neatsako.

Jis dar nenusiyręs nė pilnos mylios, tad nusiima skrybėlę ir vėl griebiasi už irklų. Vėjas priešinas, jis pučia pro šonus, bet Peras nepaiso nieko. Pagaliau jis mato viršuj pro uolas šviesą,

bet tenai maža atsiskyrus lūšnelė, kuri žiūri į jūrą. Paskui vėl prasideda ilgas, baugus ruožas, bet jis nepaklysdamas pamažu iriasi tolyn. Viduje tamsiausių šešėlių kažkas pradeda dejuoti. „Uhu, uhu!“ He, senoji pelėda, ar jau tu žinai? Taip, tavo tiesa, aš vykstu su numirėliu. „Uhu, uhu!“ Taip, šauk visiems, koks aš buvau savo tėvui. Papasakok vakarų dangui, kaip aš pabaigoj savo tėvą išpustijau, kad jis liko vargšas kaip elgeta. Dejuok kiek tiktai nori, išdejuok, ką tiktai žinai, ir aš nepasakysiu, kad tu meluoji.

Irklų plekšenimai visiškai vienodi. Ugninga prie atviros jūros šviesa kaip geltona žvaigždė lieka užpakaly. Bet dabar ji kalba sausumai, kad Peras yra jaunikaitis, kurs pasaulyje nori žengti į priekį. Jis pasiryžęs pastatyti naujus namus ir būti visų žmonių pastebėtas. Ir lyg viskas ne taip? Bet tavo tėvas nė vilnią nesirūpino. Jis buvo labai geras skurdo draugas. Juodu abudu taip gerai sutiko. Visą savo amžių jis visados drauge su visais dalyvaudavo Lofoto žvejyboj ir pasitenkindavo tiktai puse uždarbio, kurį gaudavo kiti. Ir šiuo pat savo gyvenimo metu jis linksma širdimi atlikdavo privalomą dvarininkui darbą už aštuonis šilingus atlyginimo per dieną. Ir kai tu užaugi ir pradedi jį spausti, jis taip pat tau atsilygino. Bet varžytynėse ar tu jį matei? Ar dar atsimeni?

Nevien tiktai su šviesa Peras šiąnakt kalbėjo, nes dabar jis suprato, kad viskas aplinkui jau visa žino. Vakarų kalnai ir žvaigždėtasai dangus, jūra ir uolos, pati naktis, jie visa žino. O Dievas? Taip, tikriausiai. Bet ar nekeista, kad šioje kelionėje svarbiausias asmuo yra tėvas? Ir todėl, kad jis jau miręs ir stosiąs prieš Teisėją. Bet šie visi dalykai taip nuostabiai žmogų veda į nežinią. Pero sieloje, tarsi, atbunda kitokios pajėgos. Gal būt, dabar jam rudens naktis, jūra ir uolos primena kitus laikus, kai visa vyko visiškai kitaip. Jis įsivaizduoja laužą, ant kurio paguldomas tėvas. Peras aukoja jam abidvi karves ir jas sudegina tame pat lauže, toje pat ugnyje. Tai atgaila. Šiuo būdu dalykas atliktas. Dabar juodu abu randa ramybę. Ir dabar jis ramiau iriasi, jo kūną neima šiurpas, nors jis galvoja visiškai kaip stabmeldys.

Jis iriasi, o naktis bėga. Dar vis taip pat tamsu, kai pasuka pro paskutinį iškyšulį, ir priešais jį įlankoje pasirodo žvejų sodžius. Bet iš vienintelio lango spindi į pajūrį šviesa, gal būt, tenai kas nors serga.

Peras prisiiria prie kranto ir sustoja, tačiau jis nelipa eiti namo. Vienas tėvas negali čionai likti gulėt. Jis atsisėda ant užpakalinio suoliuko, kad būtų arčiau tėvo, ir alkūnėmis pasiremia į kelius. Taip jis sėdėdamas leidžia į savo veidus prisižiūrėti fjordui ir vakarų dangui. Vėjas vėl nutilęs, vanduo mažais liežuvukais laižo krantą, greitai pradės aušti, bet skubėti

nėr ko. Juk dabar ilgai truks, kol jis su tėvu vėl galės būti vienoje valtelėj.

Jis girdi laikrodžio taksėjimą, tačiau laiko nežiūri. Nuo ilgo irklavimosi jam skauda rankas, bet ir tėvui dažnai jas skaudėję. Jo viduriai tušti, jis nebuvo nieko valgęs jau ištisas dvidešimts keturias valandas, bet tėvui taip pat ne geriau atsitikdavę. Dabar Peras, tarsi, čionai sėdi, nusilenkia prie jo ir mėgina jam prilygti. Nors ir visą savo amžių jis bus toks neturtingas, jis ir su tuo nori sutikti. Jis galvoja apie savo tėvą — jei tėvas visa iškentėjęs, tad ir jis turi iškentėti.

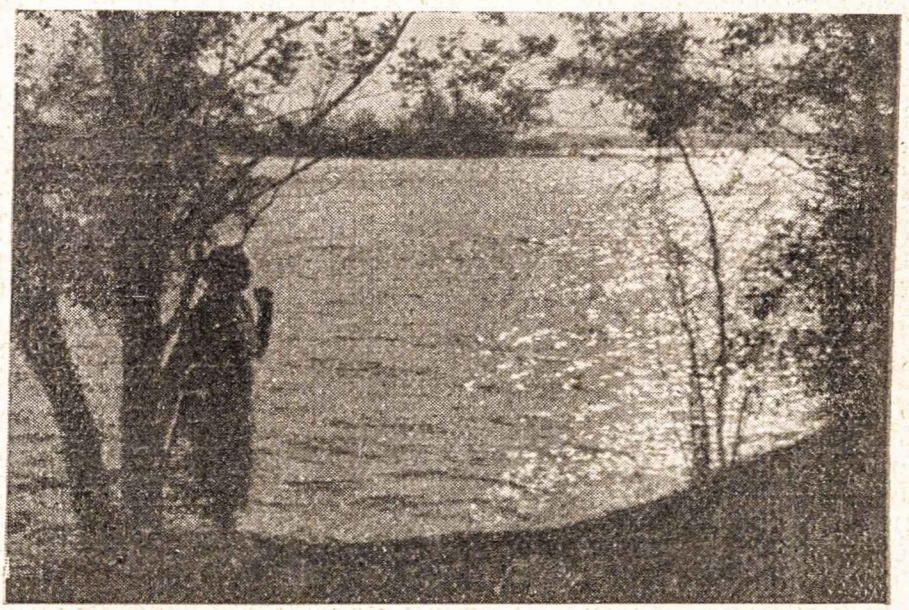

Birutės sala Viesarties ežere. Iš „Kosmos“.

— Dabar aš tau prižadu, tėvai, kad aš būsiu geras motinai. Ir Martynas ir Astrida tegul čionai pasilieka kiaurą žiemą. Aš pasakysiu motinai, kad buvai tu, kurs manęs to meldęs.

Taip jis pats vienas sėdi valtelėj ir saugoja tėvo lavoną, o tuo tarpu jūra tyliai šnabžda žolėse, ir pamažu brėkšta diena.

Vos tiktai iš namų kamino iškilo dūmai, jis atsistojo ir išlipo ant kranto. Bet jis dar kartą apsigręžė, įlipo į laivelį ir nudengė tėvo viedą.

— Aš dėkoju tau, tėvai, už visa, ką mudu drauge esame pergyvenę.

Motina Lizabeta, kuri visuomet rytą atsikeldavo pirmoji, laivelį pajūry pastebėjusi ir jau pamaniusi, kad sugrįžę vyrai. Bet pamačiusi vieną Perą einantį nuo jūros, ji išėjo iš namų ir ėjo priešais ji.

— Kur tu palikai tėvą? — šaukė ji.

— Tėvą, taip, — sako jis jiems susiėjus. — Tėvas dar ant denio. Eime su manimi prie jūros.

Išvertė *M. Jurkynas.*

K. Bauba

L. K. Mokslininkų ir Mokslo Mėgėjų suvažiavimas

Kultūros darbas

Vienas mąstytojas yra pasakęs, kad pasaulio girnas sukančios upės prasidedančios tyliame nuošalume. Kultūros darbas iš tikrųjų vyksta didelėje tylojė ir toli nuo minios akių. Atbaigtas ir konkrečiu pavidalu patiektas kultūros dėmuo kartais, tiesa, garsiai ir įspūdingai prabyla, tačiau labai dažnai giliausios kultūrinės vagos išvaromos taip tyliai, kad tuo laiku gyvenantieji visai to nepastebi, tik istorikai po daugelio metų konstatuoja, kad šit tuo laiku įvykęs didysis perversmas, prasidėjusi nauja gadynė. Tą kultūros savybę gražiai gali pavaizduoti ir mūsų, moksleivių, gyvenimas. Ar daug kuo skiriasi viena mūsų darbo diena nuo kitos? Šiandien mes susirenkame į klasę ne ką išmintingesni negu vakar, o ir ligi rytojaus greičiausiai dar netapsime saliamonais, o tačiau kasdien mes dirbame be galo didį ir rimtą kultūros darbą. Tiesa, mes nekuriame dar objektyviosios kultūros, bet kultūriname patys save, artėjame į tą minimalinį subrendimą, kuris reikalingas savo pašaukimui apspręsti ir studijuoti aukštojoje mokykloje. Nė nepasijusime, kai ištiesime ranką paimti atestato, o tai juk tylaus, visai tylaus aštuonerių metų darbo vaisius.

Ir tautos kultūrai besikuriant, to didelio vyksmo nelydi jokie nepaprasti ženklai. Įvairių jos sričių atstovai tyliai dirba savo darbą kartu ūgdydami visos tautos kultūrą. Tačiau čia turi būti jungtis, kuri tą kultūrą darytų vieningą ir jos darbininkams parodytų, kad jie, nors įvairiais keliais, bet tikrai siekia vieno bendro tikslo. Tai jungčiai suvokti ir tuo pačiu pasisemti jėgų tolimesniam darbui, be kitko, mokslininkai susivažiuoja. Pirmas tokio plataus masto suvažiavimas Lietuvoje įvyko š. m. vasario 27 ir 28 dienomis.

Bendras suvažiavimo vaizdas

Vaizdas, ne fotografija. Taigi ne tiek jau svarbu, kad suvažiavime dalyvavo apie 300 tikrųjų dalyvių, neskaitant svečių, nesvarbu, kad posėdžiai vyko gražiose salėse, kurių jau visai pakankamai ir visai patogių turi Kaune katalikiškos mūsų organizacijos ir įstaigos. Susidomėkime tuo tarpu pačiu suvažiavimu, jo siela. Be galo buvo reikšminga ir visą suvažiavimą charakterizavo tai, kad visus suvažiavusius jungė viena pasaulėžiūra — *katalikybė*. Ir šis suvažiavimas tai didžiausias apčiuopiamas argumentas, kaip katalikybė sugeba sujungti žmones bendram pozitingam mokslo darbui. Juk yra Lietuvoj ir kitaip

įsitikinusių mokslo žmonių ir gana rimtų savo sričių specijalistų, kurie tačiau paklausti, ką jie mano apie Kristų, būtų priversti atsakyti panašiai, kaip kadaisia atsakė Darvinas: „Aš neturėjau laiko apie tai galvoti, nes aš 40 metų tyrinėjau kirminus“. Ir tie mokslininkai mėgina susivažiuoti. Pernai Visų Šventųjų dieną jie buvo sukvietę savo „kultūros kongresą“, kurio svarbiausieji darbai buvo paskaita apie civilinę metrikaciją ir ištisa virtinė būkštaujančių, o kartais net labai nekultūringų katalikiškosios akcijos puolimų. Pagaliau visa tai jaunuosius kultūriečius privertė pasakyti savo seniesiems mokytojams, kad, girdi, mes jau visa tai žinom iš prieškarinio Jakavičiaus kalendoriaus. Dalyvavusieji L. K. Mokslininkų ir Mokslo Mėgėjų suvažiavime negirdėjo svetimų įstikinimų puolant, ar įsikarščiavus grasinant kitiems. Jei Prof. Pr. Dovydaitis skaitė paskaitą apie „Šių dienų mokslinių minčių kryptį ir katalikų pasaulėžiūrą“, tai buvo tik objektingas naujausių mokslo, visai nesuinteresuoto katalikybės puolimu arba jos gynimu, išdavų nušvietimas. Profesorius trumpai apžvelgia ypač gamtos mokslus, kurie atrodo „materijalistiškiausi“ ir kuriuose paskutiniu laiku yra įvykę tiesiog milžiniškų atmainų. Nuostabus dalykas — „amžinaisiais ir nekintamaisiais dėsniais“ sukaustyta fizika šiandien jau ateina į pagalbą psichologijai ir padeda jai įrodyti valios laisvę! Ir kiti mokslai naujais savo atradimais tik remia tas dogmas, kurias jau du tūkstančiai metų skelbia Bažnyčia, žinoma, ne iš moksliškojo, bet iš tikėjimo ir dorovės požiūrio. Šiandien mokslo pasaulis susidomėjo filosofija ir tai ta filosofija, kuri eina nuo Aristotelio, kuri krikščionių minties genijų buvo tobulinama ir šiandien žinoma neoscholastikos vardu, kuri tuo būdu nusipelnė per amžius trunkančios filosofijos vardo ir kurios žymiausieji atstovai šiandien yra katalikai filosofai. Tos filosofijos katedras jau yra įsteigę nekatališkieji Sorbonos, Oxfordo, Harwardo universitetai.

Prof. J. Eretas skaitė apie „Katalikų mokslininkų susiorganizavimą ir darbuotę kitur ir darytinas mums išvadas“. Čia mums paaiškėjo, kad katalikų mokslininkų susiorganizavimas nėra koks naujas judėjimas. Prieš mūsų akis prabėgo visa universitetų istorija — juk juos pradėjo steigti katalikų Bažnyčia, ji juos ilgą laiką išlaikė ir globojo, ir jie tada buvo *pasauliniai*, neturėjo siaurai nacijonalinių ar politinių tikslų. Istorijos eigoje katalikai buvo nustoję savo pozicijų ir jau — 19. amžiuje, kada Štrausas paneigė Kristaus istoriškumą, o Renanas Jo dieviškumą, katalikų būklė buvo beviltiška, bet tai kaip tik pažadino katalikus sukrusti ir pradėti kovą ne tiek už savo pasaulėžiūrą, bet kovą už objektyvią mokslinę tiesą. Katalikai mokslininkai pradeda burtis. Pradedama steigti katalikų universitetus, o šiandien iš viso jau be galo daug padaryta.

Tai viena kita dviejų pirmojo plenumo posėdžio paskaitų mintis, o tų minčių buvo nemaža paberta kitomis progomis.

Senelis Prel. A. Dambrauskas, suvažiavime pavadintas lietuvių katalikų mokslininkų Nestoru, atidarydamas suvažiavimą pabrėžė tiesioginį mokslo tikslą — *ieškoti tiesos*, o sveikindamas suvažiavimą Vyt. Didž. Universiteto Rektorius prof. V. Čepinskis, tarsi jam atsakydamas, pakartojo suvažiavimo programoje padėtą motto „*Veritas Domini manet in aeternum*“ — Viešpaties tiesa pasiliks per amžius. Tie žodžiai trumpai iškelia religijos ir mokslo sutarimą, kurį nuolat mėgsta pabrėžti ir mokslui daug nusipelnęs universiteto Rektorius.

Sekcijų posėdžiai

Ne trumputis straipsnis, bet platesnis leidinys galėtų duoti vaizdą to darbo, kuris koncentravosi sekcijų posėdžiuose. Visos sekcijose skaitytos paskaitos bus surinktos ir tokiu atskiru leidiniu išleistos. Todėl čia pasitenkinsime tik pažymėję, kurios sekcijos posėdžiavo. Kiekvienoje sekcijoje skaityta 2—4 aktualiais atstovaujamosios mokslo šakos klausimais paskaitos ir tuo būdu iš viso skaityta daugiau kaip 30 paskaitų bei pranešimų. Vargu ar liko kuri mokslo sritis visai nepaliesta, nes posėdžiavo šios sekcijos: 1. Filosofijos—pedagogikos, 2. Istorijos, 3. Teisės, 4. Socijalinių bei ekonominių mokslų, 5. Medicinos, 6. Teologijos, 7. Kalbos, literatūros ir meno, 8. Teoretinių ir pritaikomųjų gamtos mokslų ir 9. Moterų. Ima didelė pagunda imti ir nurašyti visas temas, kad bent tuo būdu parodžius kas buvo iškelta ir svarstyta. Tačiau ne ką duosime savo skaitytojams tik suminėdami 30 temų, užteks pavyzdžiui paminėti vieną kitą: „Moderniosios pedagogikos pagrindinės linkmės ir mūsų tautos ūgdymas“, „Lietuvos istorijos versmių leidimas“, „Bažnyčios ir valstybės suverenumas“, „Dabartinės ūkio sistemos krizė ir nauji bandymai“, „Šių dienų medicinos mokslo kryptys“, „Kalbotyra mokykloj“, „Srovės ir problemos dabartinėj bijologijoj“, „Moters būklė viduriniais amžiais ir moteru emancipacija“...

Religinės ir meno dalys

Mokslas tegali užimti ir patenkinti vieną žmogaus dvasios reikalų dalį. Pilnutinis sielos gyvenimas dar reikalingas religijos ir meno. Nors suvažiavimo tikslas buvo iškelti mokslo momentą, tačiau organizatoriai, norėdami parodyti, kad žmogaus dvasia negali suskilti ir išeiti iš savo reikalų pilnumos ir visi jos reikalai gali ir privalo susisiekti ir harmonizuotis, neužmiršo ir tų dviejų momentų. Suvažiavimas buvo pradėtas iškilmingomis pamaldomis ir baigtas giesme „*Iubilate Deo*“, gi suvažiavimo vidury buvo įterptas iškilmingas Maironio minėjimas — turtinga meno dalis.

Leon. Žitkevičius

A. a. Damazui Kazėnui

Su ryto saulės spinduliais
Kelionę Tu pradėjai.
Žengei gyvenimo keliais,
Aukojaisi idėjai.

Turėjai siekių tiek didžių
Ir tiek kilnaus kantrumo,
Nepaisei Tu kelių slidžių
Į savo laimės rūmą.

Ir vos tik švito rytmetys
Jaunystės spindulėliais,
Tau apsiniaukė ateitis
Juodais ligos šešėliais.

Ir štai pavasarį buities,
Kai jėgos dar nesenka,
Atėjo angelas mirties
Ir padavė Tau ranką.

Ilsėkis, prieteliau brangus —
Pas Viešpatį ramybė:
Tegul Tau šypsosi dangus,
Težydi amžinybė.

Kaip turėtų atrodyti mokslininkų suvažiavimas, žiūrint iš moksleivių suolo?

Pirmiausia moksleiviui toks suvažiavimas neturi atrodyti nepasiekiamu kalnu, į kurį jam niekad nebus lemta užkopti, arba bent dabar žiūrint turi linkti keliai ir svaigti galva. Ir čia be profesorių ir aukštąjį mokslą baigusių, turėjusių teisę balsuoti, stebėtojais sukinėjomos mes, studentai, kurie juk ir esame, tarsi, tiltas nuo moksleivio į subrendusį specijalistą. Taigi tiltas yra, tik reikia pastangų jį pasiekti ir pereiti — o tada mūsų dvasiai atsidarys plačiausi kūrybos horizontai. Įsistebėjęs į tokius suvažiavimus, moksleivis gali gerai suprasti, kaip menka gavus atestatą jame „įšalti“ ir nieko toliau nebesiekti, nebent popierio diplomo, kuris žada daugiau garantijų būti neneišjudintam iš tos šaltos ramybės. Antras dalykas, į kurį turėtų nukrypti mūsų akys, susipažinus su šiuo suvažiavimu, tai tas tvirtas ir aiškus pamatas, kurį turi tas, kam pavyko išsaugoti tiesią katalikišką pasaulėžiūrą ir kuris dėl to gali būti produktingesnis ir kultūros kūryboje.

Moksleiviai atsako

Ką iš praeities arba dabarties žymiųjų asmenybių aš pakviesčiau sau auklėtoju ir mokytoju, ir kodėl?

Savo auklėtoju ir mokytoju pasikviesčiau F ö r s t e r į.

Jis, būdamas geras auklėtojas, pažintų mano sielą ir tiek mokėtų mane paveikti, kad, įtempęs visas dvasios jėgas, tapčiau geras jo auklėtinis. Jis, kaip savo raštuose moko, nebara auklėtinio rūsčiais žodžiais, nepažemina jo, bet savo švelnia pedagogiška jėga pajėgia auklėtinio sieloj pabudinti glūdinčią kilnią prigimtį. Ši, pradėjus veikti, nustelbia visas auklėtinio ydas. Pamatęs mane blogai darant, sugėdintų, parodytų, kad daug kilniau yra gera daryti. Pridurtų, kad kilniu būti yra daug gražiau, bet sunkiau. Ir aš įtempčiau vyriškas savo jėgas siekti geresnio, kilnesnio tikslo. Žodžiu, jis užkurtų many gražių darbų meilę. Tada aš stengčiaus daryti tai, kas gera, kas kilnu.

Jis taptų tikru mano draugu, vien gero man trokštų, kaip „audra nujaustų mano sielss skausmus". Daug jis padėtų man skausmų valandose, daug kartų sulaikytų nuo blogų darbų. „Aš savo draugu vadinu tą, kuris man tiki, iš manęs daug laukia, mane padrąsina pavartoti save ir savas dorybes, pažįsta mano vertybę, nukreipia nuo ydų ir pasitiki mano garbe" (Vuillerment).

Jis turi visas geras mokytojo ypatybes, todėl paskatintų mokinį tvarkytis pamokų metu, pamokytų, dėl ko reikia gerbt mokytoją, kokios įtakos turi nesusivaldymas mokinio charakteriui, dėl ko reikia valdytis, dėl ko reikia gerai mokytis ir pan.

A. Šeškevičius. VII kl., Biržai.

Iš praeities aš pakviečiau auklėtoju ir mokytoju Pal. K u n. J o n ą B o s k o. Kodėl? Todėl, kad kun. Bosko įstengdavo visados išlaikyti linksmą nuotaiką. O juk tik linksmumas išblaško iš auklėtinių galvų visas negeras mintis. Linksma nuotaika baigęs pertrauką, auklėtinis kibte kimba į mokslą. Kun. Bosko vengė visų pašalinių darbų ir visas jėgas taupė savo auklėtiniams. Visi auklėtiniai juo pasitikėdavo. Jis ir pats sakydavo: „Negalima vaiko išauklėti, jei jis vyresniuoju nepasitiki".

Jis stengėsi elgtis taip, kad auklėtinis nebijotų į jį artintis. Jis ir pats lygiu su jais tapdavo. Nežiūrėdavo, kad jį kiti mažu, vaiku pavadindavo. Kiek jis visokių nemalonumų nukęsdavo, bet pats niekam nemalonumų nedarė, visada buvo meilingas. Ir tikrai jis ne plakimu, ne mušimu, ne ausų tampymu, bet meilingumu ir gailestingumu laimėjo jaunuolių sielas. Jis atitolindavo nuo jaunuolių nusikaltimo progas.

Kun. Bosko vengė kaip maro visokios rūšies i š s k y r i m ų ir ypatingo p r i s i r i š i m o prie kelių auklėtinių. Duodavo

pilną laisvę pabėgioti, pažaisti, pašokinėti ir pašūkauti, kaip tik kas išmanydavo. „Mylimieji vaikučiai, dėl manęs darykite ką norite: žaiskite, linksminkitės, kiek tik jums patinka, tik Dievo neįžeiskite!“ Jis tikrai buvo savo auklėtinių gerovei pasiaukojęs žmogus. Jo visi auklėtiniai klausė. Jis pats sakydavo: „Jei auklėtojas nori, kad auklėjamieji jo klausytų, tesielgia taip, kad auklėjamieji jį pamiltų“.

Bausmių nevartodavo. — Pagyrimas už gerą darbą, papeikimas už apsileidimą — tai geriausia priemonė pabausti ir atlyginti, sakydavo jis. — Pabaudimui užteks parodyti savo nepasitenkinimą, kartodavo ir tai vykdė. Nėr ir kalbos, kad Jonas Bosko nesutikdavo jokių kliūčių. Jų sutiko daug ir jas apgalėjo ir pasiekė savo tikslą, t. y., davė pilną ir tinkamą auklėtinių visuomeninį, dorovinį, mokslinį išauklėjimą ir išlavinimą.

Iš auklėtojų pusės, teisybė, reikalinga daug pastangų tokiai priežiūrai, bet žymiai palengvėja, jei auklėtojas visiškai pasiaukoja savo darbui. Taip ir turėtų kiekvienas auklėtojas elgtis, nes kas gi yra atsakingas už jaunimo išauklėjimą, jei ne auklėtojas. Jei tą darbą pasirinkai, tai ir turi jį tinkamai atlikti. Kiek šiandien jaunuolių skundžiasi, kad jų buvo blogi auklėtojai, jų nežiūrėjo, juos leido eiti ne tuo keliu, kuris veda į geresnę ateitį.

Aišku, kad šis darbas nėra lengvas, bet kiekvienas auklėtojas turėtų atminti, kad jis dirba didelį darbą...

Blogai dirbs — atsakys ne tik prieš Dievą, bet ir prieš Tėvynę. Man rodos, kad daug auklėtojų gali taip elgtis, kaip elgėsi Pal. Jonas Bosko. Tik reikia meilės, kantrybės, pasišventimo, o gerų vaisių ilgai laukti nereikės.

Peregrinus, Kaunas, A. Panemunė.

Mano nuomone geriausias auklėtojas ir mokytojas man būtų a. a. Marija Pečkauskaitė. Ji rimtai, tai matyti iš jos raštų, suprato tikro auklėtojo dėsnius ir uždavinius, ir šiandieną trūkstant mums tos auklėtojos, kiekvienas galime patys auklėtis jos parašytais ir išverstais veikalais. Man patinka ji ypač todėl, kad jos veikalai auklėja žmogų ir religiniai ir doriniai ir taip pat patriotiniai, o taip išsiauklėti turi kiekvienas tikras Bažnyčios ir tėvynės sūnus, duktė.

J. Rožanskas, Kaunas, Metrop. Kun. Seminarija.

Pasirinkti jaunuoliui gerą auklėtoją ir mokytoją labai svarbu. Auklėtojo įtaka jaunuoliui labai didelė. Auklėtojas atskleidžia jaunuoliui nežinomas paslaptis, parodo kelią į Tiesą, Gėrį ir Grožį. Auklėtinio pažanga, domėjimasis ir charakteris daug pareina nuo auklėtojo. Todėl auklėtoju reikia pasirinkti ne gerą, bet geriausią.

Tur būt, kiekvienas moksleivis mąsto apie auklėjimo reikšmę ir nori būti geriausio auklėtojo auklėjamas. Noriu turėt geriausią

auklėtoją ir aš. Apie tai ėmiau galvoti ne dabar, kai šį klausimą perskaičiau, galvojau ir anksčiau. Geriausiai man patinka T i h a m e r i s T o t h a s, kurio veikaliukus, išverstus p. Maceinos turiu ir dabar prieš akis. O kodėl jis man labiausiai patinka? Dėl to, kad jo auklėjimo sistema atitinka geriausio auklėtojo savumus. Prof. Tihameris Tothas — idealistas, rimtas, geraširdis ir malonus vyresniųjų mokinių draugas. Jo žodžiai pasiekia jaunuolio širdį. Jis geriausiai, man rodos, moka suprasti jaunuolį, jo kovas, jo būdą. Jis kaip malonus gydytojas gydo ydų varginamą jaunuolį. Jis švelnina širdies erškėčius ir gydo sielą. Savo mintis Tothas remia kitais žymiais žmonėmis ir pedagogais. Duoda gražių, žavinčių palyginimų. Jo raštų stilius lengvas, mintys įpintos į puikių vaizdelių vainiką. Jo žodžiai kelia optimizmą, idealizmą. Auklėjimo mintys artimos Förserio mintims, tik populiaresnės. Todėl aš kviesčiau savo mokytoju ir auklėtoju prof. Tihamerį Tothą. *L. Š.*, Plungė, Mokyt. Seminarija.

Savo mokytoju ir auklėtoju aš pasirinkčiau p r o f. S t. Š a l k a u s k į. Jis man imponuoja savo mokslo gilumu, pažinimu lietuvių tautos dvasios ir jos linkimų. Juk tai didžiausias mūsų tautos filosofas ir pedagogas, žinomas ir užsieny, visada rūpinąsis jos reikalais ir ateitimi. Jis, giliai įžvelgdamas į kiekvieną svarbesnį mūsų gyvenimo momentą, padaro išvadas ir nustato gaires toliau. Atrodo, kad jis seka kiekvieną lietuvių tautos sielos virpėjimą. Be to, jo suformuluoti ateitininkų principai ir pareigos ir nuolatinis jų reikalais susirūpinimas man parodo, kiek jis brangina jaunus žmones. Visa tai mane įtikina, kad, jei tik tektų laimės pakliūti artimesnėn šio profesoriaus priežiūron, jis mane suprastų ir kaip tikras tėvas išleistų į gyvenimą visais atžvilgiais pasiruošusį.

Dėl to aš jį savo auklėtoju ir pasirinkčiau.

J. Vintaris, Linkuva.

Pasirinkti sau auklėtoją ir mokytoją yra labai sunkus uždavinys, nes nuo auklėtojo priklauso žmogaus ateitis. Iš žymiausių asmenybių aš pasirinkčiau sau auklėtoju ir mokytoju palaimintąjį kun. J. B o s k o. Jis, man rodosi, yra buvęs labai geras auklėtojas ir mokytojas. Juk jis sugebėjo sužvėrėjusius gatvės vaikus išauklėti geriausiais Kristaus mokslo skelbėjais, žymiais valstybės vadais. Jis gerai mokėjo sujungti mokslą su tikėjimu ir išauklėti jaunuolius tikėjimo ir mokslo šviesoje.

J. Krivickas, Biržai, VIII kl.

Redakcijos žodis. Atsakymų į antrąjį klausimą nieku būdu šiame Nr. negalėjome sutalpinti, jie tilps gegužės Nr. Tada redakcija pasisakys, kuris iš moksleivių atsakymų jai labiausiai patiko ir kodėl, ir vienam iš atsakiusių bus išsiųsta paskirtoji dovana, gražiai išleistas iliustruotas naujasis Vaižganto raštų tomas.

Akys

Kaip dažnai ir su kokiu užsidegimu bei susižavėjimu, ypač ankstyvoje jaunatvėje, apgiedama mylimojo ar -osios akys! Kiek ramybės jos atima iš moteriškųjų, kaip ilgai „neužmirštami“ žvilgsniai nešiojamasi širdyje. „O kokios jo ar jos akys“ sakoma. Ir tatai dažnai būna tiesa. Akys žmogų labai veikia. Neveikia jo anatomiškas akies sudarymas — jos dydis, spalva, bet ta akių išraiška, kuri suvirpina sielą, ta akyse spindinti dvasia, todėl visai teisingai sakoma: „Akys — sielos veidrodis“. Labai dažnai iš jų geriau pažįstame kito mintis ir jausmus, negu iš žodžių. Juk dažnai kalbama tik tam, kad už žodžių srovės tikrąsias savo mintis paslėpus, dažnai viena jaučiama, o visai kita sakoma. Akys daug rečiau sumeluoja nei žodžiai. Esama žmonių, kurie labai puikiai išsilavinę dar puikiau apsimesti, priversti savo akis tylėti arba meluoti, tačiau tikėkite: ateina jų pačių visai nepastebėtas, nenusaugotas akimirksnis, kada akys užsimiršta ir staiga tviksteli tokį žvilgsnį, kuris pasako tikrąją mintį arba jausmą. Išmintingi žmonės tatai žino, ir jie išmoksta „klausyti“ ir akimis, jomis, o ne ausimis suvokti tikrąją žodžių prasmę.

Nekalbėsime apie akių spalvą, nors esama žemėje ir spalvos mėgėjų. Bet spalva įgimtas dalykas, ir ne mums ji pakeisti. Bet akių išraišką—akių grožio esmę—mes patys galime įsigyti, nes ji pareina nuo mūsų dvasios, ji nusako kiekvieną mūsų įsigytą naują dvasios vertybę. Štai keletas akių rūšių, ir vieną iš jų gali pasiskirti: esama malonių akių, kurių žvilgsnis šildo; aiškių akių, kurios nekaltame veide taip spindi, kad kiekvienas, į jas pažiūrėjęs, pasijunta skaistesnis esąs; akių atvirų tiesių, skaidrių, kaip kalnų ežerai — jos negali apsimesti ar apgauti, rūsčių akių, kurių žvilgsnio išsigąsta siela ir pasislepia, šaltų akių; kurių žvilgsnis užgesęs ir beprasmis; pavydžių, klastingų, (pasalių) akių, suktai žvairuojančių: esama melancholiškų, svajingų akių, kurios priverčia tave susimąstyti ir kažko pasiilgti.

Esama gerai ir blogai *išauklėtų* akių. Pirmosiomis laikome diskretiškąsias, kurios nemato nežiūrėtino, nemato tai, ką kiti norėtų paslėpti. Prie antrųjų priskiriame akiplėšiškąsias: jos smalsiai žiūri pro praviras duris, ar praeinant — langą, jos greitai peržiūri ant stalo paliktą kito laišką, arba prisimygusios stebi kad ir mažutę tualiete ar kambary trūkumėlį, jos gręžte gręžiasi į mažiausią spuogelį, pūpsantį ant nosies galelio, arba į ligos ar sužalojimo paliktą žymę. Tai žiaurios, netakto akys, dažnai verčiančios kentėti, o tatai jau nusikaltimas.

Nemalonios ir nepakenčiamos tos bailios akys, kurios dėl savo drovumo net kalbantis negali pilnu, laisvu žvilgsniu žiūrėti į akis kalbančiajam, lyg lauktų progos maloniau, ramiau pasijusti. Klajoja jos po kambarį, lyg pagalbos ieškodamos, arba

prilimpa prie vaizdelio kilime, lyg norėtų iš jo giliausią paslaptį atspėti. Arba įsikneibia jos į mūsų batus, sagutę, ausies grybelį, plaukų kuokštelį taip įkyriai, kad mes ramiai besikalbėdami pagaliau imame negudriai galvoti: „Kokia dar ten pas mane negerovė būtų atsitikusi“?

Skaudžios yra kiaurai veriančios akys, kurios kiekvieną praeivį taip aštriai nuveria, lyg toks žmogus būtų šioje ašarų pakalnėje pirmąkart matoma. Ypač panelės mėgsta, dargi svečiuose, kiekvieną įžengiantį taip apžiūrinėti, kaip muselę ant adatos smaigalio.

Paminėkime taip pat ir vieną silpnybę, akims nesvetimą: esama akių, kurios, su reikalu ir be reikalo, prapliumpa tikra atogrąžų liūtimi. Tokie žmonės apverkia netgi nebuvėlius romanų didvyrius ir savo minkštu būdu didžiuojasi, kad jie gal tokiomis sodriomis ašaromis pravirkti. Žinoma, ašaros — gai-

Baltųjų Lakajų ežeras. „Kosmos'o“ klišė.

lestingos prigimties gailestinga dovana, betgi ji vartotina labiausiai kenčiant. Be to, mokąs valdytis žmogus leidžia sau tik savo nuošalėly pravirkti, kitų nematomas. Daug mūsų moterų ašaromis stengiasi užsigeidusią skrybėlę ar širdį įsigyti, bet šis būdas — negarbingas ir niekintinas. Be abejo, moters ašaros—stipriausias jos ginklas, bet protinga armija sunkiosios artilerijos musioms šaudyti nenaudoja, taip ir kilni, išmintinga moteris taip pat nemėgsta savo ginklų perdėti.

Dabar noriu priminti moteris, (o kad ir vyriškius) pamėgusias koketišką, „dėbčiojimą“. Jos moka šimtą galvos pasukimų, iš kiekvieno sugeba iššauti po šimtą įvairiarūšių žvilgsnių. Su tokia moterim sėdint valgykloj, ar kalbant kitoj viešoj vietoj, taip kenti dėl jos gėdą, kad nuoširdžiai prašytum žemę išsižioti, kad galėtum jos yščiose nuo žvilgsnių pasislėpti.

Nepozuokim! Veikti kito sielą ne pozai, o sielai skirta. Tobulinkime ją, ir mūsų žvilgsnis įgis norimą galią ir savybę.

Pagal *Beichtą J. M.*

Mūsų mirusieji

VINCAS DUOBA

Ukmergės marijonų vienuolyne vasario 7 d. mirė broliukas Vincas Duoba. Jo šermenyse dalyvavo keli kunigai, vienuoliai ir tūkstantinė žmonių minia. Daug kas tą tylų jaunuolį paskutinį kartą nuoširdžiai pagerbė, net nežinodamas jo gyvenimo bruožų.

V. Duoba gimė Zanavykijoj — Sintautų parapijoj, Pariebių kaime 1912.III.29. Jo tėvai — gana turtingi ūkininkai, derlios 54 ha žemės savininkai, apylinkei žinomi katalikišku pavyzdingumu, darbštumu ir taikumu. Vincuko vaikystė prabėgo jaukiai. Puošni sodyba, religingi tėvai, stiprių meniškų gabumų turį broliai jo sielą formavo labai sveikai.

Su savo dviem broliais įstojęs į Šakių „Žiburio" gimnaziją uoliai palinko į organizacinį darbą. Dalyvavo jaunesniųjų ateitininkų judėjime, rašinėjo į jų laikraštėlį, kurį laiką buvo kuopos sekretorius. Šiais, kiekvienam jaunuoliui neramiais metais, jo religiškumas ir būdas dar sustiprėjo. Su broliais ir ideališkesniais draugais jis dažnai stiprindavosi šv. Eucharistija.

Vincas Šakių gimnazijoj baigė keturias klases. Toliau jo gyvenimas pasisuko kita linkme.

*

Vieną giedrią 1929 m. rugpiūčio dieną į Marijampolės marijonų vienuolyną bričkele atvažiavo tėvas su dviem sūnumis. Tai būta svečių iš Duobų. Pirmas vienuolyne įspūdis Vincui įstrigo toks pat, kaip ir jo siela: paprastas, ramus, gilus. Ir vis dėlto skirtis su tėviškė buvę tarsi tragiška. Bevaikščiojant tada vienuolyno sode, tėvas svajingai pasakojo, kaip Vinco dar norėta tėviškėj pabūti, kaip vienam savo eilėrašty dar ilgėjęsis rugelių kirsti, bet, klausydamas išvidinio pašaukimo, vyriškai apvaldęs širdies nerimą. . .

Vienuolyne jis, rodos, niekuo į save kitų dėmesio neatkreipė. Santykiuose su broliais buvo džentelmeniškas, ruošėsi tolimesniam gimnazijos kursui. Neimponuodamas paviršium, jis visus savo meniškos sielos polėkius, visą energiją pakreipė į išvidinį gyvenimą, į jo harmonizavimą. Vinco dvasinio gyvenimo užrašuose randama pasiryžimų: „būti šventam, darbščiam, skaisčiam, pavyzdingai pareigas atlikti, su broliais švelniai elgtis". Kitur: „lavintis neturte, visiem atleisti įžeidimus, pasauliui melsti dangaus malonių". Jis meldžiasi Kristui, kad „savo protu, širdim ir veikimu nebūtų Jam svetimas", kad įsigytų Jo dvasios, kurios perduosiąs kitiems, nes gyvenąs „tarp žmonių, reikalingų pagalbos, reikalingų geros širdies"...

Brolis Vincas gyveno veikliu tikėjimu. Ir tik tų išvidinių vertybių dėka jo siela pasiliko tvirta ir giedri. Šiaipjau jo li-

kimas būtų buvęs labai sunkus, — jį ėmė varginti plaučių džiova. Mirė jaunuoliškai šypsodamas, tarsi šioj žemėj dyglių nepatyręs. Jo užrašų knygelėj vieną vienintelį kartą likę širdgėlos pėdsakai, išreikšti Jeremijaus (V. 12) giesme:

— O jūs visi, kurie einate keliu, dirstelkite ir įsižiūrėkite, ar yra skausmas, kaip mano skausmas...

Vinco daug kentėta, tik niekam nesiskųsta, tik kentėta *krikščioniškai.*

Dabar, brangus Vincai, džiaugsies Viešpatyje amžinai!

Č.

MATAS KULBOKA

1932 m. gruodžio m. 27 d. iš gyvųjų išsiskyrė vienas mūsų draugas Matas Kulboka.

Šie metai mums kažkodėl pridarė daug skausmo. Gruodžio 10 d. mirė VII kl. draugas Stasys Jakštys. Vos jį palaidojom, grįžom po Kalėdų atostogų, ir mus sutiko vėl liūdna žinia — mus paliko Matas.

Jis gimė 1917 m. liepos 11 d. Vilkaviškio apskr. Keturvalakių val. Beržinių km. Pradžios mokyklą lankė Keturvalakiuose. 1928 m. rugsėjo 1 d. įstojo į Marijonų g. I kl. Gimnazijoj mokėsi uoliai. Jau pirmoj klasėj būdamas, įstojo į at-kų org-ją. Visą laiką buvo veiklus narys, skaitė „At. Spindulius", „Ateitį". „Kalėdų atostogų", rašo jo sesutė, „parvažiavo dar visai sveikas. Tik antrąją dieną truputį susirgo. Gi kitą dieną (XII. 27 d.) temperatūra staigiai pradėjo kilti, ir Matas tą pat dieną 6 v. v. mirė. Palaidotas Keturvalakių kapuose 1932 m. gruodžio 29 d."

Ilsėkis, Matai, amžinoje ramybėje, o tavo jaunas jėgas anksti palaužusi mirtis visuomet mums primins, kam mes esame skirti!

Chrizost. Rinkevičius.

DAMAZAS KAZĖNAS

Tautos nepriklausomybės šventės išvakarėse krito iš žydro dangaus skaisčiai žėrinti žvaigždė, o tuo pat laiku šios žemės prieblandoj užgeso aiškiai švietęs žiburėlis — Damazas Kazėnas baigė vargingą pasaulio kelionę.

Mūsų mylimasis a. a. Damazas išvydo skaisčią dangaus mėlynę 1911 metų kovo mėn. 22 dieną Parvalkų k., Pasvalio v.

Paūgėjęs, kaip ir kiti kaimo vaikai, gano bandą. Ganydamas gėrisi pro šalį tekančios Mūšos čiurlenimu, džiaugiasi sode giedančiais paukšteliais. Sulaukęs kokių devynerių metų, pradeda pas kaimo „daraktorių" mokytis. Paskui lanko Pasvalio pradžios mokyklą. Baigęs keturis skyrius, 1924 m. įstoja į Pasvalio Vidurinę Mokyklą. Mokosi gerai, daug dirba. Pavyzdingas mokinys ir draugas. Priklauso at-kų organizacijai. Baigęs keturias klases, persikelia į Biržų gimnaziją. Nors gabumų ir nedaug turi, bet darbu visas kliūtis nugali.. Namie ir mokykloj tykus, draugiškas, simpatingas. Dirba ir at-kų org-joj. Jo kilni siela

nuo mažens pamilo Karalių Karalių ir tik Jam vienam atsidavė. Jis gaivinasi šv. Komunija ir nori viską atnaujinti Jame. Todėl dirba, kiek tik gali. Nebegaili nė sveikatos. VI klasėj eina kuopos revizoriaus pareigas, vėliau išrenkamas pirmininku. Savo pavyzdžiu draugus žavi, skatina nuoširdžiai dirbti idėjinį darbą. Jis beveik visada sėdi namie ir stengiasi kuo geriausiai atlikt savo darbus.

Greit išseko jo fiziškos jėgos. 1931 metų rudenį, jau VIII-oje klasėje, suserga. Gydytojo patartas, parvažiuoja į tėviškę. Ir čia nenusėdi be darbo — padirba dvi gražias kėdes. Jėgos vis silpsta. Jis vis dar mano pagyt, baigt gimnaziją ir tapt inžinierium. Kartais liga parbloškia jį į lovą. Nepasiduoda. Bet prieš praėjusias Kalėdas tiek nusilpo, kad jau nebesikėlė iš lovos. Tačiau vis dar mano pasveikt. Atsimena draugus at-kus, mato, kad darbo — per akis, o jis dar jaunas, nori vėl pasveikt, nori daug oi daug dar dirbt. Draugams, rašydamas tris dienas prieš mirtį laišką, pabrėžia: „Daug turėjau ir reikėjo padaryti, o nepadariau".

Aukščiausias nebeleido ilgai kankintis, ir po trijų dienų 1933 metų vasario 15 d. atsisveikino su šiuo pasauliu. Draugai ir visi kaimiečiai nulydėjo a. a. gerąjį Damazą į Pasvalio kapines, ir išdygo ant jo karsto krūva šaltų kietų žemių.

Tu, Damazai, palikai mus. Palikai ir savo gražių darbų ir gerą pavyzdį. Mes, Tavo skatinami, žengiame pramintais idealų takais. Tu, Drauge, ramiai ilsėkis Viešpatyje ir melsk Jį mums ištvermės darbuose. *A. Šeškevičius.*

ILSĖKIS, A. A. POVILAI, RAMYBĖJE!

Nebeužtvenksi upės bėgimo, nesustabdysi ramiai pamažu slenkančio gyvenimo. Kiekviena sekundė — žingsnis artyn karsto... Skrenda Amžinybėn žilo senelio siela, skrenda mažo kūdikėlio, skrenda ir žydinčio jaunuolio.

Štai 1932.XII.8 negailestinga mirtis išskyrė iš mūsų brangų idėjos draugą Povilą Naujoką. A. a. Povilas mokėsi Kybartų „Žiburio" gimnazijoje V klasėje. Buvo stropus ir religingas mokinys. Po ilgos ir sunkios ligos atsiskyrė su šiuo pasauliu eidamas aštuonioliktus metus. Liūdi tėveliai, palaidoję vienintėlį savo sūnelį, liūdi sesutė, netekus mylimo brolelio, liūdime mes, idėjos draugai-ės, nustoję uolaus darbininko. *P. V.*

5-kių minučių konkursas.

Įsivaizduok, kad tavo draugų moksleivių arba kaimo jaunimo susirinkime tau reikia pasakyti neilgesnę kaip 5 minučių kalbą tema *„Drang nach Osten"*. Sakyk neprasilenkdamas su savąja ideologija. Ligi gegužės 20 d. savo kalbą siųsk „Ateities" redakcijai. Geresnės kalbos tilps 6 Nr. Geriausios bus apdovanotos.

Apžvalga

Paskelbti Šventieji Metai.

Balandžio 1 d. 11 val. kas turėjo galimumo klausyti radijo, girdėjo didžiąsias Romos iškilmes ir Šventuosius Metus skelbiantį šv. Tėvo balsą. Tai nebuvo eilinės iškilmės. Jų proga — 19 šimtmečių nuo Kristaus mirties sukaktis ir jų turinys — nurodyti nerandančiam bendros kalbos ir vėl kerštо ir neapykantos ginklais žvangančiam pasauliui, kur pagaliau reikia ieškoti visokeriopos teisybės.

Balandžio 2 d. viso pasaulio katalikų bažnyčiose buvo skaitomi tikintiesiems jų vyskupų laiškai, kuriuose aiškinamos ir savo kraštui pritaikomos šv. Tėvo mintys. Pas mus ištisą dieną buvo adoruojamas Švč. Sakramentas. Reikia pastebėti, kad šv. Tėvo mintimis susidomėjo ir nekatalikiškasis pasaulis. Ir nekatalikiški laikraščiai, kurie nėra aiškiai antikatalikiški, plačiai minėjo ir įvertino Šventųjų Metų faktą ir jų prasmę.

„Aušros" 50 metų sukaktis

minima be didelio triukšmo, bet mini ją visa Lietuva neišskyrus nė okupuotojo Vilniaus. Kovo 25 d. gražiai ją paminėjo mūsų Universitete stud. Humanitarų draugija. Šiaip minėjimai koncentruojasi daugiau spaudoje. Lietuviškoji spauda stengiasi plačiai ir objektingai nušviesti „Aušros" reikšmę, nuopelnus ir pobūdį. Mes minime šią brangią sukaktį plačiu D. Varsčio nagrinėjimu apie „A." dailiąją literatūrą.

Vokietijos įvykiai.

Kaip žinoma, jau seniau rengėsis Vokietijos prezidentas Hindenburgas š. m. sausio 30 d. Vokietijos kancleriu, vyriausybės vadu, paskyrė labai galingo ir išsiplėtusio nacionalsocialistinio judėjimo vadą Hitlerį. Nuo to laiko Vokietijos vidaus gyvenimas, taip pat ir santykiai su užsieniais, žymiai pasikeitė. Kovo 6 d. atlikti nauji reichstago rinkimai, ne be visomis priemonėmis vestos valdžioj esančių nacionalsocialistų propagandos, davė jiems žymiai daugiau balsų, 47% visų atst. skaičiaus, ir taip su nacionalistais jie dabar sudaro absoliutinę atstovų daugumą (52%). Tuo lyg ir buvo pareikštas Hitleriui tautos pritarimas. Naujame reichstage kovo 21 d. buvo priimtas vyriausybės plačių įgaliojimų įstatymas, leidžiąs jai per 4 metus daryti svarbius nutarimus be reichstago.

Naujos vyriausybės veikimo svarbiausi uždaviniai, kaip pasisakyta, yra kova su rimtai grėsusiu Vokietijai komunizmu, pašalinimas nedarbo ir vargo. Paskutiniu laiku ji ypač nukreipta prieš žydus, kaltinamus už visas tas tautos nelaimes. Gana smarkus žydų persekiojimas kelia sąjudį ir protestus net užsieniuose.

Užsienių politikoj svarbiausias Hitlerio tikslas esąs pakelti Vokietiją iš vergiškos „nugalėtojų būklės ir numesti 14 metų vilktą jungą"

Hitlerio labai radikalios ir kai kur visai pavojingos sumanytos reformos ir pastangos, susidūrę su tikrove, be abejo, turės žymiai susiaurėti, netekti dalies savo karštumo. Vis dėlto jos duos Vokietijos ir ypač jos kaimynų gyvenimui daug nauja.

Pabaltijo valstybių sąjunga.

Militarinės, ekonominės ir politinės šių valstybių sąjungos klausimas kilo 1922 m., bet dėl kliūčių, ypač mūsų santykių su lenkais, nieko čia negalėta pasiekti. Dėl naujų politinių įvykių, ypač dėl naujos imperialistinės Vokietijos baimės jis neseniai vėl iškilo, ypač Švedijos senatoriaus, b. Stockholmo burmistro, žymaus K. Lindhageno dėka, ir visų Pabaltijos tautų spaudoj labai gyvai svarstomas. Galutinai išplėsta šį sąjunga turėtų apimti Lietuvą, Latviją, Estiją, Suomiją, Skandinavijos valstybes ir Lenkiją. Ji būtų didelė politinė jėga. Esant neišspręstam Vilniaus kausimui, vadovaujančiuose mūsų politikos sluoksniuose nusistatyta tuo tarpu labai skeptiškai, tiesiog neigiamai. Latviai ir estai tuo nusivylę ketina šį tą daryti be Lietuvos. Minėtas neigiamas nusistatymas remiamas tuo, kad įėjimas į vieną sąjungą su Lenkija, ir Lenkijos vadovaujamą (nežinia, ar taip būtų) galėtų susilpninti mūsų kovą dėl Vilniaus. Daug žymių mūsų politikų mano ir priešingai, tokią sąjungą steigti mato rimtą reikalą ir būtiną priemonę išlaikyti valstybės nepriklausomybei.

Red. *K. Bauba* — Ats. red. *A. Vaičiulaitis*

Knygos

M. Jokajus. TURTINGI SKURDŽIAI. Apysaka. Išvertė *J. Sužiedėlis.* Kaunas, 1933 mt. Šv. Kazimiero dr-jos leidinys 543 Nr. 398 ps. Kaina 4 lt.

M. Jokajus — vengrų rašytojas. Tai bene pirmas šios tautos kūrinys mūsų kalba. Jis bent kiek leidžia mums prisiartinti prie vengrų tautos dvasios.

Nemaža apysaka mums atskleidžia kraštutinių Vengrijos luomų — sostinės landynių vargšų ir rūmų didžponių — gyvenimą. Šiuodu luomu pavaizduoti duoda progos grafaitė Aucelija, išsižadėjusi prašmatnaus rūmų gyvenimo ir nusileidusi į skurdžiausias Pešto landynes vargo vargti. Mat, su ja buvo susižiedavęs grafas Diegas, ištvirkęs ir nusmukęs, tačiau sumojęs grafaitei galvą susukti. Susižieduojant jis pasižadėjo atsisakyti didžiausiųjų savo ydų, tačiau sugedęs niekšingas būdas jį traukė į pirmykščius jo darbus, tad jis grafaitės išsižada, veda turtingą jos motiną ir gyvena kaip gyvenęs— ištvirkauja ir apgaudinėja. Sužadėtinio ir motinos apgauta mergaitė pameta tėviškę, išvažiuoja į Peštą ir svetimu vardu prisidengus prisiglaudžia neturtingoj atleisto iešmininko šeimoje, sunkiai ir kantriai čia dirbdama, sau duoną pelnydama. Motina ima ieškoti dukters tik tada, kai nusišauna jos vyras. Pagaliau suranda: — „Tu esi Aucelija, mano duktė. — Ne, ponia grafiene. Aš esu Lidija Gratulytė". Mergaitė savo motinos išsižada. Tai tragingiausioji apysakos vieta, tikrai graudinanti. Rašytojas daug daugiau vietos skiria biednuomenei, kuriai simpatizuoja. Jai gražiai priskiriama pareigos, meilės, pasiaukojimo, gailestingumo dorybės. Visa tai parodoma smulkmeniškais realios kasdienumos skoningai parinktais tiksliai abiem luomam nucharakterizuoti vaizdais. Įpratusiems skaityti triukšmingų nuotykių romanus ši apysaka bus nuobodoka, bet meno mėgėjams ji bus malonus pasigėrėjimas juo labiau, kad apysaka išversta labai sklandžia, turtinga kalba, kaip ir visi kiti Sužiedėlio vertimai.

ŠIAULIŲ METRAŠTIS. Kraštotyros darbo metinė knyga su 47 iliustracijomis 4 Nr. Leidžia Šiaulių Kraštotyros Draugija. 96 psl. Kaina 2,85 lt.

Šiauliuose veikia Kraštotyros draugija. Ji, gavusi iš Archeologijos Komisijos kiek lėšų, 1931 mt. ėmėsi metodingai tyrinėti archeologines, jau nykstančias, vietas — Linkaičius ir Gibaičius. Kasinėjimų duomens šiame sąsiuvinyje plačiai, kritiškai aprašyta ir pailiustruota iškasenų nuotraukomis. Be to, gausiai duota archeologinių žinių apie Gondingą, Plungę ir Jazdaičių dvarą. Šalia to, yra straipsnių, kurie duoda metodiškų nurodymų, kaip kultūros paminklus registruoti ir aprašyti, kaip archeologinė medžiaga rinkti. Net išdirbta ir patiekta smulki programa įvairiausiai etnografinei medžiagai rinkti. Sąsiuvinyje dar patiekta draugijos penkerių metų veikimo apžvalga, tautosakos ir šiaip etnografinės medžiagos pavyzdžių.

Knyga, norintiems pažinti mūsų praeitį, jos kultūrą, norintiems prisidėti prie tyrinėjimo darbų, patarnaus labai daug. Ja vertėtų susidomėti ypač mokytojams ir mokytojų seminarijų auklėtiniams: jiems, esantiems ir būsimiems, etnografinės medžiagos rinkėjams daug ši knygelė padės, supažindindama, kaip tas darbas turi būti dirbamas. O ir šiaip moksleiviai, ypač dabar, artėjant vasaros atostogoms, turėtų šią knygelę išstudijuoti, ir jie vasarą mūsų kaime pamatys tiek nykstančio kultūros lobio, pro kurį dabar šimtą kartų praeinama, nepastebima ir leidžiama žūti.

Skaitykite jaunesniųjų moksleivių mėnesinį iliustruotą žurnalą „Ateities Spindulius"

Atsiųsta paminėti

Prof. St. Šalkauskis, ATEITIN NKŲ IDEOLOGIJA paskutinių laikų formavimosi vyksme. Šv. Kazimiero drg. leid. Nr. 541. Kaunas, 1933 m. 220 pusl. Kaina 5,50 lt.

Kun. Chaignon, ŠVENTĖSE SU ŠVENTAISIAIS dvasiški mąstymai visoms metų šventėms, trečioji knyga, lietuviškai atpasakojo *kun. M. Vaitkus.* Šv. Kazimiero drg. leid. Nr. 556 Kaunas, 1933 m. 175 pusl. Kaina 3 lt.

J. Baronas, RUSŲ—LIETUVIŲ ŽODYNAS. Antras naujai parašytas kirčiuotas leidimas. Sakalo Bendrovė. Kaunas 1933. 636 p. Kaina su aptaisais Lt. 24. (Be aptaisų gaunama tik „Sakalo" b-vėje, kaina Lt. 20).

TĖVAS ANDRIUS RUDAMINA S. J. (Biografija). Spaudai parengė *Kun. B. Andruška S. J.* Šiauliai, 1933. 64 p. Kaina 60 cent.

Prof. St. Šalkauskis, BENDROSIOS MOKSLINIO DARBO METODIKOS PRADAI. Antras leidimas. Sakalo B-vė Kaunas. 1933. 136 p. Kaina Lt. 4.—

Paul Keller, ČIGONĖLĖ. Vertė *A. Žagrakalienė.* Zarasai. 1933. 95 p. Kaina Lt. 1.20.

Vincas Davainis, SUKILUSI ISPANIJA. Prometiejaus leid. 1933. 106 p. Kaina Lt. 1.20.

Vytauta Montvila, NAKTYS BE NAKVYNĖS. Eilėraščiai.

Klemensas Dulkė. DEVYNI RAITELIAI. Žemaičių žemės pasaka. Kaunas. 1933. 43 p. Kaina Lt. 1.25.

VAIŽGANTO GYVULĖLIAI. Iš jo raštų Šv. Kazimiero Dr-jos leid. Nr. 558. 152 p. Kaina 5 lt.

KOSMOS, gamtos ir šalimų mokslų iliustruotas mėnraštis su populariu skyrium GAMTOS DRAUGAS. XIII metai, 7—12 Nr. (169—400 pusl.). 1932 m. liepos—gruodž. m. (G a m t o s D r a u g a s lapkr.—gruodž. m. 11—12 Nr. 161—192 p.) H^2 O Vandeniui ir jo problemoms pavestas, Lietuvos Hidrometrinio Biuro darbams pažymėti ir to Biuro įsteigėjui bei nepailstamam Lietuvos vandenų tyrinėtojui Vytauto Didžiojo Universiteto profesoriui Inž. Steponui Kolupailai pagerbti. Turiny:

Dovydaitis, Pr., Žemės ir Kosmo vanduo bei ledas; *Olšauskas, S.,* Vandens apytaka; *Ostwald, W.,* H_2O — vandens paslaptis (išvertė ir žinių apie nabašninką pridėjo *Pr. Dovydaitis); Slavėnas, P.,* Žemės sukimasis ir jo poveikis upėms; *Kirchhoff, A.* ir kt. Jūros reikšmė tautų gyvenimui; *Šulcas, T.,* Laivų statybos plėtojimosi trumpa istorija (su daugeliu atvaizdų); *Dovydaitis, Pr.,* Baltųjų anglių ištekliai ant Žemės; *Bieliukas, K.,* Nafta, jos produkcija ir ištekliai; *Končius, Ig.,* Vandens savybių pakrikimas; *Barnes, H. T.,* Ledų inžinerijos mokslas: *Dovydaitis, Pr.* Karštas ledas; *Pakuckas, Č.,* Žemės apledėjimas dabarty ir praeity (5 žemėl.); *Sverdrup H. U.* ir k., Okeanų srovės ir Europos apledėjimas; *Pakštas, K.,* Baltijos jūra; *Kolupaila, S.,* Nemuno nuotakis per 121 metus (1812—1932); *Dovydaitis, Pr.,* Kaip nešvarus vanduo švarinamas ir kaip jis pats apsišvarina: 1. Naujas būdas vandeniui sterilizuoti; 2. Kada ir kaip vanduo patsai apsišvarina; *Kolupaila, S.,* Lietuvos ežerai (17 pav.); *Mižutavičius, L.,* Lietuvos Hidrometrinis biuras per dešimtį metų (su 1 žemėl., 2 diagr., ir 14 pav.); *Baublys, R.,* Žiemos nuotakio skaičiavimo klausimu; *Gaidamavičius, P.,* Virvyčios aukštupio baseino hidrografija (1 žemėlapis ir 3 atvaizdai); *Stanišauskis, J.,* Aktualios vandens ūkio problemos kitur ir pas mus (1 brėž.): *Dovydaitis, Pr.,* Vandens problema Olandijoj; *Bačelis, Z.,* Vanduo Lietuvos dirvose ir jo tvarkymas; *Baublys, B.,* Melioracijos skyriaus hidrometriniai tyrinėjimai (2 p.); *Š., A. B.,* Lietuvos upių vandens energiją; *Čeraška, L.,* Linmarkų vandens veikimas žuvims; *Syrokomlė, Vl.,* Nemunas nuo versmių iki žiočių. I: Nemunas nuo versmių iki Kauno (vertė K. Bizauskas); *Dovydaitis, Pr.,* Žiupsnis žinių apie vandenį įvairiais atžvilgiais; 1. Bendras pasižvalgymas; 2. Kas yra vanduo? 3. Kiek ant Žemės yra vandens; 4. Vandens pavidalai ir jo aplinkratis; 5. Tyras ir netyras vanduo; 6. Kietas ir mirkštas vanduo; 7. Geriausias vanduo — koks jis turi būti?

Kaina 1,75 lt.